

Anotace příspěvků

Přehledový referát má pět částí. V první přibližuje zrod nového směru, inspirovaného obdobným snažením v medicíně. Jde o edukaci založenou na důkazech (evidence-based education). Referát naznačuje její možné podoby, rozdílnou důkazní sílu použitých metod i změny, které může vnést do inovací výuky. Druhá část referátu popisuje fungování edukace založené na důkazech, tj. a) shromažďování, zpracovávání a uchovávání existujících důkazů, b) systematické zprostředkování existujících důkazů zájemcům, c) využívání existujících důkazů v praxi, d) kultivování odborné veřejnosti. Třetí část charakterizuje možné metodologické přístupy a konkrétní metody, které se využívají k získání důkazů a připomíná jejich výhody a nevýhody. Čtvrtá část referátu se soustřeďuje výhradně na smíšenou metodologii a ukazuje, že ani ona není homogenním celkem. V páté části přehledového referátu jsou představeny vybrané pokusy o použití smíšené metodologie v edukaci založené na důkazech. Patří k nim: přístup označovaný jako ETMMD – Extended Term Mixed Metod Design (Chatterrjiová, 2004), použití tzv. kritického realistického přístupu (Maxwell, 2004a, 2004b) a propojení smíšených metod a znáhodněného kontrolovaného experimentu (Spillane, 2010). Referát shrne silné a slabé stránky smíšené metodologie používané v edukaci založené na důkazech.

Plenární referát s názvem „Slepé uličky, nekonzistentnost a povrchnost ve smíšeném designu výzkumu“ otevírá diskusi o vybraných problémech smíšeného designu, s nimiž se výzkumníci při jeho aplikaci mohou setkat. Prof. Bergman diskutuje o možných problémech smíšeného výzkumu jako je nekonzistentnost výsledků výzkumu nebo jejich povrchnost a mělkost. Přednáška bude přednesena v angličtině a doplněna paralelní Power-Pointovou prezentací v českém jazyce.

Jiří Mareš

Edukace založená na důkazech a prostor pro smíšenou metodologii

Ústav sociálního lékařství
LF UK v Hradci Králové

Manfred Max Bergman

Dead ends, inconsistencies, and superficialities, in mixed methods research

Katedra sociálních věd
Univerzity v Basileji

Kateřina Vlčková

Smíšený design jako trend v pedagogickém výzkumu v širších souvislostech

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Koreferát srovnává pohled na smíšený design výzkumu a jeho aplikaci v českém pedagogickém výzkumu a v zahraničí. Zabývá se otázkou, zda je smíšený design něčím víc než kombinací kvalitativních a kvantitativních přístupů, metod sběru a analýzy dat. Zamýšlí se nad tím, zda je nadále skutečně obhajitelné striktně odlišovat kvalitativní a kvantitativní výzkum. Diskutuje o specifické roli smíšeného designu výzkumu v rámci pedagogického výzkumu a ukazuje jeho specifické místo v rámci jiných výzkumných designů. Představuje současná pojetí druhů smíšeného designu. Naznačuje problematické metodologické důsledky spojené s kombinací kvalitativních a kvantitativních aspektů, například v oblasti výzkumného vzorku.

Petr Novotný

Současné pojetí smíšeného designu pedagogického výzkumu u nás a v zahraničí

Ústav pedagogických věd FF MU

Koreferát zasazuje diskusi o smíšeném designu výzkumu do širších souvislostí, ve kterých lze uvažovat o metodologických trendech v pedagogickém výzkumu. Polemizuje o vnitřních (zájem uvnitř výzkumnické komunity) a vnějších (požadavek na výzkum) důvodech pro užívání smíšeného designu. Zdůrazňuje tři otázky: 1. Jak smíšený design zdůvodnit, tzn. jaké podstatné důvody vedou k užívání smíšeného designu? 2. Jak smíšený design obhájit, tzn. jak prokázat jeho přínos především vnějším partnerům? 3. Jak smíšený design prezentovat, tzn. především jak zprostředkovat výsledky výzkumu jeho „odběratelům“? Autor koreferátu chce upozornit na pozici pedagogického výzkumu a jeho trendů v problematickém prostoru mezi akademickou a rozhodovací sférou.

Sympozia

V rámci sympozia bude představen výzkum kurikulární reformy na gymnáziích, který je pod názvem „Kvalitní škola“ realizován v letech 2009–2011 ve spolupráci Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a Institutu výzkumu školního vzdělávání PdF MU v rámci projektu OP VK Kurikulum G. Ve čtyřech na sebe navazujících příspěvcích budou diskutovány metodické postupy a vybrané výsledky jednotlivých fází výzkumu, jež byly založeny na (1) polostrukturovaných rozhovorech, (2) dotazníkovém šetření, (3) případových studiích a (4) videostudiích. V průhledu jednotlivými příspěvky buderozebírán výzkumný design, jenž se vyznačuje snadnou o synergické propojení kvalitativních a kvantitativních výzkumných přístupů. Bude vysvětleno, jak jsou v prezentovaném výzkumu koncipovány jednotlivé fáze, aby se směřovalo k integritě řešení v rámci rozsáhlého projektu. Smíšená metodologie bude představena jako řešení umožňující zvládat vysokou komplexitu zkoumané problematiky (kurikulární reformy). Bude otevřena otázka, jak integrovat výsledky kvantitativních a kvalitativních výzkumů v rámci poznatkové základny věd o edukaci. Diskuse bude směřovat k ujasňování úlohy výzkumu vzdělávání ve vztahu ke vzdělávací politice – lze předpokládat, že z rozpravy na toto téma budou posluchači odcházet se smíšenými pocity.

Příspěvek představuje první fázi výzkumu kurikulární reformy na gymnáziích. V rovině teoretických východisek se výzkum opíral o rozlišení kurikulárních procesů a forem existence kurikula. Ve výzkumu byla sledována otázka, v čem spočívají specifika implementace kurikulární reformy v oblasti gymnaziálního vzdělávání a na pilotních gymnáziích zvlášť. V první fázi výzkumu bylo realizováno 19 rozhovorů s koordinátory tvorby školních vzdělávacích programů na pilotních (a partnerských) gymnáziích. Přepisy rozhovorů byly podrobeny kvalitativní obsahové analýze s cílem rekonstruovat příběh kurikulární reformy z pohledu zkoumaných škol a porozumět problémům, které jsou spojeny s tvorbou školních vzdělávacích programů. Výsledky

Tomáš Janík

Výzkum kurikulární reformy na gymnáziích: smíšená metodologie – smíšené výsledky – smíšené pocity

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Tomáš Janík,
Petr Knecht,
David Solnička

Kurikulární reforma na gymnáziích: rozhovory s koordinátory pilotních škol

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

naznačují, že na pilotních gymnáziích je reforma vnímána jako možnost pro uskutečnění širokého spektra změn vztahujících se k profilaci školy, k cílové orientaci vzdělávacích oblastí a oborů, k výběru a uspořádání vzdělávacích obsahů, k metodám a formám výuky. Zdá se, že dominantní je vnímání reformy jako příležitosti pro změny v oblasti výukových metod. Poukazovalo se také na problémy, např. že při zavádění reformy nejsou systémově koordinovány aktivity jednotlivých ministerských institucí. Jako by každá ze zúčastněných institucí (VÚP, ČŠI, CERMAT) disponovala jiným výkladem reformy a jejích cílů. Za zásadní byl považován problém nesouladu mezi znalostním pojetím katalogu maturitních požadavků a kompetenčním pojetím v rámcových vzdělávacích programech. Poukazovalo se také na problémy spojené s obtížnou uchopitelností vůdčích pojmů reformy (kurikulum, autonomie, klíčové kompetence), jejichž výklad může být poměrně široký. Možná právě proto není snadné dobrat se sdíleného porozumění tomu, o co zde jde především a jak k tomu směřovat. Literatura: Janík, T., Knecht, P., Najvar, P., Pavlas, T., Slavík, J., & Solnička, D. (2010). Kurikulární reforma na gymnáziích v rozhovorech s koordinátory pilotních a partnerských škol. Praha: VÚP.

Petr Najvar,
Jan Slavík,
Kateřina Vlčková,
Milan Kubiátko,
Tomáš Pavlas,
Tomáš Janko

Kurikulární reforma na gymnáziích: dotazníkové šetření

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Příspěvek představuje druhou fázi výzkumu kurikulární reformy na gymnáziích. V rovině teoretických východisek se výzkum opíral o rozlišení kurikulárních procesů a forem existence kurikula. Výzkumné otázky se v obecném pohledu týkaly implementace kurikulární reformy, konkrétně se soustředily do tří oblastí: akceptace kurikulární reformy, učitelovo pojetí kurikula, využití a účinky kurikula. Jako proměnné na pozadí byly zkoumány spokojenost se školstvím a gymnaziálním vzděláváním, obeznámenost s reformními záměry a s kurikulárními dokumenty, podpora kurikulární reformy. Výzkumný vzorek sestával z 1098 respondentů z 58 škol, použit byl dotazník vlastní konstrukce čítající kolem stovky položek. Výzkum přinesl tato hlavní zjištění – co se týče celkové akceptace reformy, největší podíl respondentů (55 %) zaujímá k reformě ambivalentní vztah – lze konstatovat, že vítají přínosy, avšak nepodceňují problémy. Na pilotních gymnáziích je akceptace reformy

vyšší než na nepilotních. Reformu akceptují více ženy než muži a výzkum ukázal, že na míru akceptace nemá vliv ani délka praxe respondenta ani jeho aprobace. Respondenti, kteří nejsou s reformou příliš obeznámeni, mají vyšší tendenci ji odmítat. Konkrétní aktivity spojené s tvorbou ŠVP jsou pokládány za vysoce problematické a vysoce pracné, současně jsou však hodnoceny jako vysoce smysluplné. Existuje různorodost v pojmání kurikula různými skupinami: nejkritičtější jsou respondenti „s převažujícím zaměřením na učivo“, o něco vstřícnější jsou respondenti „s převažujícím zaměřením na žáka“, reformu vítají respondenti „s převažujícím zaměřením na systém“. Očekávání týkající se využití a účinků kurikula (ŠVP) jsou omezená. Reforma je vnímána jako citlivý problém související s profesní a osobní identitou učitele – rozšiřování učitelské role o kurikulární činnosti mnohdy není akceptováno. Literatura: Janík, T., Janko, T., Knecht, P., Kubiátko, M., Najvar, P., Pavlas, T., Slavík, J., Solnička, D., & Vlčková, K. (2010). Kurikulární reforma na gymnáziích: výsledky dotazníkového šetření. Praha: VÚP.

Příspěvek představuje třetí fázi výzkumu kurikulární reformy na gymnáziích. V rovině teoretických východisek se výzkum opíral o rozlišení kurikulárních procesů a forem existence kurikula. Výzkumné otázky se týkaly „implementace RVP jako tvorby ŠVP“. Cílem případových studií bylo postihnout průběh tohoto kurikulárního procesu, zejména postihnout funkce kurikula v rovině práce s cíli a obsahy vzdělávání. Kromě toho byla pozornost věnována také kurikulárnímu plánování a řízení výuky i faktorům, které tvorbu (a částečně i realizaci) ŠVP ovlivňují. Oproti předchozím fázím výzkumu umožnily případové studie zaměřit se na tyto otázky na oborově specifické úrovni, tj. z perspektivy různých školních předmětů. Vznikla tak série desíti portrétů, které ukázaly na určité společné, transdisciplinární aspekty sledované problematiky. Píšová, M., Kostková, K., Janík, T. a kol. (2011). Kurikulární reforma na gymnáziích: případové studie tvorby kurikula. Praha: VÚP.

Micheala Píšová,
Klára Kostková,
Petr Vlček

Kurikulární reforma na gymnáziích: případové studie

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU,
Katedra anglistiky
a amerikanistiky FF UPa,
Katedra tělesné výchovy
PdF MU

Jan Slavík,
Petr Najvar,
Zdeňka Švecová,
Eva Minaříková

**Kurikulární reforma
na gymnáziích: od
virtuálních hospitací
k videostudiím**

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Příspěvek představuje čtvrtou fázi výzkumu kurikulární reformy na gymnáziích. V rovině teoretických východisek výzkum stavěl na konceptových analýzách realizovaného kurikula z oborového a didaktického hlediska. Výzkumné otázky se vztahovaly k tomu, jak se vybrané ideje kurikulární reformy (např. klíčové kompetence) odrážejí v reálné výuce. Cílem videostudií bylo postihnout kvalitu příležitostí k rozvíjení kompetencí ve výuce a prozkoumat možnosti operacionalizace tohoto konstruktů na úrovni konkrétní výuky ve vybraných oborech gymnaziálního vzdělávání. Ještě více než v předchozích fázích umožnily videostudie uchopit zkoumané aspekty z oborově didaktického hlediska. Janík, T., Slavík, J., Najvar, P. a kol. (2011). Kurikulární reforma na gymnáziích: od virtuálních hospitací k videostudiím. Praha: VÚP.

Sympozium je věnováno výzkumu pedagogické komunikace, který má v české pedagogické vědě značnou tradici. Nabízí se proto možnost reflektovat různorodost užívaných metodologických postupů i vývojové proměny některých komunikačních jevů. V první části symposia (příspěvek 1) budou shrnuty různé přístupy ke zkoumání pedagogické komunikace v českém prostředí v posledních dvou dekádách s důrazem na přednosti a slabiny jednotlivých metodologických postupů. V tomto kontextu pak budou zmíněny také některé klíčové nálezy výzkumů pedagogické komunikace v daném období. Na tomto pozadí budou následující tři příspěvky diskutovat dílčí výsledky terénního šetření komunikace ve školní třídě, které je aktuálně realizováno pracovníky Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Bude tematizováno napětí mezi tím, jak přímí aktéři komunikaci ve výuce subjektivně vnímají (příspěvek 2), jak tato komunikace reálně probíhá (příspěvek 3) a jak lze tento stav nahlížet z hlediska aktuálních pedagogických teorií (příspěvek 4).

Přehledový referát si klade tyto cíle: 1. připomenout kritické bilancování výzkumů pedagogické interakce a komunikace v Československu v roce 1990; 2. podle kritických připomínek rámcově zmapovat dění v dané oblasti v České republice po r. 1990; 3. ukázat hlavní posuny, ale též oblasti, v nichž bádání u nás příliš nepokročilo. Výklad bude strukturován do těchto částí: teoretické otázky výzkumu pedagogické komunikace a interakce; zkoumání procesuálních proměnných; zkoumání kontextových proměnných; metodologické problémy výzkumu; pokus o shrnutí.

Příspěvek se zabývá otázkou, jak učitelé subjektivně vnímají výukovou komunikaci (její nastavení a průběh). Výsledná podoba výukové komunikace je závislá primárně na učiteli, neboť právě učitel určuje její podobu – volí téma komunikace, vymezuje, kdo bude mluvit, přerušuje promluvy žáků a vybírá další mluvčí, posuzuje, zda jsou odpovědi ve vztahu k danému tématu relevantní, komentuje, co bylo řečeno, atd. (Myhill, Jones, & Hoper, 2006). Učitel přitom má jasný záměr,

Klára Šedová

Komunikace ve školní třídě

Ústav pedagogických věd
FF MU

Jiří Mareš

Výzkumy pedagogické komunikace a interakce v ČR po roce 1990

Ústav sociálního lékařství
LF UK v Hradci Králové

Zuzana Makovská,
Roman Švaříček

Subjektivní teorie učitelů o výukové komunikaci

Ústav pedagogických věd
FF MU

proč komunikaci organizuje určitým způsobem, a cíl, ke kterému daným nastavením směřuje – má vytvořenou představu o ideálním komunikačním schématu, kterému se snaží v reálné hodině přiblížit. V tomto kontextu můžeme hovořit o subjektivních teoriích učitelů o výukové komunikaci, které jsou součástí jejich pojetí výuky (srov. Mareš et al., 1996). Cílem příspěvku je tyto subjektivní teorie prozkoumat na základě analýzy dat z hloubkových rozhovorů s učiteli. Příspěvek vychází z terénního etnografického výzkumu zaměřeného na komunikaci mezi učitelem a žáky na 2. stupni základní školy. Sledována byla výuková komunikace v hodinách šestnácti různých učitelů na čtyřech různých školách. Data byla získána pomocí přímého pozorování a videonahrávek vyučovacích hodin, dále pomocí hloubkových rozhovorů s učiteli a žáky a dotazníků pro žáky.

Roman Švaříček,
Zuzana Makovská

Struktura a obsah komunikace mezi učitelem a žáky

Ústav pedagogických věd
FF MU

Příspěvek představuje výsledky empirické studie zaměřené na učitelské otázky a žákovské odpovědi ve výukovém dialogu. Cílem je zaprvé popsat učitelské otázky, které tvoří první část základní organizační struktury výukového dialogu (Mehan, 1979) a představují až 70 % všech interakcí v hodině (Parker & Hurry, 2007). Bude vyložena celá repertoár učitelských otázek, typických komunikačních situací a zhodnocení toho, jakou roli hrají ve výukovém dialogu. Zadruhé se příspěvek věnuje žákovským odpovědím. Bude popsáno, jaké strategie používají žáci k zodpovězení otázek učitele, a dále budou otevřena některá další témata pedagogické a didaktické povahy (např. kognitivní korespondence, omezení IRF struktury, možnosti učitelů ve výuce). Příspěvek vychází z terénního etnografického výzkumu zaměřeného na komunikaci mezi učitelem a žáky na 2. stupni základní školy. Sledována byla výuková komunikace v hodinách šestnácti různých učitelů na čtyřech různých školách. Data byla získána pomocí přímého pozorování a videonahrávek vyučovacích hodin, dále pomocí hloubkových rozhovorů s učiteli a žáky a dotazníků pro žáky.

Příspěvek vychází z konceptu dialogického vyučování coby způsobu výuky, v němž je řeč užívána jako nástroj ke stimulaci žákovského myšlení a porozumění. Dialogické vyučování má povahu rozhovoru mezi učitelem a žáky, který je kolektivní, reciproční, podpůrný, kumulativní a záměrný (Alexander, 2006). V příspěvku je na základě empirických dat diskutováno, do jaké míry se realita v českých základních školách blíží konceptu dialogického vyučování a do jaké míry jde spíše o pseudodialog (Mareš, 1972), tedy o rutinizovaný sled uzavřených otázek, které učitel klade žákům a na něž vyžaduje předem danou odpověď. Cílem je pokusit se porozumět reálnému komunikačnímu chování učitelů (a žáků) na pozadí normativního ideálu dialogického vyučování. Příspěvek vychází z terénního etnografického výzkumu zaměřeného na komunikaci mezi učitelem a žáky na 2. stupni základní školy. Sledována byla výuková komunikace v hodinách šestnácti různých učitelů na čtyřech různých školách. Data byla získána pomocí přímého pozorování a videonahrávek vyučovacích hodin, dále pomocí hloubkových rozhovorů s učiteli a žáky a dotazníků pro žáky.

Klára Šedová

Od pseudodialogu k dialogickému vyučování

Ústav pedagogických věd
FF MU

Eliška Walterová

Jedna škola – dva světy? Úskalí přechodu žáků z prvního na druhý stupeň základní školy

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK
v Praze

Sympozium se soustředí na základní školu, v ohnisku pozornosti je přechod žáků z prvního na druhý stupeň, který patří ke klíčovým problémům českého vzdělávání v období povinné školní docházky. Teorii, výzkumem, praxí i vzdělávací politikou byl dosud spíše opomíjený. Organizační spojení 1. a 2. stupně nemá v českém prostředí historicky zakotvenou tradici, je také atypické ve střední a západní Evropě. Ve struktuře našeho současného vzdělávacího systému, v němž byl obnoven selektivní princip na přechodu z primárního do nižšího sekundárního vzdělávání, ovlivňuje fungování modelu základní školy řada faktorů. I když je první stupeň relativně stabilizovaný, ocitá se devítiletá základní škola v konfliktní situaci, zda se zaměřovat na přípravu žáků na víceletá gymnázia, což požaduje řada rodičů, či si udržet žáky i na druhém stupni, což je v zájmu školy. Vzhledem k organizační jednotnosti základní školy a institucionálnímu dualismu části počátečního vzdělávání zůstává přechod na druhý stupeň víceméně skrytým problémem a bariérou plynulosti vzdělávací dráhy žáků. Teoretický a metodologický rámec sympozia vychází z projektu Centra základního výzkumu školního vzdělávání (2006–2010) a jeho prodloužené fáze (2011). Na řešení se podílí Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK a Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU. Výzkum se opírá o smíšený design, využívá zejména strategii vícepřípadové studie s dominancí souboru kvalitativních metod, kombinovaných a uplatňovaných v triangulačním modelu. Příspěvky zařazené do sympozia prezentují a diskutují vybrané výzkumné nálezy dokládající komplex aspektů spojených s odlišností oboru stupňů v reálném fungování základní školy a konceptualizují problematiku tranzice na jejich přechodu. První příspěvek charakterizuje kulturní a profesní specifika a vztahy dvou částí učitelských sborů se zvláštní pozorností věnovanou kontinuitě práce se žáky. Druhý příspěvek otevírá pohledy na školu jako prostředí pro učení žáků na obou stupních. Třetí příspěvek se zaměřuje na období přechodu mezi stupni v optice očekávání a zkušeností žáků v jednom z klíčových bodů jejich vzdělávací dráhy. Čtvrtý příspěvek v návaznosti na nálezy výzkumného týmu hledá možnosti facilitace přechodu žáků na druhý stupeň v pedagogické a didaktické rovině.

Česká základní škola a její členění na dva navazující stupně implikuje kromě řady jiných i otázku související s profesními charakteristikami obou částí učitelského sboru téže školy. Identifikovány jsou odlišnosti v rovině demografických zvláštností, vzdělávací dráhy a sociálního zázemí členů sboru. Kromě profesních specifik učitelů 1. a 2. stupně je sledována kontinuita a komplementarita práce s žáky a charakteristiky pracovních aktivit obou subsborů, diskutovány jsou efekty spolupráce sboru pro fungování školy jako celku, hledány jsou shody a rozdíly vztahů obou profesních subkomunit k vedení školy a k rodičům. Klíčovou otázkou jsou charakteristiky vztahů v celém učitelském sboru a uvnitř subsborů obou stupňů, které lze chápat jako určující ve smyslu sociálního klimatu a kultury školy a které vedou k naplňování pedagogických cílů školy.

Příspěvek prezentuje první výsledky výzkumu srovnávajícího klima školy a vnímání školního prostředí žáky na 1. a 2. stupni pěti náhodně vybraných základních škol v Jihomoravském kraji. Prostředí, kultura a klima školy jsou chápány jako jedny z determinantů kvality (nejen školního) života žáků a dosahovaných vzdělávacích výsledků, především v oblasti sociálních a afektivních cílů. Aspekty klimatu školy byly zjišťovány pomocí standardizovaného dotazníku školního života. Prostředí školy je dokumentováno žákovskými fotografiemi s navazujícími rozhovory. Klima a prostředí školy je sledováno ze zorného úhlu procesů učení ve škole.

Cílem příspěvku je popsat a interpretovat pocity a očekávání doprovázející žáky při přechodu na 2. stupeň základní školy. Použili jsme kvalitativní výzkumnou strategii zakotvené teorie (grounded theory). Účastníky výzkumu byli žáci 5., 6. a 9. ročníků základních škol. Na konci 1. stupně jsme zjišťovali očekávání, obavy a znalosti o budoucím fungování na 2. stupni a pokusili jsme se identifikovat, na základě jakých zdrojů si své představy žáci vytvářejí a jakou v tom hrají roli jejich učitelé a rodiče. V 6. ročníku jsme se žáků dotazovali, jak vnímají podstatu změny, co z jejich očekávání se naplnilo a co nikoli, jaké

Petr Urbánek

Jeden sbor – dvě kultury?

Katedra pedagogiky a psychologie FP TU v Liberci,
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK v Praze

Jiří Němec,
Kateřina Vlčková

Vnímání prostředí a klimatu školy žáky na prvním a druhém stupni základní školy

Katedra sociální pedagogiky PdF MU,
Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Karel Starý,
Kateřina Kubalová

Přechod mezi stupni základní školy očima žáků

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK v Praze

pozitivní i negativní pocity přechod doprovázely. U žáků posledního ročníku ZŠ nás zajímal jejich bilanční pohled na uzlové body jejich dosavadní vzdělávací dráhy. K shromažďování dat jsme použili metodu hloubkového rozhovoru s jednotlivými žáky a skupinový rozhovor se žáky (triády a ohniskové skupiny). Postupy zakotvené teorie jsme využili při výběru účastníků, rozvíjení teoretické citlivosti a kódování získaných dat.

Dominik Dvořák

**Přechod mezi stupni
základní školy: Od
teoretického konceptu
k možnostem facilitace**

Ústav výzkumu a rozvoje
vzdělávání PedF UK
v Praze

V některých školských systémech v zahraničí je podpoře žáka při přechodu mezi primárním a nižším sekundárním stupněm vzdělání věnována značná pozornost. U nás se však touto problematikou kurikulární dokumenty a metodické materiály příliš nezabývají. Příspěvek navazuje na výzkumná zjištění o důležitých charakteristikách vzdělávání na obou stupních základní školy i o typech přechodů ve vzdělávacím systému, jež byla získána různými členy badatelského kolektivu. Autor krátce připomíná konceptualizaci přechodu (tranzice, passage) v sociálních vědách (antropologie, psychologie) a uvádí příklady zahraničních programů pro facilitaci přechodu do sekundární školy, a to ve dvou rovinách: obecně pedagogické, kde se jedná o adaptaci žáka na nový typ práce ve škole, a oborově didaktickou se zaměřením na kontinuitu a progresi v budování klíčových pojmů či dovedností jednotlivých vzdělávacích oblastí. Součástí příspěvku je reflexe metod srovnávací analýzy kurikula, jež byly ve výzkumu využity.

Symposium si klade za cíl otevřít prostor k uvažování o významných skupinách aktérů vzdělávání dospělých. Jedná se především o vzdělavatele dospělých, ať už se sami označují jakkoliv, které spojuje práce v oblasti široce definovaného vzdělávání a učení se dospělých. Dále se jedná o samotné účastníky vzdělávání dospělých coby aktivní spolutvůrce a spoluaktéry jejich vzdělávání. Jedná se také o aktéry významně intervenující do vzdělávání, např. zaměstnavatele vzdělávajících se. A konečně významnou roli také sehrávají představitelé širších společenských zájmů na vzdělávání. Jednotlivé roviny budou zastoupeny dílčími příspěvky. Symposium bude zakončeno společným shrnutím všech prezentujících pod vedením organizátora sekce.

Příspěvek se zabývá analýzou vybraných výsledků výzkumu vzdělávání dospělých, kterou realizuje pracoviště autora. V rámci jedné z fází šetření byla položena otázka, jakou roli v modelu učení dospělých hraje autonomie učících se subjektů a stupeň řízenosti, respektive organizovanosti vzdělávacích akcí. Tyto proměnné jsme sledovali v kontextu s dalšími ukazateli, porovnávali jsme míry preferované autonomie a řízenosti u různých skupin vymezených mimo jiné věkem, pohlavím, úrovní vzdělání a velikostí sídla. Pro analýzu bylo využito vlastních dat z kvantitativního dotazníkového šetření a kvalitativně získaných podkladů z rozhovorů a ohniskových skupin.

Příspěvek se zabývá konceptem celoživotního učení založeného na osvojování a rozvíjení (klíčových) kompetencí. Tento přístup se prosazuje jako určující trend české kurikulární reformy a jako významný mezník řízení a rozvoje lidských zdrojů. Vzhledem k jeho sociálnímu rozměru a uplatňování v rámci firemních strategií ho lze považovat za významný také pro oblast dalšího profesního vzdělávání dospělých.

Petr Novotný

Vzdělávat dospělé: Aktéři vzdělávání dospělých

Ústav pedagogických věd
FF MU

Jiří Votava

Autonomie a řízení v multidimenzio- nálním modelu učení dospělých

Institut vzdělávání
a poradenství

Jaroslav Veteška

Význam kvalifikací a kompetencí v profesním vzdělávání dospělých

Katedra věd o výchově FF
UPa

Michal Šerák

Navazující výzkum účastníků zájmového vzdělávání dospělých

Katedra andragogiky
a personálního řízení FF
UK v Praze

Zájmové vzdělávání dospělých patří mezi ideově i systémově nejpůvodnější segmenty vzdělávání dospělých. V ČR má navíc tato sféra bohatou tradici sahající až do období národního obrození. V průběhu posledních dvou dekád však prochází – pod vlivem celé řady politických, ekonomických i sociálních faktorů – mnohými proměnami, které nelze vždy hodnotit pouze kladně. Oblast zájmové edukačních aktivit navíc zůstává stranou zájmu odborné veřejnosti, politické reprezentace i akademické obce. Celý segment lze hodnotit jako výrazně diversifikovaný, nesourodý a převážně neprozkoumaný. V revoluční době bylo provedeno a publikováno pouze několik málo výzkumů zaměřených na popis a analýzu aktivit zájmového vzdělávání dospělých. Jedním z nich bylo i statistické šetření z let 2002–2003, realizované pod vedením autora tohoto příspěvku a publikované o rok později. Po sedmiletém odstupu jsme se rozhodli navázat na výše uvedené šetření za pomoci stejných dotazníků a nezměněné metodologie. Hlavním důvodem byla snaha o zachycení vývoje, kterým segment v posledních letech prochází. Cílem šetření byla primárně analýza účastníků zájmového vzdělávání dospělých se zvláštním zaměřením na jejich motivaci, preference, očekávání a spokojenost s dostupnou nabídkou. Porovnání získaných údajů s výsledky předcházejícího šetření pak umožňuje podchytit vývojové trendy, včetně role evropských finančních zdrojů či případných dopadů proběhlé hospodářské krize.

Martin Kopecký

Strategie výzkumu důvodů (ne) účasti dospělých na vzdělávání pro porozumění učícímu se subjektu i vzdělávacích politik

Katedra andragogiky
a personálního řízení FF
UK v Praze

Příspěvek se zabývá potřebností kombinovat kvantitativně a kvalitativně zaměřený výzkum účasti dospělých na dalším vzdělávání, resp. analýzu bariér této účasti. Podoba vzdělávání a učení se dospělých v sobě totiž vždy kombinuje schopnost a reflektovanou potřebu učení se jednotlivce a podmínky, v nichž se vzdělávání (ne)odehrává. Kontext vzdělávání má svou kulturní, ekonomickou a politickou dimenzi. Společenský kontext určuje jednak podobu institucionálních bariér, jednak (být zprostředkovaně) bariér situačních a dispozičních. Chceme-li nahlédnout to, proč v různých podmínkách nacházíme různou úroveň účasti dospělých na vzdělávání, je třeba využívat nejenom převážně kvantitativně zaměřené mezinárodní výzkumy participace dospělých

na vzdělávání a rozbory podob systémů vzdělávání dospělých, ale i pracovat s individuální perspektivou. Ta může napomoci pragmaticky a kriticky orientovanému výzkumu, který naznačuje, že v různých společenských podmínkách lidé formulují různorodé strategie pro vzdělávání, stejně jako v této souvislosti mají specifické motivy a očekávání. Vzdělávání dospělých se pak ukazuje jako jev s natolik složitou povahou, že by měl být interpretován mj. v souvislosti s komplexem veřejných politik, které se uplatňují ve zkoumaném prostředí.

Příspěvek dává odpověď na otázku, jaká je žádoucí příprava vysokoškolsky vzdělaného odborníka v oblasti vzdělávání dospělých. K tomu se autoři vyjadřují na základě dotazníkového šetření mezi absolventy navazujících magisterských studijních programů oborů Andragogika a příbuzných studií. Šetření staví na kompetenčních modelech vzdělavatele dospělých, jak s nimi pracuje literatura poslední dekády. Výzkum přináší jednak unikátní pohled na vysokoškolské absolventy, reflektuje vysokoškolskou výuku a zároveň má velký přínos pro vzdělávací praxi. Toto výzkumné šetření je podpořeno projektem OPVK Inovace a modernizace přípravy studentů pro komplexní uplatnění ve vzdělávání dospělých realizovaného Centrem inovace andragogických studií ÚPV FF MU.

Petr Novotný

**Příprava vysokoškolsky
vzdělaného odborníka
v oblasti vzdělávání
dospělých**

Ústav pedagogických věd
FF MU

Moderátor:
Petr Urbánek

**České odborné
pedagogické časopisy**

Setkání navazuje na obdobně zaměřené panelové jednání, které se uskutečnilo minulý rok na konferenci ČAPV v Liberci. Cílem letošního setkání je a) poukázat na specifickou úlohu recenzovaných pedagogických časopisů v odborné komunitě, b) diskutovat o aktuálních problémech, se kterými se jednotlivé redakce potýkají, c) poskytnout autorům i čtenářům vhled do redakčních procedur, d) přispět k možné koordinaci redakčních záměrů jednotlivých pedagogických časopisů. Předpokládanou formou plánovaného fóra bude moderovaná diskuze mezi panelem a plénem (moderátor: Doc. PaedDr. Petr Urbánek, Dr.). Předpokládá se, že diskusní témata vzejdou od účastníků konference. Osloveni byli zástupci následujících odborných pedagogických časopisů: E-Pedagogium, Orbis scholae, Pedagogická orientace, Pedagogika, Studia paedagogica, The New Educational Review (více viz příloha 2).

Nejvyšším orgánem České asociace pedagogického výzkumu je valná hromada (členská schůze ČAPV), kterou svolává výbor alespoň jedenkrát za rok. Valná hromada rozhoduje o všech zásadních otázkách ČAPV, zejména každoročně schvaluje zprávu o činnosti a hospodaření. Již tradičně je toto plenární shromáždění pořádáno při příležitosti konání pravidelných konferencí. Na nich je bilancována stávající činnost asociace a plánovány jsou další aktivity pro nadcházející období. V letošním (lichém) roce není na pořadu valné hromady volba nového předsednictva, které je podle stanov voleno na období dvou let. Rámcový program letošní členské schůze je navržen takto:

1. Zahájení, předložení návrhu programu členské schůze (*doplňky programu, jeho schválení*)
2. Zpráva výboru o činnosti ČAPV (*v období září 2010 – srpen 2011*)
3. Zpráva výboru o hospodaření ČAPV (*v období 1. 9. 2010 – 31. 8. 2011*)
4. Diskuse k oběma zprávám (*doplňky, hlasování, schvalování obou zpráv*)
5. Aktualizace a revize stanov ČAPV, diskuze
6. Informace z EERA
7. Různé, další informace výboru (*organizace 20. konference ČAPV v roce 2012, členství v ČAPV, aktualizace adres aj.*)
8. Diskuse
9. Usnesení, závěr

Příspěvky v metodologických sekcích (A)

Smíšený design v pedagogickém výzkumu

Milada Rabušicová,
Lenka Kamanová,
Kateřina Pevná

Mezigenerační učení v rodině a rodinný kontext

Ústav pedagogických věd
FF MU

Teoretickými východisky jsou pro nás dva koncepty: koncept celoživotního učení a koncept mezigeneračního učení. Zaměřujeme se na precizaci dosavadních výsledků získaných dotazníkovým šetřením a na jejich další ověřování kvalitativní metodologií. Cílovou skupinou jsou třígenerační rodiny. Naše výzkumné nástroje pro práci s rodinami jsou tyto: skupinová a individuální administrace testu rodinného systému (FAST), skupinový a individuální rozhovor se všemi členy rodiny, časový snímek všedního a víkendového dne rodiny, časová osa učení v různých fázích života a zúčastněné pozorování v rodinách. Účelem těchto kombinovaných výzkumných technik je získat detailní obraz mezigeneračního učení a jeho podmínek ve sledovaných rodinách a vytvořit analytický příběh mezigeneračního učení v rodině. Chceme dále rozpracovat tezi o tom, že míra kultury sdílení (pevnost a síla vztahů) ovlivňuje učení v rodině a vice versa. Výzkumné otázky jsou zaměřeny na obsah a směr mezigeneračního učení v rodině, kdo v rodině učí koho z hlediska tří generací, jak je toto učení přijímáno a za jakých podmínek učení v rodině probíhá. Potenciál mezigeneračního učení v rodině úzce souvisí s charakteristikami rodiny, jako je komunikace v rodině, její atmosféra a sdílení v rodině. Tyto charakteristiky rodiny spolu silně korelují. Čím výraznější je proučící kultura rodiny, tím lepší jsou pro učení v rodině vytvořeny podmínky.

Hana Horká,
Zdeněk Hromádka

Význam kvalitativních metod v pilotní studii kvantitativního výzkumu

Katedra primární
pedagogiky PdF MU

Autoři reflektují výsledky vlastního kvantitativního výzkumu z oblasti environmentální výchovy a jejího vztahu k péči o zdraví a zamýšlejí se nad validitou některých položek použitého výzkumného nástroje. Z textu příspěvku vyplývá, že případné využití metod kvalitativního výzkumu mohlo přinést kvalitnější výsledky pro pregnantnější vymezení teorie, ze které jsou odvozovány výzkumné hypotézy. Jedná se o určité přehodnocení některých vlastních postupů, zejména při konstrukci proměnných. Příspěvek ukazuje, že hlubší pilotní analýza, která využívá některé metody

kvalitativního výzkumu, může odhalit výzkumníkem nepředpokládané varianty proměnných, jež mohou být zásadní pro řešení výzkumných otázek. V tomto případě se nejedná o zvažování rovnocenné komplementarity kvalitativních a kvantitativních výzkumných postupů pro účely výše zmíněného výzkumu, ale pouze o zvažování vhodnosti aplikovat některé metody kvalitativního výzkumu pro účely výzkumu kvantitativního.

Obsah příspěvku je zaměřen na teoretické přístupy v pojetích a modelech analýzy profesí (job analysis, work analysis) ve vztahu k aspektům a komponentám profese. Ve vztazích na pracovní motivaci, výkonnost a úspěšnost v profesi jsou diskutována teoretická východiska konstruktů pracovní spokojenost, která je blíže specifikována ve dvou výchozích oblastech intrinsické a extrinsické. Se zaměřením na učitelskou profesi jsou dále představeny metodologické přístupy k tvorbě profesiogramu. Možnosti využití smíšené výzkumné strategie v profesiografických studiích jsou prezentovány jak v úrovni metodologické, tak ve vybraných aspektech realizovaného empirického výzkumu, jehož problémem byla reflexe pracovní spokojenosti učitelů českých základních škol. Kvantitativní část studie reprezentují specifické cíle a diskutované výsledky dotazníkového šetření, v rámci kterého byla modifikována a testována technika MSQ-Minnesota Satisfaction Scale (E. D. Weiss, R. V. Daawis, G. W. England, L. H. Loofquist).

Příspěvek prezentuje opodstatněnost kvalitativní interpretace výzkumných dat sesbíraných pro účely kvantitativního výzkumu v tomto případě v oblasti interakce učitel–žák na primární škole. Upozorňuje na možnost zkreslení či nevhodného zobecnění výsledků výzkumu při absenci kvalitativních prvků (jevů) zachycených při sběru kvantitativních výzkumných dat. Předvýzkum, pro jehož účely bylo použito kvantitativní pozorovací techniky typologicko-interakční výzkumné techniky (=TIVT) Jiřího Pelikána, poukázal na problém mj. nedostatečně plných výzkumných dat. Tato data vykreslují komplexní obraz stávající situace interakce učitel–žák na primární škole, avšak pro jejich objektivní

Alena Seberová

Smíšená metodologie v profesiografickém výzkumu učitelské profese

Katedra pedagogiky primárního a alternativního vzdělávání PdF OU v Ostravě

Dominika Stolinská

Kvalitativní přístup k interpretaci dat získaných prostřednictvím kvantitativního výzkumu v oblasti interakce učitel–žák na primární škole

Katedra primární pedagogiky PdF UP v Olomouci

a hlubší interpretaci se jako efektivní ukazuje doplnění poznatků kvalitativním popisem vzniklým na podkladě neřízeného pozorování. Prostřednictvím příspěvku budou představeny finální výsledky disertační práce, jejichž interpretace bude výstupem kombinace dvou kvantitativních technik, tedy již zmiňované TIVT a Bellackovy interakční analýzy, doplněným o jejich kvalitativní součást (viz výše).

Lucie Smékalová

**Komunitní vzdělávání
prizmatem integrované
výzkumné strategie**

Katedra sociologie
a andragogiky FF UP
v Olomouci

Příspěvek prezentuje koncept komunitního vzdělávání prizmatem integrované výzkumné strategie. Integrovaná výzkumná strategie je zde chápána v kontextu psychologického paradigmatu, který je aplikován na proces poznávání a vytváří triádu prožívání – vědění – jednání. Toto inspirativní pojetí sociálně vědního výzkumu proklamuje ve své práci doc. Loučková. Autorka příspěvku navrhuje výzkumný metodologický design, který vychází z uvedené filosofie a zahrnuje integrovanou výzkumnou strategii ve smyslu kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu na úrovni metod. Orientuje se na psychosémantické metody a techniky výzkumu. Snaží se propojit mentální reprezentace respondentů s jejich sociálními reprezentacemi a získat tak komplexní pohled na zkoumanou problematiku s očekávaným synergickým efektem. Mentální reprezentace probandů umožňuje zjistit Osgoodova metoda sémantického diferenciálu, sociální reprezentace respondentů lze rozpoznat pomocí Moscovichiho metody teorie sociální reprezentace.

Evaluace a autoevaluace

V příspěvku teoreticko-metodologické povahy bude představen systém 30 evaluačních nástrojů, které jsou aktuálně školám nabízeny národním projektem Cesta ke kvalitě jako pomoc při realizaci vlastního hodnocení školy. Jedná se např. o dotazníky pro žáky, učitele, ankety pro rodiče, hospitační protokoly, posuzovací formuláře, metodiku vedení skupinového rozhovoru s absolventy, metodiku řízených diskusí mezi učiteli, komplexní nástroje zaměřené na hodnocení práce učitele. Většina těchto nástrojů má potenciál výzkumného použití. Představena budou jejich metodologická specifika – výběr položek či měřených faktorů školou samotnou, elektronické vyplňování dotazníků s automaticky generovanou zprávou pro školu aj. Všechny evaluační nástroje prošly standardizací a budou opatřeny uživatelským manuálem. Standardizace měla různou povahu podle typu dané metody a podle časových a finančních možností projektu. U kvantitativních nástrojů byly získány normy ze škol, které během jednoho roku (v období let 2009 až 2011) využily elektronické vyplnění pilotních verzí.

Tradice hodnocení v běžných podmínkách základní školy se obvykle orientuje na dvě proměnné: na výsledky edukace a na její průběh. Zkušenosti ukazují, že zaměřenost na procesuální stránku dává větší příležitosti výzkumníkům poznat dynamiku procesů vyučování a učení. Jsme svědky neustálého zdokonalování metodologických nástrojů a jako v dalších oblastech pedagogického výzkumu se výrazněji prosazují kvalitativní postupy. Nicméně také kvantitativní metodologie přináší i v současné době zajímavá data a reflexe vyučování. Příkladem je celosvětově rozšířená metoda N. A. Flanderse, známá jako FIAS 1970 (Flanders Analysis Interaction System). Jejím principem je popis pedagogické interakce pohledem předem stanovených činnostních kategorií, tak jak se mění v průběhu výuky. Naše sdělení popisuje výzkumný dosah upravené metody FIAS, a to ve třech obsahových celcích: a) metodologický profil upravené verze kategoriálního systému, b) princip specializovaného software CodeNet

Martin Chvál,
Stanislav Michek

Tvorba a standardizace evaluačních nástrojů v projektu Cesta ke kvalitě

Národní ústav odborného vzdělávání

Tomáš Svatoš,
Jana Doležalová

Výzkumné možnosti kategoriálního systému podle Flanderse při evaluaci současné základní školy

Katedra pedagogiky
a psychologie PdF UHK

pro on-line kódování a základní zpracování dat,
c) ukázky z výzkumných nálezů v podmínkách základních škol. Perspektivy a výzkumný potenciál této metodologie narůstá ve spojení s postupy kvalitativní metodologie.

Milan Klement

Možnosti hodnocení elektronických studijních opor

Pedagogická fakulta UP
v Olomouci

Článek představuje postup ověřování a optimalizace systému hodnocení elektronických studijních opor na základě realizovaného výzkumného šetření. V rámci realizovaného výzkumného šetření bylo třeba použít vícerozměrných statistických metod faktorové a shlukové analýzy. Realizované výzkumné šetření proto bylo realizováno jako vícefázové. První dvě fáze výzkumu byly zaměřeny na ověřování systému hodnocení elektronických studijních opor, s využitím faktorové a shlukové analýzy. Třetí a čtvrtá fáze výzkumu byla zaměřena na optimalizaci systému hodnocení pomocí vícerozměrných a parametrických statistických metod. Hlavním výstupem realizovaného výzkumného šetření, popsaného v prezentované stati, bylo nalezení a vymezení kritérií hodnocení, pravidel, požadavků na vyhodnocování moderních vzdělávacích materiálů (elektronických studijních opor), postavených na uplatnění hypermediality a interaktivity, které jsou zakomponovány v moderních elektronických „učebních“ prostředích, nutných pro efektivní realizaci distančního vzdělávání formou e-learningu.

Jan Činčera

Smíšený plán formativních evaluací

Katedra pedagogiky
a psychologie FP TU
v Liberci

Příspěvek seznamuje se základními principy, terminologií i vývojem teoretické reflexe evaluace programů. Na konkrétních příkladech realizovaných formativních evaluací programů environmentální výchovy poukazuje na vybrané praktické i metodologické problémy, se kterými se evaluátor v praxi setkává. Smíšený evaluační plán je pak prezentován jako preferovaný postup, který umožňuje zmíněné problémy částečně eliminovat.

Příspěvek se zamýšlí nad problematikou metodologického postupu při evaluaci pedagogického procesu osobnostního a sociálního rozvoje. Je strukturován do několika oblastí. V úvodu je stručně vymezen význam evaluace pedagogického procesu osobnostního a sociálního rozvoje včetně jeho možných evaluačních modelů. Za inspirativní pro evaluaci výukových programů se zaměřením na rozvoj osobnosti žáků považujeme model dle D. L. Kirkpatricka a J. D. Kirkpatricka. Těžištěm příspěvku je analýza evaluace z pohledu empirického výzkumu pedagogicko-psychologických jevů. V analýze jsou uvedeny typy formulací výzkumného problému, přehled skupin proměnných, jež tvoří výzkumné pole evaluačního šetření, grafické znázornění zúženého evaluačního výzkumného pole a typy formulací hypotéz. Další oblastí příspěvku je srovnání kvantitativního a kvalitativního pojetí evaluace pedagogického procesu osobnostního a sociálního rozvoje. V tomto bodě jsou charakterizovány postupy kvalitativního výzkumu, které je možné využít v evaluačním šetření. Poslední oblastí příspěvku je problematika validity a reliability evaluačních výsledků z evaluovaných výukových programů se zaměřením na rozvoj osobnostních a sociálních kompetencí žáků na ZŠ a SŠ.

Michal Svoboda

**Evaluace
pedagogického
procesu osobnostního
a sociálního rozvoje
z pohledu výzkumu
pedagogicko-
psychologických jevů**

Katedra psychologie FPE
ZČU v Plzni

Případové studie

Milan Pol,
Martin Sedláček,
Lenka Hloušková

Vedení procesů organizačního učení ve škole – případová studie

Ústav pedagogických věd
FF MU

V příspěvku představujeme dílčí výsledky další fáze výzkumného projektu Procesy organizačního učení ve škole a jejich vedení (GA ČR, 2010–1012). Cílem projektu je přispět k poznání teorie a praxe vedení procesů organizačního učení ve škole. Ve druhé fázi řešení projektu byl zahájen empirický výzkum v základních školách, jehož cílem je poznat procesy organizačního učení ve škole a jejich vedení a získat elementární přehled o stimulech a bariérách organizačního učení. Výzkumným designem kvalitativně orientované druhé fáze byla zvolena případová studie. Záměrem je realizovat tři extenzivní případové studie škol. V příspěvku budou detailněji projednány výsledky první případové studie. Pozornost tak bude věnována hlavním výzkumným otázkám: Jak a co se dospělí (učitelé nebo užší vedení školy) učí přímo v prostředí školy? Jak blízko mají procesy organizačního učení ke klíčovému procesu chodu školy, tzn. učení a vyučování? Jaké jsou faktory podporující organizační učení ve škole? Jaké jsou faktory bránící organizačnímu učení ve škole?

Petr Novotný,
Bohumíra Lazarová

Škola jako učící se profesní komunita

Ústav pedagogických věd
FF MU

V příspěvku představujeme dílčí výsledky další fáze řešení výzkumného projektu Procesy organizačního učení ve škole a jejich vedení (financovaný GA ČR, 2010–1012). Cílem projektu je přispět k poznání teorie a praxe vedení procesů organizačního učení ve škole. Příspěvek představuje jednu z méně rozšířených, přesto empiricky i teoreticky relativně silných alternativních interpretací organizačního učení: interpretaci školy jako učící se profesní komunity. Koncept školy jako učící se profesní komunity se orientuje na sdílení a tvorbu znalostí v každodenním životě školy. Je zakotven v představě o budování profesionality sboru kolektivní reflexí praxe, otevřenou diskusí idejí a výzev, sdílením cílů a zodpovědnosti. Empirická složka příspěvku se opírá o případovou studii školy vedenou následující výzkumnou otázkou: Jak funguje škola coby učící se profesní komunita v dimenzích šíře, hloubky a zakotvení procesů učení? Případová studie školy je postavena na hloubkových rozhovorech s vedením školy a učiteli,

pozorování a studiu dokumentů školy. Kvalitativní výzkumný design případové studie je zvolen jako adekvátní cesta k rozpoznání každodenních procesů učení.

Autoevaluace je jedním z mechanismů podporujících rozvojsoučasných škol, zejména pak v decentralizovaných školských systémech, ve kterých rozšiřuje koncept akontability. V českém prostředí je však stále relativně novým jevem (jak dokládají spíše sporadické výzkumné závěry i závěry např. České školní inspekce), který se v praxi postupně různým způsobem etabluje. Projekt Cesta ke kvalitě: Vytváření systému a podpora škol v oblasti vlastního hodnocení (2009–2012) se snaží různými způsoby podpořit smysluplnou autoevaluaci v českých školách. Příspěvek představuje metodologii vzniku 30 případových studií českých škol různých druhů a typů realizovaných v rámci projektu Cesta ke kvalitě. Tyto studie se snaží (každá svým osobitým způsobem) zodpovědět otázky: Jak skutečně probíhá autoevaluace v různých druzích a typech českých škol? Jak je využíván její pozitivní potenciál? Příspěvek představuje jejich tvůrce (tj. týmy lidí z jednotlivých škol a garanty jednotlivých studií). Analyzuje strategii výběru případů, fáze vzniku studií, různé mechanismy zajišťující jejich validitu a poté shrnuje dosavadní nálezy. V centru zájmu bude též užitečnost vzniklého souboru studií i využití poznatků z využití metodologie.

Studie je zaměřena na procesy osvojování anglického jazyka českými uživateli v českém vzdělávacím kontextu, chce odpovědět na následující otázky: zda je raný začátek cizojazyčné výuky výhodou z hlediska dosažené úrovně komunikační kompetence v okamžiku vstupu do univerzitního studia a jaké faktory procesy učení se cizímu jazyku ovlivnily, jakým způsobem a ve které fázi učení. Otázka vychází z předpokladu, že za jistých podmínek může být raný začátek cizojazyčné výuky v dlouhodobé perspektivě výhodou, ale není to jediný významný faktor ovlivňující výsledky učení. Co se týká zvolené výzkumné metodologie, jedná se o smíšený design, a to o prohlubující model. Předmětem zkoumání

Jana Poláchová-
Vašátková

Autoevaluace v českých školách (specifické pojetí případových studií)

Ústav pedagogiky
a sociálních studií PdF UP
v Olomouci

Monika Černá

Výzkum individuálních příběhů učení se angličtině jako cizímu jazyku

Katedra anglistiky
a amerikanistiky FF
Univerzity Pardubice

jsou individuální příběhy učení se cizímu jazyku, jejichž společným jmenovatelem je úspěšné přijetí k oborovému studiu angličtiny. Studie navazuje na již dříve realizovaný pilotní projekt. Z hlediska časového je design sekvenční. Nejprve byl realizován kvantitativní výzkum ve skupině téměř dvou set respondentů. Předběžné výsledky naznačují, že raný začátek cizojazyčné výuky, ani čas věnovaný této výuce nejsou rozhodující determinanty. Kvantitativní výzkum potvrdil výrazný individuální charakter procesů učení se cizímu jazyku a identifikoval jedince, kteří nemohli profitovat z raného začátku cizojazyčné výuky ani z extenzivního kontaktu s jazykem, a přesto splnili stanovené vstupní požadavky. Kvalitativní výzkum jejich příběhů učení je zacílen na identifikaci vlivných faktorů a potenciálních „kritických období“.

Kombinace metod interview a pozorování

Příspěvek je výstupem výzkumného projektu Komunikace ve školní třídě (projekt je podporován Grantovou agenturou ČR, GA406/09/0752), v němž se snažíme popsat pedagogickou komunikaci na druhém stupni základních škol. V průběhu analýzy rozhovorů s učiteli, jejímž cílem bylo odhalení subjektivního vnímání komunikace ve školní třídě, se ovšem objevila témata, která vystihují učitelovo myšlení či pojetí výuky. V příspěvku se proto pokusíme odpovědět na otázku: Jak vnímají učitelé na druhém stupni českých základních škol svoji výuku? V příspěvku se přitom zaměříme zejména na formy výuky. V tomto příspěvku vycházíme primárně z rozhovorů s jednotlivými učiteli, ale i z videonahrávek hodin. S každým učitelem přitom byly realizovány dva rozhovory – jeden před pozorováním a druhý po pozorování, v němž bylo možné vracet se ke konkrétním komunikačním situacím. Rozhovory byly přepsány a následně analyzovány v programu Atlas.ti. Na základě získaných výsledků budeme prezentovat to, jak učitelé vnímají formy výuky, jaké uvádějí důvody, proč některé formy nepoužívají (skupinová nebo kooperativní výuka). Zaměříme se rovněž na frontální výuku, která nabývá různých podob u různých učitelů, přičemž se budeme snažit popsat a vysvětlit příčiny těchto diferencí. Pohled učitelů se v závěrečné části příspěvku pokusíme srovnat s analýzou videonahrávek hodin.

Příspěvek popisuje průběh a závěry tříletého výzkumného projektu zaměřeného na užívání učebnic na základní škole. Hlavní výzkumná otázka, kterou jsme si kladli, byla „Jakou roli hrají učebnice ve výuce na 2. stupni základní školy?“. V teoretických východiscích byla z několika hledisek analyzována role učebnice, koncept autority učebnice a vliv učebnic na vyučování a učení. Empiricky jsme roli učebnice ověřovali z hlediska čtyř aspektů – míry užívání učebnice, činností s učebnicí ve výuce, učebnice v přípravě žáků a vlivu učebnice na výuku. Výzkum probíhal na 10 ostravských základních školách (20 tříd) v předmětech anglický jazyk, dějepis, matematika a občanská výchova. Ke sběru dat byly

Jiří Zounek,
Zuzana Makovská

Organizační formy vyučování na druhém stupni základní školy pohledem učitelů

Ústav pedagogických věd
FF MU

Zuzana Sikorová

Role učebnic ve výuce na 2. stupni základní školy

Katedra pedagogiky
a andragogiky PdF OU
v Ostravě

použity hlavně metody pozorování (155 hodin), rozhovoru s žáky a rozhovoru s učiteli. Zjistili jsme, v jaké míře jsou učebnice a další textové materiály používány ve výuce, identifikovali činnosti, které žáci a učitelé provádějí s učebnicí ve výuce, zjistili názory žáků a učitelů na roli učebnice, popsali strategie žáků při práci s učebnicí, zjistili, do jaké míry se učitelé řídí učebnicí při plánování výuky a k jakým účelům učitelé učebnice používají, a nakonec jsme odvodili základní styly užívání učebnic učiteli. Výzkum potvrdil, že učebnice hraje ve výuce na 2. stupni ZŠ významnou roli, a to především pro učitele, přímý vliv na učení žáků je diskutabilní.

Simona Šebestová

**Příležitosti k rozvíjení
řečových dovedností
ve výuce anglického
jazyka: výsledky
videostudie**

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Příspěvek se zaměřuje na téma řečových dovedností ve výuce anglického jazyka. Současné pojetí cizojazyčného vzdělávání vychází z komunikačního přístupu a jeho cíle v podobě komunikační kompetence. Otázkou je, do jaké míry se cíle cizojazyčného vzdělávání promítají do reálné výuky. Cílem výzkumu je posoudit, do jaké míry poskytuje výuka anglického jazyka na 2. stupni základních škol příležitosti k rozvíjení řečových dovedností poslechu, mluvení, čtení a psaní. Výzkumné šetření je realizováno jako videostudie. Výzkumným nástrojem je kategoriální systém, vytvořený na základě konceptu řečových dovedností. Výsledky ukázaly dominantní zastoupení recepce nad produkcí řeči žáky. Nejvíce zastoupenou řečovou dovedností bylo čtení a poslech, relativně méně měli žáci příležitosti k mluvení a psaní. Provedený výzkum ukázal především na výrazné rozdíly ve výuce různých učitelů, zejména v míře uplatňování cílového jazyka. Někteří učitelé vyučují převážně v cílovém jazyce, jiní v jazyce mateřském. Výuka anglického jazyka v rámci zkoumaného souboru vykazovala značné rozdíly v přístupu žáků k příležitostem k rozvíjení řečových dovedností ve výuce různých učitelů. Za významný faktor této tendence lze považovat nerovný přístup k příležitostem k učení již na úrovni vstupních podmínek, tj. především nízký počet kvalifikovaných učitelů.

Študentské rádiá ponúkajú široký priestor pre informálne učenie, a vychovávajú k občianstvu. Sú to demokratické organizácie založené na participácii vysielajúcich a poslucháčskej komunity, kde tvorba programov generuje informálne učenie. Mojim cieľom je ukázať ako sú demokracia a informálne učenie prepojené s tvorbou mediálnych obsahov a mediálnou gramotnosťou. Teoretická časť ponúka prehľad pedagogických, politologických a mediálnych štúdií zameriavajúcich sa na učebné a demokratické procesy v študentských rádiách. Empirická časť prezentuje výsledky zúčastnených pozorovaní a neformálnych rozhovorov troch focus groups, troch študentských rádii – z Českej republiky, Slovenska a Veľkej Británie. Popisuje štruktúru organizácie, hierarchiu, a model učenia sa v študentských rádiách.

Peter Dolník

Študentské rádiá ako priestor pre informálne učenie a výchovu k občianstvu

Ústav pedagogických vied
FF MU

Obsahová analýza edukačních artefaktů

Hana Lukášová

Výzkum kvality života dětí u žáků v pátých třídách

Katedra pedagogiky
primárního a alternativního
vzdělávání PdF OU
v Ostravě

Hlavní otázkou výzkumu bylo subjektivní pojetí kvality života dětí u žáků v pátých třídách základní školy. Pojmové spojení „kvalita (lidského) života“ bylo podrobně rozebráno v přehledové studii J. Mareše (2006). Autor zde zmapoval problémy s pojetím pojmu a s jeho definováním v zahraničí i u nás. Ve studii najdeme řadu obecných modelů, hierarchických a strukturálně dynamických přístupů. Multidimenzionální pojem, který byl formulován také světovou zdravotnickou organizací a je v něm zdůrazněno celostní pojetí somatického, psychického, sociálního a duchovního rozměru kvality života. Z uvedeného pojetí vychází i náš přístup k zjišťování prekonceptu kvality života dětí u žáků v primárním vzdělávání. Výzkum oblastí kvality života dětí má první empirické výsledky. Mareš zjistil, že v dosavadních 35 generických dotaznících pro děti byly zkoumány přednostně dvě (somatická oblast 37,6 % a psychická oblast 37 % – zahrnuje i personální a spirituální). Sociální oblast byla zjišťována v 19,8 %. Byla použita metoda polostrukturovaného psaní názorů u 174 žáků ze základních škol v Ostravě a Orlové. První výsledky ukazují, že pro žáky je velmi důležitý především aspekt psychického prožívání života, jejich spokojenost a prožitky štěstí. Dále je velmi významný sociální kontext kvality života, především důraz samotných žáků na rodinné podmínky a vztahy k rodičům, které ovlivňují možnosti pojetí kvality života žáků pátých tříd.

Karolina Duschinská

Konceptové mapy: využití SW nástroje vizualizace informací Cmap Tools jako metodologického nástroje pro vývoj a verifikaci zakotvené teorie

Katedra školní a sociální
pedagogiky PedF UK v Praze

Práce je příspěvkem k metodologii pedagogického výzkumu, reflektuje zkušenosti z empirického výzkumu analýzy procesů mentoringu jako systému facilitace profesního učení v praktické komponentě přípravného vzdělávání učitelů v ČR (Duschinská, 2010). Použití induktivní metodologie ve výzkumném designu zakotvené teorie (Strauss & Corbinová, 1990) si po prvotní analýze vyžádalo volbu a využití efektivního nástroje pro průběžnou vizualizaci výzkumných nálezů a analytických zjištění. Hledali jsme nástroj, který umožňuje pracovat současně v několika různých úrovních obecnosti a zároveň jednoduchým způsobem přecházet z jedné

úrovně do druhé, tj. od detailního mapování jednotlivých proměnných k holistickému obrazu a naopak. Nástroj měl umožňovat jak jednoduché skládání jednotlivých částí do celku a přidávání příslušných vazeb a vztahů, tak komfortní zobecňování a průběžnou revizi centrální kostry analytického příběhu (Švaříček & Šedová, 2007). Pro verifikaci teoretického modelu a modelování intervenčních strategií jsme požadovali možnost dobře graficky ilustrovat dynamiku navrhovaných změn a jejich konkrétní působení na jednotlivé proměnné. Zvolili jsme konceptové mapy (Novak, 2008) pro jejich vhodnost pro znázornění vztahů ve složitě a komplexní struktuře informací (Matýsová, 2009) a moderní softwarový nástroj na jejich tvorbu CMap Tools (Institute for Human and Machine Cognition, 2004). Příspěvek dokládá potenciál tohoto freewarového metodologického nástroje a jeho synergické využití ve výzkumném designu zakotvené teorie.

Žákovské knížky je možné vnímat jako prostředek komunikace mezi rodinou a školou. Údaje, které se jejím prostřednictvím předávají, lze rozdělit do tří velkých skupin: 1) organizace školního života, 2) známky z jednotlivých předmětů informující o průběhu a výsledcích učení, 3) komentáře týkající se chování dítěte, tj. poznámky a pochvaly. Sdělování jednotlivých typů informací se řídí specifickými pravidly. Příspěvek se zabývá konkrétně poznámkami v žákovských knížkách, a to jejich obsahem, formou a následnou písemnou reakcí ze strany rodičů. Hlavní pozornost je přitom položena na funkci poznámky v rámci vztahu mezi rodinou a školou, tj. zda poznámka může působit jako impuls k vytvoření výchovné koalice mezi vyučujícími a rodiči, či spíše jako zdroj „boje o dítě“. Příspěvek je dílčím výstupem z výzkumu, který se zabývá aktuální podobou a účelem žákovských knížek na základních školách. V jeho rámci jsou analyzovány žákovské knížky od přibližně 550 žáků a žákyň. Při zpracování byly použity jak kvantitativní postupy (statistické zpracování některých údajů z žákovských knížek, např. počet poznámek v závislosti na věku či na prospěchu dítěte), tak kvalitativní postupy (obsahová a diskurzivní analýza udělených poznámek).

Irena Smetáčková

Poznámky v žákovských knížkách: koalice, nebo konflikt mezi rodinou a školou

Katedra psychologie PedF
UK v Praze

Veronika Najvarová,
Světlana Hanušová,
Martin Adam

Zkoumání povahy žákovských promluv ve výuce anglického jazyka

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU,
Katedra anglického jazyka
a literatury PdF MU

Příspěvek představuje metodologii a vybrané výsledky výzkumu promluv učitele a zejména žáků ve výuce anglického jazyka na druhém stupni základní školy. Budou představeny zejména kategoriální systémy vytvořené pro potřeby prezentovaného výzkumu, zaměřené na zjištění proporcí využívání mateřského a cílového jazyka a na postižení povahy anglických promluv žáků v reálné výuce. V teoretické rovině se výzkum opírá o koncept komunikačního přístupu ve výuce cizích jazyků. Hlavní metodou sběru dat bylo zprostředkované pozorování (videostudie). Analyzováno bylo 79 vyučovacích hodin, jednotkou analýzy byl 10vteřinový interval. Z výsledků vyplývá, že existují značné rozdíly v tom, jakým způsobem je výuka organizována jednotlivými učiteli a jaké příležitosti k mluvení žákům výuka nabízí.

Jana Zerzová

Učitelovo pojetí kultury a cílů výuky reálií a IKK

Katedra anglického jazyka
a literatury PdF MU

Příspěvek se věnuje problematice výuky reálií a rozvíjení interkulturní komunikační kompetence (IKK) v rámci výuky anglického jazyka (AJ) na 2. stupni ZŠ, a to konkrétně učitelovu pojetí kultury a cílů výuky reálií a IKK. Jestliže je učitelovo pojetí výuky základem pro plánování výuky, jednání v hodině a vnímání výuky a představuje obecnou strategii pro učitelovo pedagogické myšlení a jednání (srov. Průcha, Walterová, & Mareš, 2003; Mareš et al., 1996), pak je učitelovo pojetí kultury a cílů výuky reálií a IKK, představující jeho dílčí složky, základem pro plánování výuky reálií a IKK a volbu témat i metod pro výuku vhodných. Výzkumného šetření se v akademických letech 2008/2009 a 2009/2010 účastnilo 50 učitelů. Cílem jeho první části bylo zjistit, jakým způsobem učitelé definují pojem kultura. V tomto případě byla provedena kvalitativní obsahová analýza volných výpovědí učitelů a induktivně vzniklé kategorie daly vznik modelu učitelova pojetí kultury. Druhá část šetření se zabývala cíli výuky reálií a IKK, které si učitelé kladou. Zkoumán byl poměr cílů zaměřených na rozvíjení kognitivní, afektivní a behaviorální složky IKK, cílů zaměřených na Big-C culture a small-c culture a cílů zaměřených na obecná a specifická kulturní témata. V tomto případě byla provedena kvantitativní obsahová analýza za použití kategoriálního systému Reálie a IKK. Ve formulacích učitelů převažovaly cíle v rovině znalostí (61 %), orientace na specifické kulturní obsahy (70 %) a small-c culture (73 %).

Adaptace a standardizace dotazníků

Dotazník klimatu učitelského sboru zjišťuje vyjadřovanou kvalitu interpersonálních vztahů a sociálních procesů učitelského personálu, které fungují ve sledované škole tak, jak ji vnímají, prožívají a hodnotí učitelé ve sboru školy. Doposud se u nás používá zahraniční dotazníkový nástroj měření klimatu učitelského sboru základních a středních škol (OCDQ-Rs; Kottkamp, Mulhern, & Hoy, 1987), přeložený do češtiny Laškem (2005). Přesto, že je u nás opakovaně výzkumně využíván (Urbánek, 2003–2010), ukazuje se, že zcela (v některých parametrech) nevyhovuje specifiku českého školního prostředí. Z těchto důvodů byl dotazník na Slovensku upraven a standardizován (Gavora & Braunová, 2010). Tentýž krok je v současnosti realizován pro potřeby českého prostředí. V rámci národního projektu Cesta ke kvalitě byla rozšířená verze dotazníku pilotována na několika základních i středních školách. Dotazník byl upraven a standardizován v roce 2011 na vzorku 33 škol. Potvrzeno bylo 5 měřených faktorů. Zpochybněn byl souhrnný index „otevřenosti klimatu“ a nezávislost faktorů v českém prostředí. V příspěvku bude představen postup a výsledky této standardizace i v komparaci se standardizací původní verze anglické a verze slovenské.

Problematika výzkumu školního klimatu v České republice je rozpracovaná především na úrovni základních a středních škol, méně však již na úrovni škol vysokých. V případě vysokých škol hovoříme spíše o sociálním klimatu organizace, a to zvláště, když se zužuje pohled na jeho percepci z pozic akademických pracovníků. V současnosti, kdy dochází k reformám českého vysokého školství, je toto téma velmi aktuální. Příspěvek se zaměřuje na analýzu a srovnání převážně zahraničních výzkumných strategií a nástrojů pro výzkum percepce klimatu vysokých škol akademickými pracovníky a vymezení dimenzí pro výzkum klimatu vysokých škol v České republice s důrazem převážně na pedagogické fakulty. Volba pedagogických fakult je dána jejich specifitami, kterou spatřujeme v orientaci na přípravu budoucích učitelů, ale v posledních letech

Martin Chvál,
Petr Urbánek

Adaptace a standardizace dotazníku klimatu učitelského sboru v ČR

Ústav výzkumu a rozvoje
vzdělávání PedF UK
v Praze

Helena Grecmanová,
Jana Kantorová,
Miroslav Dopita,
Jitka Skopalová

Identifikace dimenzí k výzkumu percepce klimatu VŠ

Ústav pedagogiky
a sociálních studií PdF UP
v Olomouci

také změnou způsobenou silícím tlakem na orientaci na oblast vědy a výzkumu. Předmětem analýzy jsou jak modely, dimenze, faktory, indikátory a proměnné výzkumu sociálního klimatu organizace obecně, tak klimatu vysokých škol. Provedená analýza je prvním krokem k tvorbě dotazníku pro výzkum percepce klimatu pedagogických fakult akademickými pracovníky.

David Greger

**Jak čeští učitelé hodnotí vlastní efektivitu?
Adaptace zahraničního dotazníku**

Ústav výzkumu a rozvoje
vzdělávání PedF UK
v Praze

Příspěvek referuje o konceptu vnímané vlastní efektivitě u učitelů, která byla měřena s využitím mezinárodně používané škály TES (Teacher Efficacy Scale, 1984). Tato škála byla adaptována pro české prostředí a využita v šetření 1 126 učitelů matematiky a v šetření na celých učitelských sborech patnácti škol. Tato škála byla adaptována P. Gavorou na Slovensku, a tak se nabízí srovnání postojů českých a slovenských učitelů při využití stejného nástroje i srovnání parametrů úspěšnosti adaptace těchto nástrojů v obou zemích. V závěru příspěvku představíme další plánované využití adaptace nástroje v navazujících výzkumech, především pro zjišťování souvislostí mezi vnímanou efektivitou učitele a měřenými výsledky žáků. V zahraničí byl prokázán věcně i statisticky významný vztah. V ČR i SR však takové analýzy dosud chybí.

Jana Wernerová

Obtížnost profesních činností studenta učitelství

Katedra pedagogiky
a psychologie FP TU
v Liberci

Vzdělávání budoucích učitelů je považováno za klíčový faktor jejich profesního rozvoje. Určitým problémem je tento fenomén zkoumat. Náš příspěvek na podkladě dotazníkového šetření komparuje sebehodnocení obtížnosti prováděných profesních činností učitele studenty nestrukturovaných a strukturovaných studijních programů Učitelství pro 2. stupeň základní školy a Učitelství pro střední školy na čtyřech pedagogických fakultách v České republice. Šetření se uskutečnilo v akademickém roce 2009/10 po absolvování souvislé pedagogické praxe studentů. Sebehodnotící výpovědi studentů učitelství potvrzovaly z velké části trend výpovědí z předchozích let. Činnosti uváděné studenty se podstatně nelišily v pořadí u programů studia nestrukturovaného a strukturovaného. Jako nejobtížnější činnosti byly uváděny časové rozvržení učiva a činnosti spojené se zvládnutím kázně žáků, nejlépe zvládanou

činností byla komunikace s žáky. Rozdíl uváděných obtíží byl v činnostech prováděných studenty absolvujícími praxi na jiném stupni školy.

Příspěvek se zabývá možnostmi získávání zpětné vazby od žáků po absolvování výuky vedené aktivizujícími metodami. Zjišťování této zpětné vazby je jedním z úkolů, které budou řešeny v rámci mezinárodního projektu Establish. Cílem projektu, kterého se účastní jedenáct evropských zemí, je podpora přístupu IBSE (inquiry based science education). V rámci sledování dopadu projektu na žáky je plánováno zjišťování zpětné vazby v těchto konkrétních oblastech: rozvoj analytických dovedností žáků a dopad na procesy učení v závislosti na genderu; dopad na vnitřní motivaci žáků vztahující se k výuce přírodovědných předmětů, a to v závislosti na genderu a kulturních rozdílech; dopad na žáky a jejich vnímání důležitosti vědy a technologií pro společnost a vliv výuky realizované v rámci projektu na zájem žáků o povolání v přírodních vědách a technologiích. Pro toto zjišťování budou použity již ověřené a v mezinárodním prostředí používané nástroje. Konkrétně byly vybrány tyto: IMI – Intrinsic Motivation Inventory, CLES – The Constructivist Learning Environment Survey, EBAPS – Epistemological beliefs assessment for physical science a dotazník projektu ROSE. Tyto nástroje mají poměrně široké využití jak pro výzkumné účely, tak pro učitelskou praxi, a to nejen v oblasti přírodních věd. Cílem příspěvku je představit také teoretická východiska konstrukce uvedených nástrojů a možnosti jejich použití. Zmíněné nástroje budou k dispozici také v české verzi na stránkách Katedry didaktiky fyziky MFF UK v Praze.

Martina Kekule,
Vojtěch Žák

**Zahraniční
standardizované
nástroje pro zjišťování
zpětné vazby z výuky
přírodních věd**

Katedra didaktiky fyziky
MFF UK v Praze

Přístupy k diagnostice a testování

Jan Průcha

Diagnostika komunikačního vývoje předškolních dětí

nezávislý expert

Osvojení komunikačních dovedností dětmi je nezbytným předpokladem k realizaci formálního i neformálního vzdělávání. Je proto důležité diagnostikovat stav a vývojové fáze komunikačních dovedností již u dětí raného předškolního věku. K tomu účelu jsou aplikovány diagnostické nástroje vypracované ve vývojové psycholingvistice (Průcha, 2011). Nejčastěji používanými nástroji jsou analýzy audio- a videozáznamů dětských komunikačních aktivit. Kromě toho se uplatňují speciální inventáře slov a gest, které mají charakter norem, s nimiž jsou srovnávány komunikační produkty konkrétních dětí. V zahraničí jsou rozšířeny inventáře MCDI (MacArthur Communicative Development Inventories: Words and Gestures & Fenson et al., 1993). Data jsou získávána z rodičovských záznamů výskytu slov a gest u vlastních dětí. Normativní tabulky pak umožňují stanovit, v jakém stupni komunikačního vývoje se nachází určité dítě. Inventáře MCDI byly adaptovány pro různé jazyky, v českém prostředí zatím nikoliv. Avšak na Slovensku byly na základě MCDI zkonstruovány testy TEKOS I a II (pro děti ve věku 8–36 měsíců), které umožňují diagnostiku komunikačního vývoje (verbálního a neverbálního) dětí (Kapalková et al., 2010). Testy jsou standardizovány na souboru 1715 slovenských dětí, je změřena jejich reliabilita a validita. Účelem příspěvku je upozornit na tyto testy, které by v důsledku jazykové blízkosti češtiny a slovenštiny mohly být adaptovány i pro diagnostiku českých dětí.

Eva Složilová

Standardy a srovnávací testy z angličtiny na základní škole: cestou necestou

nezávislý testolog

Rozhodnutím současného ministra školství dochází k zavádění evaluačních standardů pro vybrané předměty v uzlových bodech základního školství – v 5. a 9. třídě – s následným celoplošným testováním. Příspěvek reaguje specificky na vývoj Standardů základního vzdělávání pro vzdělávací oblast anglický jazyk. Podrobná kvalitativní analýza návrhu Standardů vztažená k základním zdrojovým dokumentům (RVP, SERRJ) je prezentována z pohledu testologa, pro něhož Standardy reprezentují konstrukt vyvíjeného jazykového testu. Zjištěné výsledky jsou zarážející a vedou k závěrům, které jsou z testologického hlediska nepřijatelné.

Navrhovaný příspěvek má za cíl na typickém příkladu videopřípadu z CPV videoweby pro vzdělávání učitelů anglického jazyka představit strukturu videopřípadů, teoretická východiska, ze kterých obsah i struktura videopřípadů vychází, i cíle, které je možno pomocí videopřípadů sledovat. Videopřípadem se v naší práci myslí sekvence z videozáznamu reálné výuky doplněná dalšími materiály (plán hodiny, práce žáků, pracovní listy, komentáře učitele apod.) a podněcujícími otázkami a úkoly. Těžištěm prezentace bude reálný příklad videopřípadu, na kterém bude ilustrován postup tvorby spolu s teoriemi, o které se autoři videopřípadů při jejich konstrukci opírali (obecná didaktika, didaktika anglického jazyka, teorie kognitivního zatížení, výzkum v oblasti využívání videa v učitelském vzdělávání). Videopřípady a práce s nimi umožňuje sběr kvalitativních a kvantitativních dat a jejich analýzu.

Interkulturní komunikační kompetence (ICC) prošla v poslední době značným vývojem v oblasti její konceptualizace. Zároveň je pozornost věnována oblasti didaktizace modelů ICC za účelem podpory jejího rozvoje, včetně hodnocení. Na základě výsledků metaanalýzy vybraných modelů ICC, resp. vymezení složek tohoto konceptu, přijímáme Fantiniho obecný model ICC jako naše východisko. Zde se zaměříme na oblast hodnocení úrovně ICC, která je pro mnohé vzdělavatele i výzkumníky výzvou. Především je problematické obsáhnout ICC v její komplexnosti – hodnocení dimenzí znalostní a dovednostní je relativně dobře rozpracováno, naopak dimenze postojová a dimenze po/vědomí jsou uchopitelné obtížněji. Mnohé polemiky se dále zabírají různými aspekty hodnocení ICC, např.: hodnocení kompetence/performance, přímé/nepřímé, formativní/sumativní, komerční/nekomerční, pedagogem/sebehodnocení aj. V příspěvku nabídneme přehled vybraných dostupných hodnotících nástrojů. Kloníme se k názoru, že kompetence, ICC nevyjímaje, jsou konstrukty nejvyšší míry obecnosti, lze je však pozorovat, tudíž i hodnotit pouze skrze jednání, resp. performanci. Dále představíme dotazníkové šetření, které si kladlo za cíl hodnotit ICC komplexně, tj. dimenze tacitní i pozorovatelné. Využit byl hodnotící nástroj

Eva Minaříková

**Videopřípad jako
stavební jednotka
CPV videoweby pro
vzdělávání učitelů
anglického jazyka**

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Klára Kostková

**Hodnocení (rozvoje)
interkulturní
komunikační
kompetence**

Katedra anglistiky
a amerikanistiky FF
Univerzity Pardubice

americké provenience – YOGA Form, přejatý a upravený pro vlastní potřeby. Tento dotazník byl součástí baterie hodnotících nástrojů využívajících smíšené metodologie, sám o sobě představuje nástroj směru kvantitativních dat. Základní výzkumná otázka zněla, zda u studentů učitelství anglického jazyka došlo v průběhu studijního předmětu „Intercultural Communicative Competence“ k rozvoji jednotlivých dimenzí ICC, a pokud ano – kterých a v jaké míře.

Kateřina Homolová
**Konstrukce měrného
nástroje pro výzkum
a modelování
současného
dospívajícího čtenáře**

Ústav bohemistiky
a knihovnictví FPF SU
v Opavě

Příspěvek se zaměřuje na užití smíšené metodologie při výzkumu (nejen) dětského čtenářství. Chce nabídnout kritickou reflexi vývoje výzkumných nástrojů pro poznání čtenářství dospívajících nejen v systému základních statistických údajů, ale zejména v jeho rovině psychosociální. Na čtenáře je pohlíženo primárně jako na sociální roli a na čtenářství pak jako na specifické sociální chování s individuálním významem a hodnotou. Autorka představuje soubor měrných nástrojů kvantitativní i kvalitativní povahy, jimiž je možno fenomén dospívajícího čtenářství zachytit a popsat. Inovován je čtenářský dotazník, který nově reflektuje čtenářství také z pozic školní literární výchovy, intermediálních vztahů a knihovního uživatelství. Psychosociální aspekty čtenářství dospívajících pak je možno dále konkretizovat technikami psychometrie – sémantickým diferencíálem a Q-metodologií. Formuláře sémantického diferencíálu umožňují odhalit individuální psychologický význam nejen pojmů čtení, čtenářství, čtenář a bytí čtenářem, ale také jejich vztah k pojmům mimo čtenářský prostor. Stanovení vhodných Q-typů a jejich distribuce přináší možnost poznat hodnotu, kterou současní dospívající čtenářství přisuzují. Autorka využívá svých dosavadních poznatků z vlastních výzkumů a snaží se o vytvoření širokospektrého měrného nástroje. Získané výsledky bude pak možno využít k vytvoření čtenářského modelu, navazujícího na dříve existující predikční model dětského čtenáře.

Příspěvky v posterových sekcích (P) **Učitel, jeho příprava a profesionalizace**

Příspěvek shrnuje dosavadní výsledky výzkumné studie, kde si klademe otázku: Jak ovlivňují proměny současné ZŠ učitelovo pojetí výuky? Vycházíme z teoretických poznatků praxe učitelské přípravy, která se mimo jiné opírá o řadu implicitních teorií, a neopomíjíme zásadní paradigmatickou změnu, kterou pedagogická věda prodělává právě v oblasti pedeutologie. Čerpáme také z námětů pro výzkum učitelského vzdělávání pro nejbližší období, které v současné době vedou k upřesňování a operacionalizaci standardu učitelského vzdělávání a směřují k tvorbě profesionálního standardu pro vzdělavatele učitelů. Jako východisko pro práci jsme zvolili interpretační přístup z pohledu individuálních aktérů programu základního vzdělávání v reakci na současné proměny ve školství, ale přitom neopouštíme objektivní hledisko možnosti poznávání pojetí výuky učitelů. Z tohoto titulu pak smíšené pojetí výzkumu považujeme za podložené. V textu je představováno výsledky dotazníku a výzkumnou technikou sběru dat polostrukturovaným rozhovorem a metodou zpracování obsahovou analýzou podle metody zakotvené teorie. Výsledkem práce jsou formulace námětů a otázek pro výzkumnou reflexi učitelské praxe, které mají nasměrovat pozornost k pregraduální přípravě učitelů ZŠ.

V rámci výzkumného projektu k disertační práci byl na základě poznatků odborníků na oblast managementu, vedení škol a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků vytvořen základní model role ředitele školy v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Pro ověření některých dílčích aspektů vytvořeného modelu bude proveden kvantitativní výzkum. Za hlavní výzkumnou metodu tohoto projektu bylo zvoleno dotazníkové šetření, v rámci kterého bude osloven co největší počet ředitelů základních škol. Pro tyto potřeby je vytvářen konkrétní dotazník. Hlavním cílem výzkumného projektu je poznat a popsat roli ředitele české základní školy v procesu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a zjistit, co nejvíce ovlivňuje

Miroslav Coufal

Výzkum poznávání pojetí výuky učitele ZŠ

Ústav pedagogických věd
FHS UTB ve Zlíně

Jan Bilík

Model role ředitele školy v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy

činnost ředitele školy v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Výsledky výzkumného projektu budou sloužit jako jedno z východisek pro stanovení dalšího postupu při dotváření koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v České republice. V systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků jsou ředitelé škol jedním ze základních pilířů, a jak naznačují vstupní studie, existují sice o této heterogenní skupině dílčí poznatky, ale systematicky zatím zkoumána v českém prostředí nebyla.

Jana Krátká,
Radek Pospíšil

Zkušenosti studentů pedagogické fakulty s kyberšikanou

Katedra pedagogiky PdF
MU

Kyberšikana se stává jedním ze závažných problémů současnosti. S rozvojem komunikačních systémů a zejména komunitních sítí je trendem propojovat svoji každodennost s virtuálním prostředím, v němž se stýkáme se stejnými lidmi jako v realitě, ale také s mnoha dalšími. Problematika však dosud není příliš reflektována pedagogickým výzkumem (srov. Kavalír & Rottová, 2009). Zajímá nás, jakým způsobem jsou studenti pedagogické fakulty nejčastěji konfrontováni s kyberšikanou a jaké volí cesty jejího řešení. V příspěvku se budeme zabývat analýzou dat zjištěných dotazníkovým šetřením realizovaným mezi studenty pedagogické fakulty. Budeme moci srovnávat informace získané od respondentů lišících se věkem, pohlavím a jejich obvyklým způsobem trávení volného času. Předpokládáme, že respondenti, kteří tráví více času ve virtuálním světě, budou také častějšími účastníky nebo svědky virtuálních forem šikany, bez ohledu na věk a pohlaví. Sekundárním výzkumným tématem bude zkušenost studentů učitelství s formami kyberšikany mezi žáky škol, s nimiž se setkávají během pedagogických praxí.

V příspěvku je věnována pozornost problematice získávání pedagogických kompetencí studentů učitelství na Institutu celoživotního vzdělávání MENDELU. Vysoké školy jsou často kritizovány, že přípravné vzdělání budoucích učitelů je často separováno od reality výchovné a vyučovací praxe a není zaměřeno na potřeby budoucí profese učitele. Problémy ve vzdělávání učitelů jsou sledovány v obsazích studijních programů, ve vlastní vysokoškolské výuce, ale také v kvalitě přijímaných studentů a formování jejich postojů k profesi učitele. V letech 2008–2010 bylo provedeno na ICV MENDELU v rámci interního vědecko-výzkumného projektu šetření, ve kterém jsme si kladli otázku, zda jsou absolventi studijního programu Specializace v pedagogice dostatečně vybaveni teoretickými a praktickými znalostmi, dovednostmi a návyky nezbytnými pro výkon profese učitele střední odborné školy. Jako hlavní výzkumná metoda byla použita metoda dotazování, technika dotazníku. Z výzkumného šetření vyplývá převažující spokojenost studentů, ale také zaměstnavatelů se získáním ucelené struktury teoretických vědomostí v průběhu studia. Rovněž se získáním ucelené struktury praktických dovedností a návyků je spokojena převážná většina respondentů, kteří dotazník vyplnili. V případě studentů i budoucích zaměstnavatelů ovšem převažuje pouze částečná spokojenost oproti plné spokojenosti. Výzkumná zjištění byla zapracována do inovace obsahu studijního programu a budou prezentována v rámci příspěvku na konferenci.

Příspěvek rekapituluje průběžné výsledky komparativní analýzy systémů a realizace podpory uvádění začínajících učitelů do profese v sedmi evropských zemích (Nizozemsko, Finsko, Slovensko, Německo, Maďarsko, Velká Británie, Česko), která je součástí řešení mezinárodního projektu „Induction for Novice Teachers“ (INNOTE, 2009–2012). Uvádíme zjištění vyplývající z analýzy dokumentace týkající se systémových podmínek uvádění učitelů po nástupu do praxe v jednotlivých zemích. Dále prezentujeme průběžné výsledky analýzy strukturovaných rozhovorů se začínajícími učiteli, vymezujeme oblasti podpory profesního rozvoje a kritická místa profesní socializace začínajících učitelů.

Lenka Danielová,
Dita Janderková

**Požadavky
zaměstnavatelů na
kompetence učitelů
středních odborných
škol**

Institut celoživotního
vzdělávání MENDELU
v Brně

Karolina Duschinská

**Podpora profesního
rozvoje začínajících
učitelů v šesti
evropských zemích**

Katedra školní a sociální
pedagogiky PedF UK
v Praze

Tereza Škubalová

Analýza volných asociací na pojmy „problémový žák“ a „žák s problémem“

Katedra psychologie PdF MU

Poster se teoreticky věnuje pojmu „problémový žák“ a zabývá se jím jako součástí diskurzivně utvářené sociální reprezentace. Cílem výzkumu bylo zjistit, k jakým významovým posunům může docházet u asociací studujících učitelství v prvním ročníku k pojmu „problémového žáka“ a k externalizujícímu pojmu „žák s problémem“. Příspěvek diskutuje možnosti uplatnění systemického a narativního přístupu v uvažování o „žáku s problémem“. Plakátové sdělení představuje využití kvantitativních a kvalitativních postupů při analýze volných asociací (n = 772). Výsledky ukazují například, že „problémový žák“ je vnímán spíše jako intencionální aktivní činitel, jehož činnost je nežádoucí a zároveň naléhavě vztahována ke kompetencím učitele/ky. „Žák s problémem“ je zachycován v konotacích toho, jemuž se něco děje, či je zařazen do diagnostické kategorie. Na rozdíl od „problémového žáka“ podněcuje empatii a pátrání po vlivech, které by na něj mohly působit. Zároveň je mu však upírána aktivita a schopnost jednat.

Marie Horáčková

Environmentální vzdělávání na středních odborných školách

Institut celoživotního vzdělávání MENDELU v Brně

Příspěvek se zabývá stručným představením výzkumného projektu méj disertační práce. Předkládaný projekt je zaměřen na zkoumání postojů učitelů působících ve středních odborných školách k environmentální problematice. Základním teoretickým východiskem pro disertační práci je teorie Josefa Šmajse, který se dlouhodobě zabývá vztahem člověka ke kultuře a přírodě. Šmajš vychází z předpokladu, že racionalita dnešního vzdělávacího systému je podřízena animálnímu predátorskému paradigmatu, a proto je nutné se zaměřit na biofilní způsob vzdělávání. Pro výzkum byla zvolena strategie smíšeného designu. Kvantitativní část výzkumu je opřena o hlavní výzkumnou metodu dotazování, která je založena na technice dotazníku. Kvalitativní část výzkumu představují ohniskové skupiny s vybranými pedagogickými pracovníky jednotlivých škol. Vše bude doplněno pozorováním výuky a obsahovou analýzou školních vzdělávacích programů zkoumaných škol. Na základě studia pedagogické literatury vyplynulo, že doposud se výzkum v této oblasti převážně zabýval sledováním a analýzou postojů žáků, ve kterých se promítal hodnotící vztah k sobě samému i k okolnímu světu. Vzhledem k tomu, že vlastní výzkum se nachází

teprve v počáteční přípravné fázi, která je zaměřena na studium literatury, mapování podobných výzkumných šetření a další přípravné aktivity, nejsou v příspěvku uvedeny prozatím žádné konkrétní výsledky.

Diagnostická kompetence učitele tělesné výchovy: pokus o operacionalizaci a empirické uchopení. Jeden z cílů učitelského vzdělávání spočívá v rozvíjení pedagogických kompetencí studentů učitelství. Prezentovaná studie je zaměřena na zjišťování úrovně diagnostické kompetence u budoucích učitelů tělesné výchovy. Na základě studia odborné literatury byl vytvořen teoretický model diagnostické kompetence a přistoupilo se k jeho operacionalizaci. V návaznosti na to je vytvářeno elektronické učební prostředí (CPV videoweb), které má mj. fungovat jako nástroj pro empirické uchopení diagnostické kompetence u budoucích učitelů. Autorka seznamuje s prvními pokusy v dané oblasti – vyhodnocuje možnosti a meze zvoleného přístupu.

Obecný koncept expertnosti je v různých oborech lidské činnosti různě chápán a operacionalizován. Výzkumu rozvoje expertnosti je v návaznosti na různá chápání tohoto konceptu věnována zasloužená pozornost. Různé operacionalizace mohou být inspirativní i pro výzkum expertnosti u učitelů. Porozumění procesům stávání se z učitele-novice učitelem-expertem je předpokladem pro facilitaci procesů profesního rozvoje (budoucích) učitelů. Přijetí Shulmanovy teorie poznatkové báze učitelství (rozlišení znalostí obsahu od didaktických znalostí a didaktických znalostí obsahu) jako východiska pro výzkum expertnosti učitelů otevírá jednu z možností operacionalizace dimenzí expertnosti u učitelů. Poster představuje několik metodologických přístupů k výzkumu expertnosti v různých pojetích a v různých oborech. Zaměřuje se jak na přístupy kvalitativní, tak i kvantitativní, a to zejména ve vztahu k tomu, jakou mohou být inspirací pro připravovaný výzkum expertnosti v učitelské profesi, který je realizován v letech 2011–2013 na příkladu učitelů cizích jazyků.

Eva Valkounová

Diagnostická kompetence učitele tělesné výchovy

Katedra pedagogiky sportu
FSpS MU

Petr Najvar,
Michaela Píšová

Výzkum expertnosti učitele cizích jazyků: metodologické inspirace z výzkumů expertnosti v jiných oborech

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Jan Kolář, Jan Nehyba,
Bohumíra Lazarová

**Zkušenostně reflektivní
učení v přípravě studentů
pomáhajících profesí**

Ústav pedagogických věd
FF MU

Petr Soják,
Lenka Kristková

**Profesní uplatnění
sociálních pedagogů
na trhu práce**

Katedra sociální
pedagogiky PdF MU

Poster představí účastníkům konference aktivity a výsledky činnosti pracovníků Akademického centra osobnostního rozvoje při Ústavu pedagogických věd FF MU, a to především v oblasti přípravy studentů pomáhajících profesí na realizaci vzdělávacích aktivit a programů využívajících konceptu zkušenostně reflektivního učení.

Záměrem empirického výzkumného šetření bylo zmapovat dvě oblasti – za prvé profesní uplatnění absolventů studijního oboru Sociální pedagogika a volný čas – PdF MU v Brně (dále jen SOVC) na trhu práce a za druhé přínos studia SOVC pro profesní praxi jeho absolventů. Výzkumné šetření tedy objasňuje, kde v praxi a za jakých podmínek se absolventi SOVC uplatňují, jak jsou připraveni pro jejich profesní praxi, jaká je náplň jejich práce, se kterou cílovou skupinou pracují. Pro naplnění prvního výzkumného záměru bylo zvoleno dotazníkové šetření a následné statistické zpracování dat z něj získaných. Pro druhou část výzkumu byla použita výzkumná metoda Q-metodologie. Východiskem pro tvorbu tzv. Q-typů se staly polostrukturované rozhovory s absolventy SOVC a jejich kvalitativní analýza. Následné statistické zpracování dat získaných z Q-třídění mělo za cíl zjistit, jak respondenti posuzují své vědomosti a dovednosti získané v rámci studia SOVC v souvislosti s jejich profesním uplatněním na trhu práce. Zajímavý pohled na výsledky přinesla interpretace třídění Q-typů pomocí výukových cílů.

Petr Soják,
Iva Navrátilová

**Sociální dovednosti
a osobnostní kvality
budoucích učitelů**

Katedra sociální
pedagogiky PdF MU

Záměrem empirického výzkumu bylo zmapovat sociální dovednosti a osobnostní kvality budoucích učitelů, resp. studentů pedagogických fakult v posledním ročníku učitelských oborů. Smíšený výzkum tedy objasňuje, jakými sociálními dovednostmi a osobnostními kvalitami by měli být budoucí učitelé vybaveni podle odborníků z pedagogických fakult a jak samotní studenti učitelských oborů posuzují ve vztahu k sobě. Východiskem se pak staly expertní rozhovory s odborníky ze čtyř pedagogických fakult v ČR. Analýzou expertního šetření byly stanoveny oblasti sociálních dovedností a osobnostních kvalit, které odborníci na vzdělávání považují za nepostradatelné pro

učitelskou profesi. Tyto oblasti byly blíže rozpracovány na základě odborných publikací. Ze získaných dat byl následně vytvořen elektronický sebezposuzující dotazník, který byl distribuován studentům pedagogických fakult v posledním ročníku učitelských oborů. Statistické zpracování dat získaných z dotazníkového šetření pak mělo za úkol zjistit, jak respondenti posuzují své sociální dovednosti a osobnostní kvality v daných oblastech. Zajímavé výsledky vzešly zejména ze statistického testování vlivu faktoru pohlaví, univerzity, formy studia a studovaného oboru na průměrné hodnoty posouzení sociálních dovedností a osobnostních kvalit v jednotlivých oblastech.

Tento příspěvek seznamuje s projektem a dílčími výsledky disertační práce zaměřené na problémy začínajících učitelů. Oblastí mého zájmu jsou především problémy začínajících učitelů na prvním stupni základní školy. Podle výzkumu Šimoníka, který se zaměřil na potíže při vykonávání profesních činností, činí největší obtíže práce s neprospívajícími žáky, dále udržení kázně při vyučování a udržení pozornosti žáků. Veenmanův výzkum uváděný Průchou má podobné výsledky. Nejčastějším problémem začínajících učitelů je udržení kázně ve třídě. Dalšími dvěma nejčastějšími problémy je motivace žáků a přizpůsobení se individuálním zvláštnostem žáků. Výzkum disertační práce nebude zaměřen pouze na problémy při vykonávání profesních činností, ale i na další oblasti. Pro výzkum bude použito životního příběhu učitele, který může poskytnout další okolnosti týkající se problémů začínajících učitelů. Životní příběhy jednotlivých učitelů, budou dále analyzovány a vyhodnoceny. V tomto příspěvku budou prezentovány pouze výsledky předvýzkumu. (Šimoník, O. (1994). *Začínající učitel*. Brno: MU Brno. Průcha, J. (2005). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.)

Marie Čechová

Začínající učitel v primární škole

Katedra primární
pedagogiky PdF MU

Alena Bendová

**Vliv třídního učitele
na klima třídy
v podmínkách střední
školy**

Katedra pedagogiky PdF
MU

Příspěvek představuje připravovanou disertační práci z oblasti výzkumu třídního klimatu. Výzkumná otázka: Jakým způsobem ovlivňuje třídní učitel třídu střední školy a jaké má toto působení význam vzhledem k osobnostním charakteristikám žáků a vlivu názorových vůdců? Teoretická východiska / dosavadní stav poznání: Dnešní podoba výzkumů třídního klimatu se odvíjí hlavně od prací Moose, Fräsera, Walberga, Rosenfelda a dalších., kteří od sedmdesátých let začali s vytvářením metod pro zkoumání klimatu. V dnešní době se uplatňují tyto přístupy: sociometrický, organizačně-sociologický, interakční, školně etnografický, pedagogicko-psychologický, vývojově psychologický, sociálně psychologický (srov. Lašek, 2001; Ježek, 2006; Mareš, 2010; Čapek, 2010). Použitá výzkumná metodologie: Pro navrhovaný výzkum se jeví jako nejvhodnější smíšený design. Použita bude sociometrická metoda, dotazník CES a rozhovory s třídními učiteli a názorovými vůdci. Očekávané výsledky. Obohacení výzkumů klimatu o další činitele (třídní učitel SŠ, názoroví vůdci...).

Petra Marková

**Přístup učitele ke
vztahu přírody a kultury**

Katedra pedagogiky PdF
MU

Příspěvek se zabývá výzkumnou otázkou: Jakým způsobem učitel na 1. stupni ZŠ prezentuje vztah přírody a kultury? Teoretická východiska jsou opřena o legislativní podporu a filosofické hledisko z dané oblasti. Autorka uvede výsledky předvýzkumu, jenž byl realizován metodou pozorování na ZŠ v Brně.

Žák, jeho znalosti, kompetence a postoje

Krajina je složitý tematický celek. Základní otázkou je, jak lze optimálně zprostředkovat porozumění tomuto celku, zejména z pohledu geografického vzdělávání. Didaktika geografie hraje v této úloze významnou roli, neboť umožňuje propojit oborové představy s výukovými metodami. Výzkumný problém: Předpokládáme, že při vnímání krajiny dochází k upřednostnění estetických nad funkčními rysy krajiny. Při takovém vnímání už nevzniká potřeba zabývat se otázkou, jakým způsobem krajina vzniká nebo jaké má funkce. Přesto jsou takové geografické znalosti velmi vyžadované pro současný socioekonomický rozvoj (např. územní plánování, rizikové plánování), a je proto třeba rozvíjet je v rámci povinného vzdělávání. Výzkumná otázka: Zaměříme se především na výzkum žákovských představ. Chceme získat odpověď na otázku, zda a do jaké míry jsou žáci schopni v krajině číst (ve smyslu uplatňovat některé geografické znalosti/dovednosti). Tyto oborové představy budou definovány základními faktory a procesy, které krajinu utvářejí. Míra shody bude zjištěna porovnáním se zjištěnými žákovskými představami (2. stupeň ZŠ, SŠ). Předpokládané metody: Výzkum je na svém počátku. Zvažujeme využití dotazníkového šetření s kombinací metody sémantického diferenciálu pro zjištění žákovských představ, případně pozorování či rozhovor. Zvažujeme také využití modelu didaktické rekonstrukce, který pomáhá odpovědět na otázku, jak lze žákovské a oborové představy propojit ve výuce.

Cílem navrhovaného projektu je popsat a prozkoumat raně vzdělávací aktivity dětí od narození do tří let, tedy před vstupem do institucionálního vzdělávání. V souvislosti s ranými aktivitami dětí se také dostáváme k tématu vzdělávání rodičů, neboť některé programy pro děti mají přímo ve svém kurikulu část věnovanou vzdělávání rodičů. Hlavním cílem práce je odpovědět na otázku, zda a jak působí raně vzdělávací aktivity a rodičovské vzdělávání v rámci těchto aktivit na rodiče a děti. Design výzkumu je smíšený, kvantitativně-kvalitativní a rámcově rozvržený do třech fází. Rámcovým

Barbora Tesařová

Žákovské představy o krajině – z pohledu geografie

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK v Praze

Lucie Grůzová

Raně vzdělávací aktivity dětí od narození do tří let

Katedra primární pedagogiky PdF MU

designem první fáze je obsahová analýza internetové nabídky raných vzdělávacích aktivit. Další dvě fáze jsou longitudinální kvalitativní studie, jejímiž respondenty jsou rodiče účastníci se raně vzdělávacích aktivit.

Klára Bořutová

Vývoj stylů učení žáků na druhém stupni ZŠ

Katedra pedagogiky PdF
MU

Hlavním cílem mé práce je vyšetřit, jak a zda vůbec se styly učení u žáků na druhém stupni ZŠ v průběhu let mění a vyvíjí, či jsou to relativně stále konstanty. Dále bych se také chtěla věnovat různým faktorům ovlivňujícím styly učení a jejich proměně s přibývajícím věkem žáků. Podle Švece (2004) jsou to svébytné postupy při osvojování poznatků, které tvoří nejen dovednosti, zkušenosti, schopnosti, postoje, vnitřní motivy, ale i zděděné predispozice k učení. Otázkou však zůstává, zda styly učení jsou vrozené, naučené (záměrně i nezáměrně), či se vyvíjí společně se zráním vlastní osobnosti. Kolb ve své vývojové teorii učebních stylů mluví o třech vývojových etapách stylů učení. Price při zkoumání konstantnosti stylů učení dochází k závěru, že s vyšším věkem se preference druhů stylů učení mění stejně jako ovlivňující faktory. Australskými psychology Watkinsem a Hattiem byl proveden longitudinální výzkum v oblasti přístupů k učení. Výsledky výzkumů potvrzují, že studenti mají sklon zůstat při původních přístupech k učení. Podobně tomu může být i u stylů učení a tím pádem by nemuselo docházet k vývoji stylů učení, ale jen k zdokonalování stávajících. Výzkum bude zpracováván formou smíšeného designu. Na vlastní výzkum vývoje stylů učení bude použit kvantitativní výzkum – LSI dotazník, který bude předkládán stejným žákům každoročně po celou dobu navštěvování druhého stupně základní školy. Tato metoda bude doplněna kvalitativním výzkumem. Výzkumným nástrojem bude polostrukturovaný rozhovor jednak s žáky a jednak s učiteli. Tato metoda by měla následovat rok po prvním dotazníkovém šetření. Na základě sesbíraných dat z předvýzkumu očekávám, že styly učení se skutečně vyvíjí. Vývoj bude však nepatrný, neboť zvolené časové období je krátké.

Problematika biologických dovedností v podmínkách České republiky je rozpracovaná nedostatečně. Práce zabývající se tímto tématem je obtížné nalézt i v zahraničí. Protože se dovednosti stávají nezbytnou součástí kurikulárních dokumentů, je nutné tuto problematiku uchopit i z výzkumné stránky. Před samotným zkoumáním dovedností je vhodné zjistit názor žáků, které dovednosti jsou podle nich významné a které ne. Z uvedeného cíle vyplývá výzkumná otázka: Jaký je názor žáků na významnost vybraných biologických dovedností pro jejich budoucí život? Pro tento účel byl vyvinut výzkumný nástroj složený z 5stupňových položek Likertova typu. Výzkumný nástroj byl vytvořen na základě kategorizace biologických dovedností a byl ověřen v předvýzkumu. Do výzkumného vzorku byli zahrnuti žáci druhého stupně základních škol, přičemž byla snaha, aby počet žáků v jednotlivých ročnících byl stejný. Dalšími kategorickými proměnnými byly: gender, počet učitelů, hodnocení z přírodopisu, volnočasové aktivity a další, které mohou mít vliv na rozhodování žáků o důležitosti biologických dovedností pro jejich další život. Škálované položky sloužily jako závislá proměnná. Vliv demografických položek byl zjišťován pomocí metod deskriptivní a induktivní statistiky. Závěry pro pedagogickou praxi budou diskutovány v příspěvku.

Do akej miery nastal progres v čítaní u žiakov v priebehu 1. ročníka? (Ktoré komponenty sú skutočnými ukazovateľmi pokroku v čítaní?) Vychádzali sme zo socio-kultúrneho ponímania gramotnosti a z autentického dynamického diagnostikovania. Čo je opozitom k takému ponímaniu gramotnosti (čítania) a jeho diagnostikovania, ktoré sa „premietajú“ v didaktike a diagnostikovaní počiatočného vyučovania čítania. Ako výskumnú metódu sme si zvolili testovaciu procedúru. Výskumným nástrojom bol test čítania (Clay, 1993). Aplikovali sme jeho slovenskú mutáciu (Zápotočná & Gavora, 2002) v 3 meraniach v priebehu školského roka. Analyzovali sme nie len kvantitatívne (tempo, percentuálnu úspešnosť), ale aj kvalitatívne ukazovatele pokroku v čítaní (analýza chýb, stratégie uplatnené pri čítaní), preto výskumný súbor tvorilo len 62 respondentov – žiakov prvého ročníka ZŠ. U žiakov boli počas šk. roku identifikované

Monika Vašíčková,
Ivana Vaculová,
Milan Kubiátko

Je k něčemu biologie? Názor žáků na důležitost biologických dovedností

Katedra biologie PdF MU,
Katedra fyziky PdF MU,
Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Miriam Valášková

Sledovanie a hodnotenie čítania žiakov v priebehu prvého ročníka ZŠ

Katedra predškolskej
a elementárnej pedagogiky
PeDF UK v Bratislave

rôzne stratégie uplatňované v procese čítania. Niektoré sme klasifikovali ako funkčné a efektívne (subvokalizácia, aplikácia významového a kontextuálneho kľúča pri čítaní). Zistili sme, že paradoxne tie stratégie, ktoré sú na bežnej škole podporované, nie sú progresívne (hlasné čítanie, uplatnenie vizuálneho kľúča). Ďalej sme zistili, že rýchlosť v čítaní nemožno považovať u prvákov za ukazovateľ kvality: prváci čítajúci rýchlo, neporozumeli textu, ktorý čítali. Zaujímavé je, že u niektorých žiakov, ktorí už na začiatku 1. ročníka už vedeli konvenčne čítať, sme progres v čítaní počas šk. roka nezaznamenali. Clay, M. M. (1993). An observation survey of early literacy achievement. Portsmouth: Heinemann a division of Reed Publishing. Zápotočná, O., & Gavora, P. (2002). Metodika pozorovania a hodnotenia raných prejavov gramotnosti. Bratislava: KVSaBK SAV, SARČ pri UK PDF.

Ladislava Nováková

Styly učení, motivace a studijní výsledky studentů anglického jazyka

Katedra pedagogiky PdF MU

Příspěvek představuje připravovanou disertační práci v oblasti výzkumu zaměřeného na: styly učení, motivaci a studijní výsledky studentů anglického jazyka v terciární sféře. Výzkumná otázka zní: Jaké styly učení preferují studenti anglického jazyka v terciární sféře vzdělávání ve vazbě na studijní výsledky a sledovanou motivaci? Výzkum se snaží odpovědět na otázku, nakolik je motivace studentů anglického jazyka ovlivňována nevhodným stylem vyučování učitele. Výzkum vychází z teorie švédských výzkumníků Martona a Säljö (1976) – styl učení je výhradně subjektivní záležitostí studenta, a dále z teorie Entwistleho (1988) – zkoumajícího styly učení studenta spadající do oblasti pedagogické psychologie, která rozšiřuje pohled na učení o studentovu motivaci. Předpokládám, že styly učení se v průběhu studia u studenta zásadním způsobem nemění a že student užívá zpravidla více stylů učení. Disertační projekt bude zpracován jako deskriptivně-relační výzkum. Disertační práce bude provedena prostřednictvím kvantitativního (adaptovaný dotazník ILS od nizozemského výzkumníka Vermunta) i kvalitativního designu (semistrukturovaný rozhovor).

Příspěvek představuje připravovanou disertační práci z oblasti výzkumu zaměřeného na možnosti rozvoje motivačních aspektů autoregulace učení vysokoškolských studentů. Autoregulace učení (self-regulated, self-directed, self-controlled learning) je relativně nová determinanta, se kterou se na poli pedagogiky a psychologie seznamujeme pouze krátce. Při autoregulačním procesu učící transformuje své duševní schopnosti do dovedností potřebných pro učení. Student při tomto procesu reguluje jak kognitivní (volí potřebné strategie učení vedoucí k cíli), tak metakognitivní (proces učení monitoruje) a motivační stránku učení. V empirické části vycházíme z předpokladu, že systematický rozvoj výše zmíněných procesů, a to se zaměřením na motivační stránku, jež se na základě zahraničních i domácích výzkumů jeví jako nejsilnější faktor, vede ke zvýšení úrovně osvojení autoregulačních dovedností studentů. Vědecké studium podmínek rozvíjení procesu autoregulace učení představuje základní předpoklad zkvalitnění profesní přípravy studentů a účinné ovlivňování rozvoje jejich profesionality. Příspěvek přináší nástin výsledků řešení problematiky autoregulace učení u nás i v zahraničí a seznamuje s výzkumným designem autora práce.

Podpora kognitivních procesů nadaných žáků úzce souvisí s kvalitou pedagogické práce učitelů v praxi a je determinována úrovní pregraduální přípravy budoucích učitelů. Ve svém příspěvku se zaměřuji zejména na vymezení rozdílů ve způsobech učení se nadaných žáků a způsobech učení se tradiční žakovské populace a také na analýzu způsobů učení se nadaných žáků s ohledem na konstruktivistické trendy v pedagogice. K důležitým oblastem, které ovlivňují rozvoj kognitivních procesů nadaných žáků, řadím zejména pregraduální přípravu učitelů, graduované pedagogie na základních a středních školách a pedagogicko-psychologické poradny, které jsou organicky začleněny do následujícího modelu. Spolu s ostatními jeho činiteli celá tato poznávací cesta končí vytvořením teorie vzdělávání nadaných žáků pro přenos do praxe. Modernizace učebních postupů může být založena nejen na zdokonalování stávajících strategií, ale také na zcela nových, ve světě již popsanych integrálních mapách jednotlivých disciplín. Při konstruování

Jitka Jakešová

Motivační aspekty autoregulace učení studentů

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Jana Škrabánková

Podpora kognitivních procesů nadaných žáků v konstruktivistickém pojetí

Katedra pedagogiky PdF OU v Ostravě

předloženého modelu jsem se snažila naplnit vizi, že nová sdělení mají být předávána systematicky, přehledně, úsporně a elegantně. Mají umožňovat kladení nových výzkumných otázek a formulování takových hypotéz, na jejichž základě by bylo možné modelovat nové logické struktury a ukazovat tak známé, nové či skryté souvislosti.

Jana Přikrylová,
Kateřina Vlčková

**Používání strategií
učení cizímu jazyku
žáky středních škol:
výsledky dotazníkového
šetření**

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Příspěvek představuje první výsledky výzkumu disertační práce v oblasti diagnostiky strategií učení cizímu jazyku (CJ) na střední škole. Použit byl Dotazník strategií učení se cizímu jazyku pro studenty středních a jazykových škol (1. verze, Přikrylová & Vlčková, 2010), který je volnou adaptací Language Strategy Use Survey (Cohen, Oxford, & Chi, 2002) vycházející z přístupu výuky založené na stylech a strategiích učení Cohena a Weaverové. Dotazník je dostupný na Portále evaluačních nástrojů projektu Cesta ke kvalitě Národního ústavu odborného vzdělávání. Strategie byly zjišťovány u receptivních (poslech, čtení) a produktivních řečových dovedností (psaní, mluvení) a slovní zásoby a překladu. Výzkumný vzorek tvořilo 940 respondentů ze středních odborných škol, odborných učilišť, gymnázií a jazykových škol. Výsledky zahrnují především srovnání míry používání jednotlivých skupin strategií. Žáci strategie učení CJ spíše nepoužívají (průměr 2,56 na frekvenční škále od 1 do 4, SD 0,44). Nejméně byly používány strategie slovní zásoby a nejvíce strategie překladu.

Iva Zowadová,
Pavλίna Nakládalová

**Kniha jako prostředek
k rozvoji sociálních
dovedností**

Katedra primární
pedagogiky PdF UP
Olomouc

Autorky na posteru prezentují projekt, který monitoruje oblast dětského čtenářství, analyzuje a vyhodnocuje čtenářskou gramotnost dětí předškolního a mladšího školního věku, a to v kontextu rozvoje sociálních dovedností. V projektu dojde k propojení výzkumu, který je předkladatelkou realizovaný v rámci disertační práce, a současně projekt reaguje na žádost obecně prospěšné společnosti Celé Česko čte dětem. Uvedená společnost požádala Katedru primární pedagogiky prostřednictvím vedení PdF UP v Olomouci o výzkum, díky kterému by byla zmapována situace v oblasti předčítání a čtení si s dětmi v české rodině. Výsledky výzkumu by měly ukázat na danou situaci, a to nejenom z pohledu rodičů,

ale zejména dětí předškolního a žáků mladšího školního věku. Projekt by měl odpovědět na otázky: Čtou rodiče svým dětem, a to jak často, jakou literaturu? Podílejí se rodiče na rozvoji čtenářské gramotnosti u svých dětí? Do jaké míry jsou v kontextu společného čtení a kvality výběru literatury rozvíjeny sociální dovednosti žáků preprimárního a primárního vzdělávání?

Můj výzkum chtěl zodpovědět dvě hlavní otázky: 1. „Co vypovídají postoje rodiny o dítěti?“; 2. „Co vypovídají postoje rodiny o klavírním recitálu dítěte?“ Každá otázka obsahovala dílčí podotázky. Pokračoval jsem ve výzkumu v mé klavírní třídě na Základní umělecké škole Tišnov z let 2006–2009 (srov. můj poslední příspěvek pro 18. konferenci ČAPV, 2010). Znovu jsem využil nálezů českého pedagogického výzkumu (včetně výzkumu motivace). Jde opět o výzkum akční a kvalitativní v podobě rodinné případové studie. V předvýzkumu jsem použil techniku pozorování jednotlivých členů rodiny během výuky a po výuce. Techniku „rodinného“ interview jsem použil v následujícím pořadí: 1. dítě, 2. matka a 3. otec. To již byl vlastní výzkum. Byl jsem sám výzkumným nástrojem. Formuloval jsem i své vlastní postoje (jako podporu triangulace). Filip, dítě mladšího školního věku a můj nový žák, měl pro svůj klavírní recitál 1. dobré osobní předpoklady a 2. trvalou podporu rodičů. Jako žák prvního ročníku byl však zhruba o dva roky mladší než má předešlá žákyně s recitálem. Délka žákovy recitálové přípravy stejně jako mého výzkumu byly zhuštěny přibližně na jeden rok. Cílem mého výzkumu bylo nově ověřit vhodnost klavírního recitálu žáka jako individuálního vzdělávacího programu. Ovšem tentokrát hned „na začátku“ sedmiletého studia na ZUŠ.

Zdeněk Vašíček

**Postoje rodiny ke
klavírnímu recitálu
dítěte mladšího
školního věku na ZUŠ:
Replikace**

ZUŠ Tišnov

Anna Šlechtová

Autoevaluace jako nástroj pro podporu a rozvoj skautských oddílů

Filozofická fakulta UK
v Praze

V rámci projektu „Hodnocení kvality“ realizovaného v hnutí Junák – svaz skautů a skautek ČR vzniká autoevaluační dotazník pro hodnocení skautských oddílů. Součástí zavádění tohoto nástroje do hnutí je výzkum, který má za cíl najít odpovědi na následující otázky: 1) Jaká je struktura kvality oddílů v Junáku? 2) Jak je proces hodnocení přínosný pro další rozvoj a zkvalitňování práce oddílů? Na první otázku bude možné odpověď pomocí kvantitativní analýzy provedené na stratifikovaném výběru oddílů, kromě základního statistického zpracování budou data podrobena mnohorozměrným analýzám. Data budou získána přímo z autoevaluačního dotazníku. Z výsledků vyplynou oblasti, na které je třeba se při podpoře oddílů do budoucna zaměřit. K odpovědi na druhou otázku bude využit kvalitativní výzkum, data budou získávána pozorováním samotného hodnocení a následným strukturovaným rozhovorem s otevřenými otázkami, a to přímo po hodnocení a ještě jednou později s půlročním odstupem. Při výběru jednotek je zohledněn věk vůdce, délka vedení tímto vůdcem, typ vedení (jednotlivcem vs. týmem), organizační struktura, velikost oddílu, vztah k novým výchovným nástrojům a jestli se jedná o oddíl velkoměstský, maloměstský či venkovský. Na základě výsledků tohoto výzkumu bude možné autoevaluační dotazník upravit, tak aby lépe odpovídal potřebě hnutí.

Pavλίna Nakládalová

Možnosti zjišťování úrovně interkulturních kompetencí

Katedra primární
pedagogiky PdF UP
Olomouc

Interkulturní vzdělávání a multikulturní výchova jsou dnes velice diskutovaným tématem. Ve školách, v politických kruzích, ale i médiích se vedou rozsáhlé debaty o tom, jak, kdy a proč vychovávat multikulturní společnost. Příspěvek prezentuje design výzkumu zamýšlené disertační práce zabývající se konceptem interkulturního vzdělávání v pregraduální přípravě učitelů. Výzkum je zaměřen na učitele primární školy a jejich kompetence k výuce multikulturní výchovy. Díky absenci interakcí s cizinci nemají učitelé vlastní praktickou zkušenost a jsou odkázáni pouze na znalosti získané během studia. Vzhledem k tomu, že první začlenění multikulturní výchovy do vysokoškolské přípravy učitelů, proběhlo až ve školním roce 1993/1994, většina současných učitelů nebyla profesně připravena na multikulturní složení tříd. Nabízí se tedy otázka, zda jsou učitelé

kompetentní k výuce kulturně diverzní společnosti a k vytváření interkulturních kompetencí u žáků mladšího školního věku. Cílem příspěvku je představit jednu z možností využití smíšené metodologie právě ve výzkumu interkulturních kompetencí učitelů primární školy. Výzkum kombinuje kvalitativní metodu SEIQoL a Q-metodologii, obě užití v rámci pilotáže, s metodou dotazníku, jehož výstupem budou data kvantitativního charakteru.

Kurikulum, jeho struktura, dopady a proměny

Jana Stejskalíková

Integrace evropské dimenze do vzdělávání na příkladu dějepisných učebnic

Katedra historie PdF MU

Jeden ze společných trendů Evropské unie (EU) v oblasti vzdělávání představuje rozvíjení evropské dimenze ve vzdělávání. ČR jakožto členský stát EU se přímo podílí na tzv. evropské vizi v oblasti vzdělání, což mj. znamená zapojení České republiky do vzdělávacích programů Evropských společenství, ve kterých je kladen důraz na kultivaci vztahu k Evropě a výchovy k evropanství. Realizace požadavku EU zavádět výchovu k evropanství a evropskou dimenzi v historickém vzdělávání se tedy přirozeně stala jedním z aktuálních úkolů didaktiky dějepisu. V našem příspěvku jsme se proto zaměřili na to, zda vůbec a jak je rozvíjena evropská dimenze v učebnicích dějepisu. K tomuto účelu je potřeba vyvinout odpovídající nástroj kvantitativní obsahové analýzy, o kterém bude v příspěvku pojednáno.

Tomáš Janko

Reprezentace učiva: co vlastně vnímáme?

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Poster se zaměřuje na téma, které je součástí výzkumu psychologie učení a také evaluace učebnic z hlediska edukační potenciality a didaktické vybavenosti. Učebnice jsou v dnešní době stále upřednostňovaným edukačním médiem a učebnicová tvorba zažívá opětovný rozmach. V souvislosti s rozvojem učebnicové tvorby však vyvstává otázka, zda jsou žáci vůbec schopni, vzhledem ke své kognitivní vyspělosti, zpracovávat narůstající množství informací implementovaných do učebnic v různých formách. Cílem příspěvku je proto v teoretické rovině přispět k vysvětlení problematiky, která je v českém výzkumu učebnic, na rozdíl od zahraničí, opomíjena. Analyzována je problematika reprezentace učiva a také otázka toho, jak žáci vnímají a zpracovávají informace, které jsou jim prezentovány učebnicí, zejména nonverbální komponentou reprezentovanou nonverbálními prvky. Za tímto účelem jsou prezentovány poznatky související s konceptem reprezentace, jeho vymezením, typologií a funkcemi při zprostředkovávání učiva. Poster rovněž obsahuje přehled a srovnání teorií, které slouží k vysvětlování problematiky kognitivního zpracovávání reprezentací obsahu v učebnicích.

Předmětem posteru bude prezentace disertačního výzkumu zabývajícího se vývojem vyučovacího předmětu dějepisu. Hlavním cílem výzkumu je na základě systematického srovnávání kurikulárních dokumentů a kvalitativního i kvantitativního vyhodnocení výsledků odhalit, popsat a analyzovat základní trendy a vývojové tendence dějepisu jako vyučovacího předmětu na druhém stupni základních škol a na školách jim odpovídajících stupňů od roku 1918 do současnosti. Výzkum je rozdělen do několika etap: První etapou analýzy bude zkoumání vybraných faktů (postavení, cíle a obsah dějepisu jako vyučovacího předmětu) v kurikulárních dokumentech, jejich deskripce, analýza a uspořádání. V druhé etapě bude provedeno chronologické srovnání (komparace) stanovených shod, podobností a rozdílů mezi zkoumanými pedagogickými jevy. Třetí etapou analýzy bude kritické zhodnocení výsledků předešlé analýzy a komparace. Cílem zde bude vymezit priority, vztahy, závislosti a vlivy, které se podílely na změnách dějepisu jako vyučovacího předmětu. Analýzy tohoto typu nejsou příliš časté. Pozornost je většinou věnována pohledu na současný stav, srovnávání současných dokumentů v jednotlivých zemích apod. Časté jsou tedy srovnávací analýzy (synchronní komparace), menší pozornost je věnována výzkumu vývoje kurikulárních dokumentů, tedy historicko-srovnávacím analýzám (chronologickým komparacím). Teoretická pojednání a komparativní výzkumy jsou rozptýleny a málo metodologicky rozpracované.

Představíme-li si celý systém školního vzdělávání jako týmovou sportovní hru, např. fotbal či hokej, pak očekáváme, že každý hráč disponuje takovými herními vlastnostmi, které celý tým dovedou k úspěchu. Stejně je to i s mozaikou jednotlivých předmětů ve školním vzdělávání. Spolu s integrací a kooperací se jejich individualita neztrácí, naopak vyniká jejich přínos ke vzdělávání jako celku. Geografické myšlení je základem k pochopení role geografie či zeměpisu ve výuce. Jeho nedílnou součástí je rovněž rozvíjení kartografických dovedností. Spolu s kartografickými dovednostmi se posiluje i prostorovost zeměpisného vzdělávání a pro zkušeného uživatele jsou mapy a další kartografické

Miroslav Jireček

Historicko-srovnávací analýza kurikulárních dokumentů dějepisu

Katedra historie PdF MU

Kateřina Mrázková,
Eduard Hofmann

Vývoj modelu kartografických dovedností

Katedra geografie PdF MU

produkty především nástroji, které mu pomohou najít odpovědi na řadu otázek, zjistit příčiny a možné následky nebo odhalit vztahy mezi různými jevy. V příspěvku se zaměříme především na teoretické ukotvení termínu kartografické dovednosti v rámci pedagogických výzkumů a didaktiky zeměpisu. Jsou zde předložena různá pojetí a definice tohoto zdánlivě jasného pojmu. Tento přehled byl zpracován na základě podrobné studie řady zahraničních výzkumů zabývajících se danou problematikou. Představujeme zde model kartografických dovedností, který vznikl na základě analýzy a syntézy různých chápání tohoto pojmu. Jeho vytvoření vyžadovalo několik kroků a použití dílčích modelů. Celý proces tvorby modelu kartografických dovedností je součástí disertačního výzkumu, zabývajícího se úrovní osvojení kartografických dovedností u žáků základních škol. Vytvořením modelu kartografických dovedností dále sledujeme, k jakým cílům má v tomto směru zeměpisné vzdělávání směřovat.

Karel Dvořák

Výzkum efektivity výuky technických předmětů

Pedagogická fakulta UHK

Předkládaný příspěvek popisuje výzkum prováděný v průběhu výuky odborných technických, strojírensky orientovaných předmětů na střední průmyslové škole a vyšší odborné škole. Výzkum probíhá na žákovských projektech, vypracovávaných využitím CAx aplikací (Computer Aided Design, Computer Aided Engineering, Computer Aided Manufacturing), používaných v současné průmyslové praxi. Výstupy žákovských projektů jsou výchozím zdrojem dat pro kvalitativní zkoumání konstruktérských dovedností, znalostí strojírenské problematiky a myšlení pro řešení problémů, které se náročností blíží úlohám řešeným v jejich následné profesní praxi. Závěry a zjištění kvalitativního výzkumu jsou doplněny kvantitativní analýzou dat, založenou na statistickém vyhodnocení testů prověřujících teoretické znalosti posluchačů a jejich postoje k využívání CAx aplikací. Příspěvek objasňuje posloupnost fází výzkumu v závislosti na získaných informacích a v kontextu s cyklem školní výuky. Komplexní vyhodnocení všech fází výzkumu, probíhajících souběžně i následně, vede k odpovědi na výzkumnou otázku: Posiluje výuka na projektech podporovaná využitím CAx aplikací mezipředmětové vztahy? V příspěvku jsou dále

popsány výchozí podmínky pro realizaci uvedeného výzkumu spočívající v získání CAx dovedností žáků pro řešení zadaných úloh, dále příprava zadávaných projektů a vytvoření pravidel pro tvorbu CAx dat a jejich následnou analýzu.

Zajišťování a zjišťování kvality je v současné světové i české pedagogice aktuálním tématem. Chybí ale systematický výzkum kvality výuky, který by šel napříč kurikulem školního vzdělávání a zohledňoval přitom odlišnosti vyplývající ze specifické povahy učiva v různých vyučovacích předmětech. Zkoumání různých aspektů kvality výuky je doménou především matematického, přírodovědného a v poslední době i jazykového vzdělávání. Na posteru je prezentován projekt disertační práce, která se zabývá kvalitou výuky cizího jazyka z hlediska kvality motivování, zacházení s chybami, klimatu podporujícího učení a jasnosti. Cíl práce je, na základě teoretických a praktických východisek (např. výzkum mezinárodních studií DESI, studií IPN a Unterrichtsqualität, Lernverhalten und mathematisches Verständnis), vytvořit platný pozorovací instrument pro kvalitu výuky cizího jazyka (především německého jazyka). Rešerše mezinárodních studií zajistí, že se pozorovací instrument zaměří jen na relevantní indikátory kvality výuky cizího jazyka.

Příspěvek se vztahuje k oblasti didaktiky dějepisu a zabývá se edukačním procesem v programech T.K.V., které jsou školám nabízeny jako obohacení běžné výuky a v Brně mají dlouholetou tradici. Výzkumné šetření kombinuje analýzu dat z rozhovorů, pozorování a rozboru fotografií, pořízených během výuky. Vychází z: a) diskursu hermeneutiky (práce s textem a uměním výkladu; cílem je porozumění a vyložení textu); b) diskursu konstruktivismu, chápajícího realitu jako mentální konstrukci jedince, opírající se o lingvistický, sociální či historický kontext; realita je určována jedincem a jeho zkušeností; c) diskursu subtilního realismu, který vyzdvihuje význam vysvětlení jevů oproti jejich predikaci, podává obraz výzkumníka „jako historika – učitele, jenž pracuje s událostmi, hledá působící síly“. Výuková

Pavel Zlatníček

Kvalita ve výuce cizího jazyka

Katedra německého jazyka
a literatury PdF MU

Veronika Rodriguezová

Vzdělávací potenciál programů tematické kooperativní výuky (T.K.V.)

Ateliér Divadlo a výchova,
Divadelní fakulta JAMU

strategie programů T.K.V. vychází z daného tématu a je postavena na kooperativním učení, což vede k užití aktivizujících a komplexních výukových metod. Výukové techniky zapojují hru v roli a herní jednání, základní principy dramatické výchovy.

Marie Snětinová

Možnosti kvantitativních úloh ve výuce fyziky

Katedra didaktiky fyziky
MFF UK v Praze

Řešení kvantitativních úloh má v České republice ve výuce fyziky velkou tradici, což lze doložit relativně velkým počtem těchto úloh zařazených do učebnic, i množstvím sbírek zaměřených na dané úlohy a jejich využíváním na školách. Řešení úloh se však u studentů často mění v „matematickou manipulaci“ se vzorci bez hlubšího pochopení základních fyzikálních konceptů. Tuto strategii řešení úloh je užitečné u studentů minimalizovat a naučit je vhodnějšímu přístupu (jedna z metod je uvedena např. v článku: Van Heuvelen, A. (1991). Learning to think like a physicist: A review of research-based instructional strategies. *Am. J. Phys.*, 59(10). V příspěvku je prezentován projekt zaměřený na výukové metody zabývající se schopností řešit kvantitativní fyzikální úlohy a jejich konkrétní možný přínos v podmínkách české vzdělávací soustavy. V návaznosti na výsledky rešerše na toto téma a na základě výzkumu bude vyvíjena metodika vhodná pro využití ve výuce na středních školách a v prvních ročnících vysokých škol. Cílem projektu je vytvoření metodických materiálů s popisem konkrétní metody a jejího použití ve výuce, včetně pracovních listů pro žáky a studenty s vybranými úlohami. Použitelnost metodiky, ale zejména konkrétní přínos k rozvoji dovednosti studentů řešit fyzikální problémy a k praktickému pochopení fyzikálních principů, budou zkoumány metodou případových studií.

Patrik Vacek

Počítačové hry a edukace: analýza zahraniční zkušenosti z perspektivy problematiky v České republice

Katedra pedagogiky PdF MU

Třebaže propojení počítačových her a edukace představuje jedno ze společensky nejvýznamnějších a odborně nejdiskutovanějších témat současných anglo-amerických humanitních a sociálních věd, je v českém pedagogickém výzkumu tato problematika zatížena dlouhodobým nezájmem a absencí systematické reflexe. Smyslem tohoto příspěvku je: a) nabídnout stručný přehled dosavadních zahraničních pedagogických šetření a výsledků výzkumu fenoménu, jenž v sobě

zcela přirozeně spojuje prvky technologické a sociální dynamiky a který jako takový spolu s dalšími klíčovými projevy současného audiovizuálního světa (Facebook, YouTube) neobyčejně významně ovlivňuje školní i mimoškolní život současné české mládeže i dospělých; b) naznačit nosné linie dalšího výzkumu dané problematiky a zároveň se v rámci tuzemského odborného kontextu pokusit identifikovat – převážně s ohledem na dosavadní zahraniční zkušenost – potenciál jednotlivých oborů vhodných pro případnou spolupráci (sociologie, psychologie, estetika, mediální studia, informatika, lékařské vědy).

Poster bude zaměřen na problematiku vztahu politického systému a učebnic občanské výchovy. Jedná se o to, že stát velmi významným způsobem zasahuje do tvorby obsahu učebnic. Problém spočívá v tom, že každá doba je specifická jiným politickým systémem, jenž dává státu zcela specifický charakter. Jinak vypadá politický systém v době totality, jinak v období první republiky a jinak v současnosti. Poster se snaží představit, jak metodologicky zmapovat jednotlivé politické systémy, co do jejich vztahu k učebnicím, neboť každý z nich je jasně definován svými ideami a ideologiemi, které vkládá do učebnic. Jedná se tedy o zmapování míry ideologizace učebnic v různých obdobích českých dějin. V současné době se toto téma stává fenoménem moderního pedagogického výzkumu. My se v posteru budeme odvolávat zejména na práce Appla (1991), Crowforda (2006), Altbacha (1991) a Lisovskayi a Karpova (1999). Filozofický základ metodologického výzkumu bude tvořit tzv. frankfurtská škola. Autoři této filozofické skupiny se zabývali ideologičností textu, díky čemuž nám poskytli nezbytný myšlenkový rámec, na kterém vybudujeme metodu adekvátní tomuto výzkumu. Očekávaným výzkumem bude představení metody, která nám neproblematicky umožní komparace učebních textů z jednotlivých období, co se jejich míry ideologizace týče. Tím budeme moci rozhodnout, který z politických systémů nejvíce zasahoval do učebnic.

Petr Blažej

Politický systém a učebnice OV

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU

Ping Huang,
Jiří Pospíšil

**K metodice výzkumu
zaměřeného na
zlepšení efektivity
vyučování vysokého
školství v Číně a České
republice**

Faculty of Education,
Sichuan Normal University,
China,
Cyrilometodějská
teologická fakulta UP
v Olomouci

V humanitních vědách se výzkumníci setkávají s potřebou porovnávat teorie, výzkumy a koncepce jejich pojetí. Autoři posteru se pokusí stručně představit metodologii, která byla využita ve výzkumu zlepšování účinnosti vyučování na vysokých školách v Číně a České republice. Budou představeny úvahy o možnostech a obtížích použití konstruktivistického paradigmatu a transformačního paradigmatu ve výzkumu. Důvody těchto problémů budou analyzovány podle zaměření vědců s ohledem na komplexní pojetí výzkumu.

Ye Zhang,
Miloň Potměšil

**Přehled metodologie
vysokoškolského
výzkumu v letech
1999–2010**

Faculty of Education,
Sichuan Normal University,
China,
Pedagogická fakulta UP
v Olomouci

Na základě analýzy článků, které byly publikovány v letech 1999–2010 v časopisech se zaměřením do oblasti výzkumu vysokoškolského vzdělávání předkládají v posteru autoři analýzy výzkumných metod, které byly používány, shrnují frekvenci použití těchto výzkumných metod a sledují odraz vývoje obecné charakteristiky metodiky výzkumu vysokoškolského vzdělávání ve srovnání se situací v České republice.

Příspěvky v tematických sekcích (B)

Profesní příprava učitelů a pedagogů

Sportovní trenérství patří k velmi komplexním a náročným povoláním a jeho úspěšné vykonávání souvisí s mnoha společenskými, ekonomickými a zejména vzdělávacími aspekty. Pro gradaci trenérské profese nestačí pouze vrozené dispozice, vlastní sportovní zkušenosti a získání trenérské licence. Stále významnější roli sehrává celoživotní neformální vzdělávání a informální učení. Výzkumu trenérství se věnuje již řadu let významná pozornost. Empirické výzkumy se však převážně orientují pouze na otázky demografického složení sportovních trenérů, jejich dosaženého vzdělání nebo absolvované sportovní dráhy. Problematika neformálního a informálního trenérského vzdělávání není dosud výzkumně reflektovaná. Empirické šetření se zaměřuje na analýzu neformálního vzdělávání a informálního učení sportovních trenérů a kombinuje kvantitativní a kvalitativní přístup. Kvantitativně orientované dotazníkové šetření je doplněno individuálními otevřenými rozhovory s trenéry a případovými studii neformálního vzdělávání a informálního učení tří úspěšných trenérů. Očekávané výsledky empirického šetření přispějí k: a) analýze příležitostí neformálního trenérského vzdělávání, b) deskripci efektivních forem a metod neformálního trenérského vzdělávání, c) zjištění, které formy a metody neformálního vzdělávání trenérům chybí, d) identifikaci informačních zdrojů pro informální učení sportovních trenérů, e) charakteristice informálního učení jako součásti každodenních trenérských aktivit.

Prostřednictvím příspěvku budou prezentovány dílčí výsledky realizovaného kvalitativně designovaného výzkumného šetření na téma budování kariéry absolventů navazujícího magisterského studia. Kariéru vymezují v duchu konstruktivistických přístupů v kariérovém poradenství (McMahon & Patton, 2006) jako aktivně a celoživotně vytvářenou životní dráhu jedincem samým, nikoli jako okolnostmi danou profesní dráhu jedince. Celoživotní perspektiva tvorby

Vladimír Jůva

Neformální vzdělávání sportovních trenérů

Katedra pedagogiky sportu
FSpS MU

Martina Kánská

Profesní start absolventů Sociální pedagogiky a poradenství

Ústav pedagogických věd
FF MU

Eva Marádová,
Jaroslava Hanušová

**Připravenost učitelů
k ochraně bezpečí
žáků v případech
mimořádných událostí
ohrožujících život
a zdraví**

Katedra školní a sociální
pedagogiky PedF UK
v Praze

kariéry usazuje absolventy navazujícího magisterského studia do fáze tzv. životního startu, jehož součástí je dle Nového (1989) start rodinný, manželský i start profesní. Otázka, jak získávají svá zaměstnání absolventi navazujícího magisterského studia, představuje v tomto kontextu jeden z dílčích aspektů profesního startu. Pro účely tohoto příspěvku byli účastníky výzkumu absolventi navazujícího magisterského studia oboru Sociální pedagogika a poradenství, jako jednoho ze studijních oborů Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, a očekávám, že se mi podaří rozkrýt detaily procesu získávání zaměstnání jako např. aktivity, které se k tomuto procesu vztahují, jaké dovednosti a předpoklady absolventi využívají k získávání zaměstnání nebo jak na svá první zaměstnání nahlíží. McMahon, M, & Patton, W. (Eds.). (2006). Career counselling. Constructivist Approaches. New York: Routledge. Nový, L. (1989). Životní dráha jako sociologický problém. Brno: Univerzita J. E. Purkyně.

V příspěvku jsou předloženy dílčí výsledky výzkumné studie zaměřené na získávání podkladů pro implementaci problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí a zásad poskytování první pomoci do učitelského vzdělávání. Potřeba inovace vzdělávání v této oblasti vyplývá ze skutečnosti, že v současném světě je ohrožení v důsledku mimořádných událostí stále častější. Koncepce ochrany obyvatelstva ČR zdůrazňuje potřebu systematického vzdělávání a zvyšování spoluodpovědnosti občanů za ochranu života a zdraví. Proto je téma ochrany člověka za mimořádných událostí nově zahrnuto v rámcových vzdělávacích programech pro základní, gymnaziální a střední odborné vzdělávání. Jak jsou na tyto úkoly připraveny školy, resp. učitelé? Cílem výzkumného šetření realizovaného na Univerzitě Karlově v Praze – Pedagogické fakultě bylo zmapovat znalosti studentů učitelství a vychovatelství o problematice ochrany za mimořádných událostí a zároveň postihnout úroveň jejich dovedností souvisejících s poskytováním první pomoci. Propojení kvalitativních a kvantitativních metod výzkumu umožnilo získat vhled do současné edukační reality ve výchově k ochraně za mimořádných událostí na vybraných školách a zároveň odhalit

aktuální vzdělávací potřeby budoucích učitelů v dané oblasti. Získané výsledky budou využity při vytváření nové koncepce začleňování sledované problematiky do studijních programů na fakultách připravujících učitele.

Příspěvek shrnuje výsledky pilotní studie smíšeného výzkumu profesních hodnot u studentů učitelství 1. stupně ZŠ. Cílem projektu bylo analyzovat oblast profesních hodnot studentů učitelství. Pilotáž byla prováděna na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě, soubor tvořilo 114 respondentů. V metodologické rovině byla cílem pilotáž kvantitativních i kvalitativních výzkumných technik pro analýzu profesních hodnot u studentů učitelství. Byla přeložena a úspěšně testována dotazníková technika pro analýzu pracovních hodnot – dotazník klasifikace hodnot práce Super, Work Values Inventory (WVI, 1970). V rámci pilotáže byla testována reliabilita škál dotazníku a subškál, konstruktová validita dotazníku a reliabilita dotazníku. Jak se ukázalo na základě faktorové analýzy, dotazník WVI umožňuje měřit kategorie intrinsických (sebeaktivačních) a extrinsických (materiálních) hodnot, což je přínosné právě pro analýzu a porozumění hodnot budoucích učitelů a rozvoje jejich profesionality. Z hlediska specifiky výzkumu hodnot se jeví jako nosný smíšený výzkum. V druhé části výzkumu byla navržena a pilotně testována kvalitativní technika otevřených výpovědí zjišťující názory studentů učitelství na nejdůležitější profesní hodnoty v práci učitele. Kvantitativní část výzkumu vedla k potvrzení reliability výzkumného nástroje, data získaná na základě kvalitativního výzkumu pak byla použita při analýze a interpretaci dat statistického šetření. Teoretické východisko: zaměřit se na kategorii intrinsických a extrinsických hodnot se potvrdilo jako správné. Získaná výzkumná data vztahující se ke kvantitativní i kvalitativní analýze intrinsických a extrinsických hodnot umožňují porozumět hodnotovým strukturám v oblasti profesních hodnot studentů učitelství.

Taťána Göbelová

**Pilotní studie
smíšeného výzkumu
profesních hodnot
u studentů učitelství
1. stupně ZŠ**

Katedra pedagogiky
primárního a alternativního
vzdělávání PdF OU
v Ostravě

Petr Bauman

**Jaké jsou představy
budoucích pedagogů
o hodnotách výchovy
a vzdělávání?**

Katedra pedagogiky TF JU
v Českých Budějovicích

Obsahem příspěvku je prezentace části výsledků disertačního výzkumu na téma „Představy budoucích pedagogů o cílech, smyslu a hodnotách výchovy a vzdělávání“. Dílčí výzkumné otázky: 1. Jaký je explicitní obsah představ o hodnotách výchovy a vzdělávání u budoucích pedagogů? 2. Jsou tyto představy oborově specifické, tj. liší se: u studentů učitelství (v různých aprobacích/specializacích), u studentů vychovatelství (obor Pedagogika volného času), u studentů, kteří nejsou orientováni na učitelství nebo vychovatelství, ale jsou oborově blízcí pedagogické praxi (školní psychologie, sociální pedagogika), 3. Liší se tyto představy u mužů a žen, starších a mladších studentů, studentů vyšších a nižších ročníků a studentů s odlišným rodinným zázemím? 4. Lze vysledovat určité typy hodnotových orientací ve vztahu k výchově a vzdělávání? Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření (n = 554) mezi studenty Pedagogické, Teologické a Filozofické fakulty JU v Českých Budějovicích. Použito bylo dotazování (otevřené otázky), dále technika pojmových asociací a technika nedokončených vět. Při vyhodnocování dat bylo kromě běžných popisných statistik (absolutní a relativní četnosti výskytu jednotlivých kategorií) dále použito testování statistické významnosti rozdílů (chí-kvadrát) a shluková analýza.

Kurikulum a obsah vzdělávání

Příspěvek předkládá prvotní výsledky výzkumného šetření, které zjišťuje představy a názory pedagogů základních, středních a vysokých škol (tj. tři „profesní“ skupiny) na požadované výkony žáků různého věku (na konci 5. a 9. ročníku ZŠ a maturitního ročníku) ve výuce zeměpisu. Respondenti dotazníkového šetření se vyjadřovali k návrhu standardu geografických dovedností, který zohledňuje objektivní postup poznávání. Tento badatelský přístup by měl být specifický zejména pro přírodovědné předměty. Význam jednotlivých položek standardu byl posuzován pomocí hodnotící čtyřstupňové škály. Dotazem na tuto „užitečnost“ jsme zjišťovali, jaký smysl jim jednotliví respondenti přikládají. Předpokládali jsme, že jejich odpovědi jsou ovlivněny faktory, které mají v dané „profesní skupině“ odlišné váhy. Jde zejména o odborné vzdělání (geografické, pedagogické, didaktické aj.), pedagogické zkušenosti, osobní vlastnosti i o sociální reprezentaci zeměpisu, tj. mínění o jeho poslání ve všeobecném vzdělávání. Výzkumem jsme chtěli ověřit, zda existuje významná variabilita ve zjišťovaných názorech uvnitř profesních skupin i mezi nimi a které z nabízených položek jsou pro respondenty relativně nejvíce a které nejméně přijatelné.

Příspěvek podává přehled o různých formách terénní výuky na PdF MU. Dlouholetou snahou autorů je propojení těchto aktivit, které ve skutečnosti tvoří provázaný systém, který lze úspěšně transformovat i do prostředí základních a středních škol. Současní studenti příslušných oborů procházejí různými formami povinné terénní výuky bez možnosti rozšíření svých znalostí a dovedností, které by vedly k získání dalších kvalifikačních předpokladů pro uplatnění v praxi.

Dana Řezníčková,
Miroslav Marada,
Martin Hanus

Porovnání představ a názorů pedagogů různých stupňů škol na standardy geografických dovedností

Katedra sociální geografie
a regionálního rozvoje PŘF
UK v Praze

Eduard Hofmann,
Marek Trávníček,
Petr Soják

Integrovaná terénní výuka jako systém

Katedra geografie PdF
MU,
Katedra tělesné výchovy
PdF MU,
Katedra sociální
pedagogiky PdF MU

Jindřich Lukavský

**Problematika
vyjadřování
a hodnocení
nefigurativní
malby emocí
u jedenáctiletých –
didaktická analýza**

Katedra výtvarné kultury
FPE ZČU v Plzni

Příspěvek informuje o dílčích zjištěních z výzkumu zaměřeného na analýzu nefigurativního výtvarného vyjádření pojmů emocí u dětí pátých ročníků ZŠ. Základní výzkumná otázka zní: Jak se ve výtvarném vyjádření, interpretaci a hodnocení pojmů reprezentujících některé lidské emoce projevuje napětí mezi výtvarnou kvalitou formy a zamýšleným nebo rozpoznávaným námětem díla? Dále byly odvozeny dílčí otázky: Lze sledovat pravidelnosti a individuálně nebo skupinově originální rysy výtvarné formy, její interpretace a hodnocení u zkoumaného vzorku? Liší se výsledky dosažené zkoumaným vzorkem a „expertní“ kontrolní skupiny? Výzkum kombinuje kvantitativní a kvalitativní metodiku, přičemž převládajícím metodickým přístupem je kvalitativní analýza stylu výtvarného projevu, ze které by mělo vyplývat pochopení typických rysů prekonceptu příslušných pojmů emocí u dětí daného věku. Při posuzování hodnocení výtvarných děl jsou využity jednoduché statistické funkce pro práci s ordinálními proměnnými. Prezentace výsledků výzkumu by měla umožnit lepší pochopení obecnějších vztahů, mezi fungováním „expertního“ výtvarného díla ve vizuální kultuře a funkcemi žákovského díla v pedagogickém procesu výtvarné výchovy ve škole.

Petra Šobáňová

**Vzdělávací obsah
výtvarné výchovy –
kurikulární dokument
versus edukační realita**

Katedra výtvarné výchovy
PdF UP v Olomouci

Příspěvek prezentuje dílčí výsledky empirického výzkumu realizovaného mezi učiteli výtvarné výchovy. Zkoumá, zda změny vzdělávacího obsahu výtvarné výchovy, k nimž došlo v souvislosti se zavedením nových kurikulárních dokumentů, mají svůj odraz také v edukační realitě na školách. Klade si otázku, zda učitelé výtvarné výchovy skutečně realizují komplexní vzdělávací obsah výtvarné výchovy, jak je formulovaný v jednotlivých obsahových doménách vzdělávacího obsahu oboru výtvarná výchova (Rozvíjení smyslové citlivosti, Uplatňování subjektivity, Ověřování komunikačních účinků). Zkušenosti z praxe a výsledky provedeného předvýzkumu ukazují, že výtvarná edukace trpí volbou stereotypních námětů a má převážně podobu praktických tvořivých činností, zatímco aktivity související s obsahovou doménou ověřování komunikačních účinků jsou opomíjeny. Výzkumná data byla získána prostřednictvím dotazníkového šetření a statistické zpracování dat bylo provedeno v obvyklých

krocích (shrnutí a redukce údajů, analýza na popisné úrovni a analýza vztahů mezi proměnnými). Dílčí výsledky výzkumu budou interpretovány a diskutovány v širším kontextu problematiky výtvarné edukace.

Výzkum žáků, jejich prekonceptů a gramotnosti

Věra Ježková

Imigranti ve školním vzdělávání v Německu, Velké Británii a Švédsku

Ústav výzkumu a rozvoje
vzdělávání PedF UK
v Praze

V příspěvku představujeme vybrané výsledky řešení dílčího cíle 2, který byl součástí projektu řešeného v Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK v letech 2006–2010, a to v projektu MŠMT Centrum základního výzkumu školního vzdělávání. Hlavním záměrem daného cíle bylo vypracovat analyticko-srovnávací studie o vzdělávacích systémech ve třech vybraných evropských zemích, představujících tři odlišné typy školské soustavy: vysoce selektivní v Německu, komprehenzivní ve Švédsku a jakýsi středový mezi těmito zeměmi ve Velké Británii. Metodologii zpracování analyticko-srovnávací studie jsme představili na konferenci ČAPV v roce 2009. Na základě provedené srovnávací analýzy jsme určili sedm hlavních problémových okruhů, které se projevují různou měrou ve školním vzdělávání sledovaných zemí. Ve své stati se věnujeme dvěma z nich. Ukazujeme, jak jsou integrováni imigranti do škol daných zemí a jak je řešena problematika jejich jazykového vzdělávání. Téma zařazujeme do společensko-politického kontextu imigrace.

Eva Šmelová,
Alena Petrová,
Irena Plevová

Reflexe dílčích výsledků z výzkumné studie zaměřené na přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky

Katedra primární
pedagogiky PdF UP
v Olomouci,
Katedra psychologie
a patopsychologie PdF UP
v Olomouci

Příspěvek zahrnuje průběžné poznatky a vybrané dílčí výsledky z výzkumné studie zaměřené na zjištění úrovně připravenosti českých dětí na vstup do základní školy. Autorky vycházejí z praktických zkušeností učitelů mateřských škol a prvních tříd ZŠ a z výsledků výzkumného šetření, realizovaného v rámci projektu GAČR. Ve svém projektu se pokusily o zohlednění současných potřeb primárního a preprimárního vzdělávání v kontextu současného kurikula.

Tento příspěvek pojednává o vlivu didaktického zpracování učiva a jeho zprostředkování žákům na kvalitu a proměnu jejich prekonceptu v průběhu času. Cílem je zjistit a popsat vliv didaktického zpracování a zprostředkování učiva učitelem na proměnu žákova prekonceptu a na trvalost uchování modifikovaného prekonceptu v jeho paměti. Při sběru dat bylo využito metody pozorování výuky a analýzy žakovy kresby. Didaktické zpracování učiva bylo hodnoceno na základě počtu konstruktivistických znaků vyskytujících se ve výuce, přičemž rozhodující byl vliv jejich aplikace na kvalitu a proměnu prekonceptu žáků. Bylo zjištěno, že přítomnost jistých konstruktivistických znaků výsledky žáků ovlivňuje.

Příspěvek je zaměřen na hledání odpovědí na dvě základní otázky: Jaký potenciál nabízí dramatická výchova k rozvíjení klíčových kompetencí? Jak lze ověřovat vliv dramatické výchovy na rozvíjení klíčových kompetencí žáků? Východiskem se tedy stávají odborné publikace, články a oficiální dokumenty z českých, ale i zahraničních zdrojů, například Baldwin, Morganová a Saxtonová, Neelands, Somers, Provazník, Cisovská, Marušák, Machková, Macková aj., v nichž se objevují souvislosti mezi dramatickou výchovou, tendencí k zachycení určité kvality procesu a výstupů učení a klíčovými kompetencemi. Hlavní metodou se stala analýza dokumentů, na jejímž základě vznikl systém kategorií, pro které byly postupně vyhledávány výskyty činitelů vyjadřujících kvalitu dílčích oblastí dramatické výchovy. Následně šlo o jejich třídění na základě vymezených kategorií, které mohou tvořit také obsahové struktury jednotlivých klíčových kompetencí. Jedním z výsledků je tak popis konkrétních výstupů dramatické výchovy, jejichž naplňování může mít vliv na rozvoj klíčových kompetencí a rozpracování kritérií k zaznamenávání jejich kvality, což se ukazuje také jako vhodné východisko pro kvalitativní i kvantitativní výzkum a deskripci stavu klíčových kompetencí v jejich různých etapách vývoje v reálné školní praxi.

Kateřina Korcová

Proměna prekonceptu žáků 3. třídy základní školy

ZŠ a MŠ Otnice

Jan Karaffa

Vliv dramatické výchovy na rozvíjení klíčových kompetencí žáků

Katedra pedagogiky primárního a alternativního vzdělávání PdF OU v Ostravě

Monika Rusnáková

**Kartografická
gramotnost
dětí v krizovém
managementu**

Geografický ústav PřF MU

Prezentovaný výzkum se věnuje zkoumání gramotnosti v oblasti krizového managementu u dětí jako specifické skupiny populace. V současné době v důsledku klimatických změn dochází k přírodním katastrofám, které bývají často tragické, přinášejí lidské oběti a způsobují škody na majetku. V důsledku toho je potřebné zvětšit povědomí lidí o tom jak se chovat v případě ohrožení. Specifickou skupinu představují děti, které jsou nejzranitelnější, a takové situace jsou pro ně velice frustrující. Proto je třeba do edukačního procesu zapojit i tuto složku vzdělávání. Nejvhodnějším nástrojem pro orientaci v prostoru, a tedy pro rychlé rozhodování v kritické situaci, je mapa. Děti jim ale často nerozumí a neumí je číst. Proto je potřeba s nimi pracovat a porozumět jejich myšlení, dívat se jejich očima. Správné pochopení vnímání dětí umožní kartografovi vytvořit relevantní mapu právě pro ně. Tento projekt informuje o výsledcích výzkumu uskutečněného na základních školách v České republice a na Slovensku. Žáci měli v první části odpovědět na dotazník založený na otevřených otázkách umožňujících kvalitativní analýzu řešené problematiky. Druhá část byla zaměřena na vlastní tvorbu krizové mapy a mapové znaky pro případ povodně. Výsledkem výzkumu je návrh legendy krizové mapy pro použití dětmi a obecná doporučení pro další aplikační účely navazujících pedagogicko-kartografických prací.

Osobnostně sociální aspekty vzdělávání

V příspěvku se autoři pokusí uchopit v pedagogické vědě frekventovaný a bohužel stále poněkud nejednoznačně chápaný pojem osobnostně sociálního rozvoje. V pedagogické realitě se v tomto ohledu totiž setkáváme s relativně silným terminologickým chaosem, v rámci něhož dochází v naprosto rozdílných souvislostech k souběžnému užívání pojmů, jako je osobní či osobnostní rozvoj, vývoj, růst apod., až po rozvoj osobnostně-sociální či morální. V textu budou proto nastíněny vybrané souvislosti v používání těchto pojmů tak, jak se s nimi lze setkávat v teoretických pramenech i bezprostřední pedagogické realitě. Tato pojetí budou představena v šesti oddělených kategoriích zaměřených především na faktickou uchopitelnost jednotlivých konceptů a jejich využitelnost v aplikační a empirické rovině – tzn. jasnost a jednoznačnost vymezení cílů, metod, prostředků, indikátorů výstupů, apod.).

Příspěvek pojednává o fenoménu reflexe a jejím významu v procesu učení a osobnostně sociálním rozvoji člověka, přičemž reflexe je zde pojímána jako vědomá aktivita založená na vztahování se k sobě samému, respektive ke své vnitřní či vnější zkušenosti. Analyzujeme v něm několik různorodých vzdělávacích konceptů (reflektivní učení, reflektivní vyučování, reflektivní praxe, reflektivní cykly apod.) a poukazujeme na jejich společný základ a využití v bezprostřední pedagogické realitě. Ještě předtím je však vymezen vztah zkušenostního a reflektivního učení, coby dvou vzájemně provázaných konceptů, které od sebe nelze oddělovat. V centru našeho zájmu se přitom ocitne především reflektivní složka, která zajišťuje porozumění významu zkušenosti, díky němuž se vytváří sémantický obsah, který reprezentuje výsledek učení. V příspěvku bude rovněž podána přehledová informace o současném stavu problematiky reflektivního učení u nás i ve světě, shrnuty a kategorizovány existující úrovně reflektivního uvažování a vymezen jejich prostor v edukačním procesu a úsilí o osobnostně sociální rozvoj učících se. Teoretické vymezení problematiky bude na závěr obohaceno o data shromážděná v průběhu vlastní praxe autorů příspěvku.

Jan Kolář,
Jan Nehyba,
Bohumíra Lazarová

Osobnostně sociální rozvoj – o významu pojmu optikou pedagogického diskursu

Ústav pedagogických věd
FF MU

Jan Nehyba,
Jan Kolář,
Martin Hak

Reflexe a její význam v procesu učení a osobnostně sociálním rozvoji

Ústav pedagogických věd
FF MU

Richard Macků

**Rozvoj kompetence
k řešení problémů na
zážitkových kurzech pro
VŠ studenty**

Katedra pedagogiky
TF JCU v Českých
Budějovicích

Příspěvek je zaměřen na prezentaci metodologického postupu a dílčích průběžných výsledků autorova komplexnějšího výzkumu úrovně kompetence k řešení problémů. Autor se zabývá otázkou změny (kvalitativní i kvantitativní) úrovně kompetence k řešení problémů před a po absolvování pobytových kurzů určených pro vysokoškolské studenty – konkrétně kurzů vystavěných na přístupech výchovy zážitkem a filozofie pro děti. Tento příspěvek pak seznamuje s výsledky získanými na prvních dvou zážitkových kurzech. Autor využívá tzv. problémové matice (srov. Maker, 1987), která umožňuje rozlišit 5 různých typů problémů. Jako výsledky výzkumu jsou prezentovány posuny ve schopnostech řešit příslušný typ problému a dále změny v přístupu jednotlivých řešitelů k problémovým úlohám. Analýza výsledků výzkumu je založena na výstupech z testů (obsahujících teoretické i praktické úlohy), kvalitativním rozboru písemné reflexe každého respondenta a dále na výsledcích vzešlých z dotazníků, které doplňují uvedené techniky.

Helena Pilušová

**Činnost v tanečních
souborech a její vliv na
formování osobnosti
jedince**

Katedra sociální
pedagogiky PdF MU

Příspěvek představí metodologii výzkumného záměru realizovaného v rámci volnočasových aktivit. Výzkumné šetření je zaměřeno na činnost ve folklorních tanečních souborech, které pro své členy představují důležitý způsob trávení volného času. Většina členů takovýchto sociálních skupin se této aktivitě věnuje od dětství až do dospělosti. Jaká je výkonová motivace členů těchto souborů? Mohou aspekty podporující motivaci k výkonu ve volnočasové sociální skupině ovlivňovat i motivaci k výkonu ve škole? Jak ovlivňuje činnost v těchto typech sociálních skupin rozvoj osobnosti jedince? Příspěvek představí zamýšlené propojení kvalitativní a kvantitativní metody sběru dat, které je zacíleno na činnost v těchto typech volnočasových aktivit.

Audiovizuální fikční příběhy sledujeme obvykle za účelem relaxace nebo zábavy, za účelem sdílení zkušeností s postavami a učení se ze sociálních situací (srov. Fisherkeller, 2000). Naše výzkumné cíle vycházejí z potřeby vědět, co již lidé znají a jak probíhá jejich interakce s audiovizuálními fikčními příběhy. Podle výzkumných zkušeností nejrůznějších autorů (Alasuutari, 1999 in Harrington & Bielby, 2007; Fisherkeller, 2000; Jenkins, McPherson, & Shattuc, 2002 a další) se jako nejvhodnější jeví interpretativní metody, založené na dialogu a interakci s ostatními, nicméně z důvodu zaměření tohoto výzkumu do doposud nereflektované oblasti identifikace s fikční postavou filmů a seriálů a zkušenostního učení jsme využili jak kvantitativních, tak kvalitativních metod. Kvalitativně zjištěné údaje zásadně rozšiřují a potvrzují data získaná kvantitativním šetřením. Tento příspěvek se zaměřuje především na zkušenosti se sběrem dat prostřednictvím nejnavštěvovanějších domácích internetových stránek o filmu www.csfd.cz (v době sběru dat bylo registrováno více než 120 tisíc uživatelů, nyní je to téměř 300 tisíc uživatelů), přičemž online dotazník byl využit také jako kontaktní formulář pro výběr respondentů kvalitativně orientované části výzkumu.

Jana Krátká

**Zkušenosti s užitím
online dotazníku na
www.csfd.cz jako
součásti smíšeného
výzkumu**

Katedra pedagogiky PdF
MU

Škola a její prostředí

Zora Syslová

Využití vlastního hodnocení pro sledování kvality a rozvoje mateřské školy

Katedra primární
pedagogiky PdF MU

Cílem výzkumného šetření prezentovaného v připravovaném příspěvku bylo zjistit, jak se daří mateřským školám realizovat vlastní hodnocení školy, které vstoupilo v platnost se školským zákonem, potažmo vyhláškou č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy. Autorka se problematikou autoevaluace mateřských škol zabývala jednak z pohledu managementu školy (2009), ale také z hlediska hodnocení práce učitele jako jedné z oblastí vlastního hodnocení podporující profesní růst učitele mateřské školy (2010). Kvalitu práce učitele a jeho profesionalitu vnímá jako jeden ze základních činitelů kvality práce celé školy. Dotazníkové šetření (2010) vycházející z rozhovoru s učitelkami a ředitelkami mateřských škol, doplněných analýzou některých dokumentů školy (školní vzdělávací program, zpráva z vlastního hodnocení školy, záznamy hospitací) přineslo informace o tom, že hodnocení vlastní práce, ale i hodnocení dalších oblastí v rámci autoevaluace školy vnímají učitelky i ředitelky jako obrovskou administrativní zátěž. Přesto jsou přesvědčeny, že hodnocení je důležitou součástí učitelké profese. Upřednostňují však spíše neformální nástroje, jakými jsou především rozhovory, případně tradiční metody a formy, např. dotazníky. V mateřských školách se téměř vůbec pro autoevaluaci školy nevyužívají kritéria. Teoretickými východisky posledního šetření se staly práce Vašátkové (2006, 2010). Bylo využito jejího autorského dotazníku, který použila jako jeden z nástrojů při analýze současného stavu autoevaluačních procesů v základních školách. Po dohodě s autorkou tohoto dotazníku byl upraven pro potřeby mateřské školy. Obsahuje 27 položek, ve kterých se objevují jak otevřené otázky, tak otázky s výběrem z nabízených hodnotících polí. Součástí dotazníku byly identifikační údaje o druhu školy, velikosti školy, kraje, velikosti obce, funkci ve škole, praxi ve školství. Dotazník byl vyvěšen na webovém rozhraní a vyplnilo jej 290 respondentů ze všech krajů České republiky. Výsledky dotazníkového šetření přinášejí informace o názorech respondentů na význam vlastního hodnocení mateřské školy, způsobech

a autoritách procesu řízení vlastního hodnocení, stavu provádění vlastního hodnocení v mateřských školách apod.

Príspevok sa zaoberá významom objektov školskej triedy v priebehu pedagogickej komunikácie a predstavuje materialitu ako aktéra schopného vstupovať do jej procesov. Konceptuálnym zakotvením v teórii siete aktérov nahliada, popri učiteľovi a žiakoch, aj na neživé objekty školskej triedy ako na rovnocenných aktérov pedagogickej komunikácie a na základe etnografického pozorovania humanitných predmetov v triedach šiesteho ročníka základnej školy objasňuje spôsoby, ktorými materialita školskej triedy výukovú komunikáciu formuje.

Příspěvek se zabývá možnostmi smíšeného designu v pedagogickém výzkumu školní třídy jako dynamické sociální skupiny v rámci sekundárního školství. Zkoumá omezenost možností využití sociogramu při stanovení pozic a rolí jedinců v sociální skupině reprezentované školní třídou. Zabývá se možnostmi rozšíření šetření pomocí kvalitativní metody (pohovoru) za účelem přiblížení interpersonálních specifik sociálních vazeb zachycených sociogramem. Příspěvek je věnován novějšímu přístupu vytváření podmínek pro partnersko-kooperativní spolupráci mezi žáky a k aktivizaci vyčleněných jedinců ve školní třídě. Závěr shrnuje teoretická a metodologická východiska smíšeného designu v pedagogickém výzkumu zaměřeném na podporu rozvoje partnersko-kooperativních kompetencí žáků.

Jarmila Bradová

Materialita školskej triedy v procesoch pedagogickej komunikácie

Ústav pedagogických věd
FF MU

Pavel Vyleťal,
Vladislav Jankových

Zachycení a využití vztahů ve školní třídě sekundárního školství – od kvantitativního ke smíšenému výzkumnému designu

Institut celoživotního
vzdělávání MENDELU
v Brně

Výzkum v oborových didaktikách

Alena Hošpesová

Reflexe trendů ve výzkumu matematického vyučování

Katedra pedagogiky
a psychologie PF JU

V příspěvku jsou rozebírány trendy ve výzkumu matematického vyučování v posledních deseti letech: (a) rozšiřování perspektivy jako reakce na vnímání komplexnosti zkoumaných otázek, (b) vytváření teoretických rámců. Autorka reflektuje stav výzkumu v některých zkoumaných otázkách: Co znamená „umět matematiku“? Jak matematiku vnímají žáci? Jak ji učit, abychom dosáhli optimálních výsledků? Jak souvisí matematika s ostatními předměty? Jaké kompetence má mít učitel matematiky a jak jich může dosáhnout? Jak hodnotit žákovské kompetence? Jak pokračovat?

Leoš Dvořák

Otázky pro českou didaktiku fyziky

Katedra didaktiky fyziky
MFF UK v Praze

Vystoupení bude zkrácenou verzí příspěvku „Několik otázek české didaktice fyziky“, který autor pronesl na konferenci „Moderní trendy v přípravě učitelů fyziky 5“ v Plzni letos v dubnu. Jde o pokus identifikovat některé otázky týkající se dosavadního vývoje didaktiky fyziky v ČR, jejího současného stavu a budoucích trendů. Otázky jsou přitom záměrně formulovány někdy až v poněkud vyhrocené podobě. Cílem není poskytovat hotové a jednoznačné odpovědi, ale podnítit kritickou reflexi a širší diskusi celé komunity didaktiků fyziky.

Zdeněk Beneš

Aktuální otázky didaktiky dějepisu

Ústav českých dějin FF UK
v Praze

Jak napovídá název příspěvku, jde v něm o vytipování základních otázek a problémů, které v současné situaci oborových didaktik existují; referát tak má katalogizační charakter. Chce upozornit na problém statusu oborové didaktiky (na příkladu dějepisu, respektive historické složky školní edukace jako celku), začlenění oborových didaktik do souboru vědních disciplín a soudobé historické kultury, vztahu teorie (vlastní didaktiky) a praxe (metodiky výuky dějepisného učiva a dále konkrétně realizovaného vyučovacího procesu) či personálního stavu v české didaktice dějepisu.

Po období „anti-didaktiky“ v 90. letech minulého století zaznamenáváme v posledním desetiletí obnovení zájmu o oborově didaktické myšlení. S procesy emancipace oborových didaktik přímo souvisí vymezení metodologie specifické pro danou disciplínu a také komplexní charakteristika výzkumného pole. Příspěvek mapuje aktuální zaměření a metody výzkumu v didaktice cizích jazyků (s akcentem na didaktiku anglického jazyka) v České republice, a to v perspektivě mezinárodních trendů.

Příspěvek se na pozadí historického vývoje oboru věnuje současným otázkám výzkumu v didaktice výtvarné výchovy u nás a ve světě. Na tomto základě příspěvek dochází k zobecnění některých principů výzkumu v expresivních oborech (kromě výtvarné výchovy též dramatická výchova, hudební výchova, literární výchova) jako zvláštní oblasti vzdělávání zaměřené na žákovské poznávání prostřednictvím tvorby a estetického zážitku. Zvláštní pozornost je věnována tzv. výzkumu uměním (arts-based research), týmovému akčnímu výzkumu v uměleckých oborech (a/r/tography) a výzkumu navazujícímu na vizuální studia, resp. kritickou pedagogiku.

Michaela Píšová,
Světlana Hanušová

Perspektivy výzkumu v didaktice cizích jazyků

Katedra anglického jazyka
a literatury PdF MU

Jan Slavík

K výzkumu v didaktice výtvarné výchovy a jiných expresivních oborech

Katedra výtvarné kultury
FPE ZČU v Plzni

Příspěvky v tematických sekcích (C)

Učitelská profese: postavení a podmínky práce učitele

Michaela Píšová

Emocionální aspekty expertnosti a expertního výkonu v učitelské profesi

Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Profesionalizace učitele je jednou z klíčových otázek diskuse o kvalitě ve vzdělávání. V souvislosti s akcentem na kvalitu je v profesích v posledních desetiletích věnována velká pozornost výzkumu expertnosti a expertního výkonu. Výzkumné studie se zaměřují v převážné většině na kognitivní dimenzi expertnosti a na charakteristiky expertního výkonu. V profesi učitele však vstupují do hry zásadním způsobem také emocionální, volní, postoje a etické aspekty expertnosti, kterými se dosavadní výzkum zabýval v mnohem menší míře. Příspěvek je přehledovou studií zaměřenou především na výzkum emocionálních aspektů expertnosti v učitelské profesi.

Petr Urbánek,
Markéta Votočková,
Jana Wernerová

K metodologii zjišťování podmínek práce učitele

Katedra pedagogiky
a psychologie FP TU
v Liberci

Příspěvek je jedním z kolektivních výstupů Studentské grantové soutěže na učitelské fakultě (FP TU v Liberci) a zabývá se problematikou metodologických možností pedeutologického výzkumu podmínek práce učitele. Smyslem těchto aktivit je reálné zapojení studentů do základů vědecké práce a současně také odborný důkladný průnik do problematiky vlastní budoucí profese. Předmětem bádání jsou současné podmínky práce učitele v české základní škole. Tato tematika není v českém diskurzu jednoznačně ani hutněji uchopena, navíc jde o jev značně dynamický a kontextuální. Přitom jej lze považovat v souvislosti se stále vyššími nároky na učitelkou profesi jako zcela zásadní. V příspěvku jsou popsány a analyzovány vybrané metody šetření, pomocí kterých autoři provedli terénní výzkum mezi učiteli základní školy, který byl zaměřen na problematiku podmínek práce i motivační faktory v učitelství. Na základě zkušeností s výsledky tohoto výzkumu je z použitých metod analyzována v současnosti méně využívaná metoda profesiografie, její metodologické přednosti a rizika.

Příspěvek je součástí řešení jednoho z témat výzkumného záměru PdF MU Brno MSM0021622421 Škola a zdraví pro 21. století. Shrnuje výsledky z několika výzkumných sond zaměřených na činnosti třídního učitele ovlivňující zdravý vývoj žáků. Jeden z výzkumných okruhů našeho tématu souvisel s hledáním odpovědí na otázky – jaká je pozice třídního učitele mezi činiteli, kteří se podílejí na výchově žáků v podmínkách české základní a střední školy a jak je reflektována závažnost funkce třídního učitele na jednotlivých stupních školního vzdělávání třídními učiteli, žáky, vedením školy a rodiči žáků? Hlavní výzkumnou metodou byla dotazníková šetření. První výzkumný soubor tvořilo 240 (100 %) respondentů, učitelů základních a středních škol. Druhý výzkumný soubor tvořilo celkem 248 (100 %) respondentů, žákyň a žáků základních a středních škol. Třetí výzkumný soubor tvořilo 304 rodičů. Čtvrtá výzkumná sonda měla 31 respondentů (zástupců ředitelů základních a středních škol). Výzkumná šetření byla realizována na dvanácti ZŠ a SŠ v Jihomoravském kraji. Z našich zjištění vyplývá, že třídní učitelé mají stále nezastupitelné místo ve výchovném dění školy, a předpokládáme, že postavení (funkce) třídního učitele nebude v rámci proměn českého školství ztrácet na významu, ale naopak, význam tohoto výchovného činitele bude postupně narůstat spolu s realizací kvalitativních změn ve výchovném působení školy.

Příspěvek se zamýšlí nad problematikou výzkumu postojů učitelů – možnostmi, ale také obtížemi, se kterými se výzkumník může setkat. Konkrétně je pak situace přiblížena na případě dílčí části realizovaného výzkumného šetření v rámci projektu IGA „Analýza postojů a potřeb učitelů základních škol ve vztahu k edukaci sociálně znevýhodněných žáků“. Problematika sociálního znevýhodnění žáků jako proměnná ve vztahu ke vzdělávání je v současnosti aktuálním tématem, jež lze zkoumat z mnoha různých hledisek. Ve zmíněném výzkumu, je tento fenomén zkoumán na základě analýzy postojů učitelů k sociálně znevýhodněným žákům, neboť vycházíme z předpokladu, že postoj, může významně ovlivnit výchovně-vzdělávací proces a samotnou edukační činnost učitele nejen ve vztahu k sociálně

Stanislav Střelec,
Jana Krátká,
Evžen Řehulka

K postavení třídního učitele v současné české škole

Katedra pedagogiky PdF MU,
Katedra psychologie PdF MU

Vladimíra Kocourková,
Anna Šafránková

Kvantitativní a kvalitativní rozměr výzkumu postojů učitelů ve vztahu k sociálnímu znevýhodnění žáků

Ústav pedagogiky a sociálních studií PdF UP v Olomouci

znevýhodněným žákům. Díky tomu, že se jedná o velmi subtilní a obtížně postižitelnou proměnnou, zaměřujeme se a zdůrazňujeme v příspěvku především možnost propojení kvantitativní a kvalitativní výzkumné strategie. Domníváme se, že právě kombinací kvantitativních a kvalitativních metod může být zajištěna komplementarita a validita v rámci zkoumané problematiky. Na základě uváděných skutečností budou v příspěvku analyzovány mimo jiné následující metody: Osgoodova metoda sémantického diferenciálu a možnosti postojových škál, jež jsou často užívaným způsobem měření postojů. Kognitivní složku sociálních postojů je podle nás možno zkoumat pomocí dotazníkového šetření. Z hlediska čistě kvalitativních metod bude diskutována zejména metoda rozhovoru (jednotlivé typy a možnost jejich využití), která by měla přispět k hlubšímu proniknutí do zkoumané problematiky.

Kateřina Kadlčíková

Příprava učitelů ZŠ na výuku sexuální výchovy

Katedra primární pedagogiky PdF UP v Olomouci

Příspěvek se zaměřuje na učitele ZŠ a jejich přípravu na výuku sexuální výchovy. Popisuje sexuální výchovu jako neodmyslitelnou součást vyučování, kromě toho se zabývá samotným učitelem a jeho postojem k sexuální výchově a také metodami a prostředky, které během své výuky využívá.

Představy, názory a postoje žáků

Stať je rozdělena do dvou částí. V první části tematizujeme problematiku subjektivního významu učení z hlediska perspektivní orientace žáků a atribučních tendencí žáků. Druhá část je zaměřena na představení výsledků dvou pilotních studií realizovaných v letech 2010 a 2011, které byly věnovány subjektivnímu významu učení pro dosažení životních cílů. Cílem studií bylo zmapovat u žáků základní školy (druhý stupeň) a středoškolských studentů, jakou přisuzují jednotlivým životním cílům důležitost, jakou přisuzují instrumentalitu učení pro splnění těchto cílů a jaké mají atribuční tendence při plnění těchto cílů. Zajímaly nás vazby mezi sledovanými proměnnými a jejich propojení s úspěšností ve škole (prospěchem). Studie potvrdily oprávněnost odlišovat důležitost cílů od proměnné instrumentalita učení. Všechny sledované motivační proměnné samostatně a především ve vzájemných kombinacích souvisí s vnímanou psychickou distancí (a tím i účinností) budoucích cílů (událostí). Rovněž byla potvrzena pozitivní souvislost s úspěšností ve škole. Potvrzen byl význam vnitřních atribučních tendencí při hledání subjektivního smyslu (významu) učení.

Cílem předkládané studie je zmapovat vliv stoupající obtížnosti na zaujetí školním úkolem. Ve studii sledujeme obtížnost úkolu jednak z hlediska toho, jak je vnímána učitelem, jednak jak je percipována žákem. Zajímaly nás i vliv zopakování a procvičení látky na žákovo zaujetí při práci. Teoreticky analyzujeme především následující motivační proměnné: postoj k předmětu, individuální zájem, situační zájem, aktuální zájem, cílovou orientaci, flow zážitků a výkonovou motivaci. U jednotlivých motivačních zdrojů budeme tematizovat jejich dopad na zaujetí žáka úkolem. V druhé části studie budeme teoretická východiska prověřovat v experimentu, který byl realizován v roce 2010 na pražské základní škole v 9. třídě v předmětu matematika. Žákům byly postupně předloženy tři úkoly z matematiky se stoupající obtížností. Data byla získávána na základě analýzy vypracovaných úkolů a dotazníkového šetření. U každého úkolu žáci

Isabella Pavelková,
Barbora Saitlová

Instrumentalita učení z hlediska budoucích cílů

Katedra psychologie PedF
UK v Praze

Eliška Kmínková,
Isabella Pavelková

Obtížnost a zaujetí úkolem v matematice

Katedra psychologie PedF
UK v Praze

vyplňovali celkem 3 dotazníky, každý obsahoval několik otázek před a po úkolu, zadání úkolu a prostor k jeho vypracování. K jejich analýze používáme jak statistické zpracování, tak kvalitativní metodologii, kdy sledujeme výkony jednotlivých žáků. Výsledky ukazují, že počet zaujatých žáků po úkolu se s narůstající obtížností neměnil, počet nezaujatých ale stoupal. Celkový počet aktivních žáků při úkolech s nárůstem obtížnosti stoupal. Obtížnost úkolů určená vyučující, neodpovídala vnímání obtížnosti úloh žáky.

Dana Dražilová Fialová

Smíšený design ve výzkumu postojů žáků

Katedra sociální pedagogiky PdF MU

Příspěvek představí výsledky předvýzkumu v oblasti simulačních her a jejich vlivu na postoje žáků. Výzkum v rámci disertační práce se zaměřuje na kauzální interpretaci vlivu simulačních her na změnu postoje žáků, představeny budou jednotlivé fáze experimentálního šetření a oba dva metodologické přístupy. Kvantitativní část předvýzkumu provedená pomocí Q-metodologie se zaměřila zejména na indikaci změn u jednotlivých složek postoje před simulační hrou a po simulační hře. Již uskutečněná část pilotního šetření ve výsledcích ukázala změny na úrovni emocionální složky postoje, v souladu s tvrzením Kerlingera – „skupinový průměr se nemusí příliš změnit, ale ve struktuře postoje mohou nastat výslovné změny“ (Kerlinger, 1972, s. 579). Kvalitativní část předvýzkumu využívá techniku ohniskových skupin, byla použita jako doplňková metoda, zdroj kontrolních údajů, které budou doplňovat primární, v našem případě, kvantitativní metodu (Morgan, 2001). Předvýzkum však ukázal, že plánovaný výzkum bude mít částečně i explorativní charakter, a to zejména v odhalení potenciálu simulačních her pro učební styly žáků. Morgan, D. L. (2001). Ohniskové skupiny jako metody kvalitativního výzkumu. Boskovice: Scan Albert. Kerlinger, F. N. (1972). Základy výzkumu chování. Praha: Academia.

Příspěvek si klade otázku, jaký vliv na postoje k řešení slovních úloh má zařazování integrovaných slovních úloh do vyučování žáků 1. stupně základní školy. Žáci (nejen) na 1. stupni ZŠ považují často slovní úlohy za obtížné a jejich postoje k nim jsou v mnoha případech negativní (Novotná, 2000). Ačkoliv je význam slovních úloh pro rozvoj porozumění matematice a její využití mimo vyučování matematice nesporný (Novotná, 2010), nepodařilo se prozatím najít žádnou univerzální metodu, kterou by bylo možno tyto postoje upravit. Příspěvek seznamuje s novým typem slovních úloh a věnuje pozornost vlivu těchto úloh na řešení slovních úloh. Byla použita následující výzkumná metodologie: Metoda nedokončených vět, sémantický diferenciál, analýza žákovského řešení slovních úloh. Výsledkem bude zjištění vlivu zařazování integrovaných slovních úloh do výuky na postoje žáků k řešení slovních úloh.

Alena Rakoušová

Postoje žáků k řešení slovních úloh

Katedra matematiky
a didaktiky matematiky
PedF UK v Praze

ZŠ s RVJ Praha

Studie představuje letos zahájený tříletý výzkumný projekt (GAČR), zaměřený na zkoumání recepce poezie a na možnosti jejího ovlivňování. Kvantitativní metody sběru dat vytvářejí základní rámec a jsou doplněny metodami kvalitativními. V rámci první linie výzkumu používáme sémantický diferenciál a Q-metodologii. Sémantický diferenciál ukazuje vnímání poezie z hlediska tří faktorů: srozumitelnosti, hodnocení a působivosti. Q-typy obsahují širokou škálu výpovědí o čtenářství, názorech a postojích k četbě, o životních hodnotách v souvislosti s preferovanou poezií. Hlavní součást druhé linie představuje longitudinální šetření v deseti školních třídách, kterým chceme zjistit, jak je možné vhodnou metodikou založenou zejména na recepční estetice a zážitkové pedagogice budovat vztah studentů k umělecké literatuře, konkrétně poezii. Po dobu experimentu si studenti formou „deníkových záznamů“ z iniciativy učitele zaznamenávají své čtenářské postoje a prožitky, podobně si své postřehy zaznamenávají učitelé. Případové studie budou zaměřeny na vybrané žáky a učitele, u kterých dojde k výraznému posunu v jejich postoji k poezii.

Jaroslav Vala

Smíšený design ve výzkumu recepce poezie

Katedra českého jazyka
a literatury PdF UP
v Olomouci

Žák – jazyk – text – učení

Marie Švrčková

Výzkum kvality počáteční čtenářské gramotnosti žáků 1. ročníků základních škol

Katedra pedagogiky
primárního a alternativního
vzdělávání PdF OU
v Ostravě

Příspěvek prezentuje problematiku kvality počáteční čtenářské gramotnosti žáků 1. ročníků základních škol. Realizovaný empirický výzkum vychází z teoretického konceptu současného pojetí gramotnosti jako gramotnosti funkční, v níž je čtenářská gramotnost považována jako jedna z hlavních složek. Ve výzkumném záměru je na počáteční čtenářskou gramotnost nahlíženo jako na složitý mnohokomponentový proces, ve kterém se prolíná několik rovin, z nichž žádná není opominutelná. Záměrem výzkumu bylo zjistit, jaká je úroveň počáteční čtenářské gramotnosti žáků 1. ročníku základních škol (tj. jaká je kvalita jednotlivých rovin) a jaký je stav vybraných faktorů. Ze sledovaných faktorů byla pro potřeby příspěvku vybrána zejména didaktická práce učitele vyučujícího čtení v 1. ročníku základní školy. Výzkum prezentované oblasti je kvalitativního charakteru, deskripcí zkoumané oblasti. Výzkumný vzorek byl výběrový, kde kritériem výběru byla metoda výuky čtení učitele. Sledovaný vzorek tvořili žáci 1. ročníků základních škol vyučování odlišnými didaktickými přístupy (metodami čtení) a učitelé vyučující tyto žáky. Z hlediska metodologie je výzkum kombinací metod kvantitativních a kvalitativních. Z těchto metod byla použita např. metoda dotazníku, pozorování, didaktických testů a deskriptivní analýza školních dokumentů. Výzkum probíhal ve dvou na sebe navazujících etapách. Získaná data byla kvantitativně zpracována statistickými metodami, především jednofaktorovou analýzou rozptylu a párovým testem, kterým byly výsledky obou etap porovnávány. Výsledky výzkumu pojmenovávají komponenty rozdílnosti v kvalitě počáteční čtenářské gramotnosti zkoumaného vzorku žáků a poukazují na odlišnost metodických přístupů vyučování čtení v 1. ročníku základní školy.

V souvislosti s širším výzkumem, který se týkal užívání učebnic v činnostech žáků 2. stupně základních škol, jsme si položili otázku: Jak se žáci připravují na výuku s pomocí učebnice? Cílem bylo v první řadě identifikovat zdroje, které slouží jako zdroj domácí přípravy, a za druhé popsat strategie, jež žáci při učení se z textových materiálů používají. Dané aktivity byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů s vybranými 120 žáky 8. tříd ostravských základních škol v rámci čtyř předmětů: matematiky, anglického jazyka, dějepisu a občanské výchovy. Rozhovory s respondenty byly prováděny po předchozím pozorování práce žáků a učitelů s textovými pomůckami ve vyučovacích hodinách a byly hledány paralely mezi užíváním těchto zdrojů ve školním a domácím prostředí. K dané problematice máme velmi málo informací jak v české, tak v zahraniční odborné literatuře. Většina výzkumů je orientována především na širší oblast – zjišťování stylů učení (Mareš, Solárová, Vlčková aj.). Ani způsoby domácí přípravy žáků na výuku nepatří k tématům preferovaným. Domníváme se tak, že deskripce způsobů užívání textových pomůcek a vyvození kognitivní náročnosti těchto činností je pro pedagogickou teorii i školní praxi podnětná.

Příspěvek představí hlavní výstupy, ale také nové otázky spojené s akčním výzkumem realizovaným na PedF UK v Praze, jehož cílem bylo vytvoření a postupné ověřování didaktického modelu pro adekvátní metodické zpracování a začlenění anglicky psané literatury v intencích RVP G/ZV do výuky AJ v souladu se specifickými aspekty didaktiky anglicky psané literatury. Příspěvek se zejména zaměří na plánovaný výzkum pokračující v ověřování výše uvedeného modelu. Jednou ze zásadních otázek spojených se zvolenou problematikou tedy je, jakým způsobem či za použití jakých metodických postupů lze anglicky psanou literaturu zapojit do výuky AJ, abychom žáky vedli ke stanoveným cílům a zároveň respektovali specifickou literatury (tj. různé možnosti recepce). Výzkum vychází z následujících teoretických východisek: lingvodidaktika, didaktika literatury a literárněvědné obory. S ohledem na téma a cíl celého výzkumu byl jako výzkumný nástroj zvolen akční výzkum. Pro sběr a pozdější analýzu dat byly použity metody: dotazník,

Iva Červenková

Strategie učení žáků z učebnice v rámci domácí přípravy na výuku

Katedra pedagogiky a andragogiky PdF OU v Ostravě

Eva Skopečková

Literární text v cizojazyčné výuce

Katedra anglického jazyka a literatury FF ZČU v Plzni

obsahová analýza, pedagogický deník, pozorování, polostrukturovaný rozhovor. Výsledkem výzkumu bylo vytvoření a následné ověření výše uvedeného didaktického modelu zaměřeného na ověřování nových metodických postupů pro práci s literaturou. Výzkum však také otevřel nové otázky spojené právě s ověřováním tohoto modelu, a to zejména v konkrétní školní praxi. Na tyto otázky se pak zaměří plánovaný výzkum a za použití obdobného výzkumného designu bude pokračovat v jeho ověřování.

Ondřej Šimik

Žák v páté třídě jako řešitel přírodovědného pokusu – analýza pracovních listů žáků

Katedra pedagogiky
primárního a alternativního
vzdělávání PdF OU
v Ostravě

Příspěvek se věnuje problematice pokusu v přírodovědě na 1. stupni základní školy. Výzkumným záměrem bylo popsat, jak žáci 5. ročníku přemýšlejí u provádění pokusů a svá řešení zaznamenávají do pracovního listu. Pokus je obecně představován jako efektivní metoda výuky, avšak chybějí výzkumy, které by zjišťovaly jeho efektivitu ve výuce (určitě na 1. stupni ZŠ). Analyzovali jsme práci žáků (jako subjektů výuky) na pokusu, konkrétně, jak umí předpovídat výsledek pokusu, popisovat průběh pokusu, formulovat vysvětlení a odpovídat na aplikační otázky týkající se sledovaného jevu. Vycházíme z konstruktivisticky pojaté výuky, kde se žák vlastní aktivitou podílí na tvorbě poznání. Ve výzkumném šetření byla použita metoda deskriptivní analýzy textu. Pro určení úrovně obtížnosti dílčích úloh jsme vycházeli z klasifikace učebních úloh Tollingerové. Výsledky výzkumu jsme se pokusili také kvantifikovat (na základě správnosti řešení jednotlivých úloh). Z výzkumného zjištění je patrné, že žáci na prvním stupni jsou schopni nejlépe popisovat to, co se při pokusu dělo, méně pak předpovídat výsledek a nejobtížnější je podání vysvětlení pokusu spolu s aplikací daného sledovaného přírodního jevu. Výsledky výzkumné analýzy však naznačují velký potenciál žáků pro tento typ práce v přírodovědném předmětu. Pracovní list vlastní konstrukce, který jsme takto výzkumně ověřovali, lze použít i jako evaluační nástroj práce žáka.

Výzkumná otázka: Jaký vliv má fantasy na tvorbu žáků II. a především III. stupně? Je možné fantasy využít ve výtvarné výchově, za jakých podmínek a jak? Teoretické východisko: Negativní i pozitivní vliv fantasy na tvorbu žáků. Význam zasvěcení pedagoga do fantasy, ovšem ne jako fanouška, ale jako odborníka, který je schopen propojit líbivou (přitažlivou) stránku fantasy s archetypy v celé historii vývoje umění a se symboly, objevujícími se v současné společnosti. Využití fantasy i pro vysvětlení dalších problematik ve výtvarném umění, podle věkové kategorie žáka (kýč, virtuální umění, neosurrealismus apod.) Použitá výzkumná metodologie: kvalitativní výzkum – dotazníky, obrazový materiál. Očekávané výsledky: Předpokládám, že vliv fantasy na tvorbu žáků se projevuje především ve volné tvorbě, a proto je jakékoliv vedení v této oblasti komplikované. Děti samy si volí nevhodné vzory a formy zpracování a věnují se tématu ne z tvůrčí potřeby, ale především z fetiše a potřeby formulace některých tabuizovaných témat. Využitím fantasy námětů ve výtvarných předmětech by mohlo některá tato tabu citlivě a smysluplně přiblížit a dát do logického kontextu se současnou kulturou a jejím vývojem. Tím by se naplnila další funkce výtvarné výchovy. Zároveň totiž předpokládám, že fantasy je vhodným a nadčasovým, i když ne hlavním, tématem nejen pro výtvarné výchovy v rámci vzdělávacích programů, a to bez ohledu na jejich inovace.

Kristýna Boháčová

Fantasy ve výtvarné tvorbě žáků II. a III. stupně

Katedra výtvarné výchovy
PdF UP v Olomouci

Mimoškolní edukační aktivity

Michaela Čermáková

Možnosti intervencí do podmínek ovlivňujících školní úspěšnost dětí, které navštěvují NZDM

Školské poradenské pracoviště Mozaika

Výzkumná otázka: Cílem disertační práce je zjistit do jaké míry ovlivňují sociální podmínky (rodinného prostředí, školských zařízení, vrstevníků a NZDM) školní úspěšnost (klientů NZDM) a ověřit možnosti intervencí (kompenzačních vlivů) do těchto podmínek ze strany NZDM. Teoretická východiska / dosavadní stav poznání: Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež vyplňují bílé místo v kontaktu společnosti s dospívající populací. NZDM mají v ČR velice krátkou historii a lze říci, že se jedná o oblast netknutou výzkumy. Jejich vznik se datuje na rok 1994. Základní význam NZDM lze spatřovat v poradenské a preventivní činnosti. Zařízení tohoto typu vytvářejí pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin chráněný prostor, v němž tyto děti nacházejí své místo, prostor pro realizaci a neméně důležitou akceptaci a pomoc. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nabývají na hodnotě díky poskytování výchovně-vzdělávacích a aktivizačních činností, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutických činností a pomoci při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Použitá výzkumná metodologie: Jedná se o relačně-deskriptivní šetření. Projekt je na bázi kvantitativního designu. Metody výzkumu: Dotazník klimatu třídy – KLIT a Dotazník komunikačního klimatu – CCQ; Bernský dotazník subjektivní spokojenosti; Rohnerův dotazník hodnocení chování matky dítětem; Dotazníky. Očekávané výstupy: a) deskripce rodinného prostředí dětí (žáků), které navštěvují NZDM, s vyústěním v typologickém nástinu; b) orientace v činitelích nejsilněji ovlivňujících období školní docházky z hlediska školní úspěšnosti na základě provedeného výzkumu; c) nástin pracovních postupů práce s těmito dětmi pro školy a instituce, a zejména minimalizace dopadu vlivu nevhodně působícího rodinného prostředí.

Muzea patří mezi tradiční místa vzdělávání od nepaměti, proto vztah muzea a školy není ničím novým. Otázkou je spíše inovace tohoto vztahu a jeho maximálně funkční využití. Současná nabídka vzdělávacích programů v některých muzeích je velmi bohatá a stále prochází vývojem. Z „terénu“ však víme, že nejen muzea, ale také školy mají určité rezervy a spolupráce mezi nimi není zdaleka ideální, jak bychom si představovali. Proto jsme naše výzkumné šetření zaměřili na to, jak školy a muzea v ČR spolupracují, co muzea nabízejí a které problémy je nejvíce tíží. Na druhé straně nás zajímalo, jestli učitelé se svými žáky muzea navštěvují, zda by byli ochotni pomáhat muzeu při vytváření programů pro žáky 1. stupně ZŠ, ale také u nich nás zajímaly problémy, které jsou spojeny s návštěvami muzea. Zvolili jsme metodu dotazníku, který jsme sami zpracovali (byly však použity i metody rozhovoru a pozorování). Šetření se realizovalo v období podzim 2008 – léto 2010. Výsledky šetření ukázaly, že největším problémem je komunikace (resp. nekomunikace) mezi školou a muzeem. Muzea uvedla, že je třeba, aby se školy více angažovaly, učitelé zase požadují, aby se více angažovala muzea v oslovování škol s nabídkami programů nebo projektů.

Příspěvek seznamuje s aktuálně probíhající I. fází nizozemsko-českého výzkumu zapojení rodičů do školního vzdělávání dětí. Nad daty z „ideální“ případové studie Mezinárodní školy v Haagu se autorka ptá, jaké faktory přispívají k vysoké participaci rodičů na životě školy. Očekávaným výsledkem jsou jednotlivé identifikované faktory, které musí být přítomny, má-li být spolupráce školy a rodičů efektivní (např. existence jasných a opakovaných pobídek ze strany školy, bohatá a strukturovaná komunikace škola–rodič, existence minimálně jednoho předmětu, do něhož trvale a s vědomím rodičů platí „otevřená pozvánka“, event. další zjištění). Empirická data z mezinárodní školy v Haagu byla získána v polostrukturovaných triangulovaných rozhovorech (rodiče žáků nultých až druhých tříd, jejich učitelé a management školy, $n = 18 + 8 + 2$). V dalších fázích výzkumu budou tato zjištění konfrontována s realitou běžné nizozemské a běžné české základní školy, aby se ukázalo, které z aspektů se jednotlivým

Alena Vavrdová

Škola a muzeum – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce

Katedra primární
pedagogiky PdF UP
v Olomouci

Magda Marešová

Jak to ta škola dělá aneb Klíčové faktory povzbuzující zapojení rodičů identifikované na Mezinárodní škole v Haagu

Ústav pedagogiky
a sociálních studií PdF UP
v Olomouci

„hráčům“ v ČR a Nizozemsku jeví jako přijatelné, které nikoliv a proč. Teoretickým východiskem je zjištění (empiricky mnohokrát potvrzené), že vzájemná spolupráce rodinného a školského prostředí je přínosem pro děti, rodiče i školu (příčemž tento přínos stoupá u dětí mladšího školního věku a u dětí ze znevýhodněného prostředí).

Kateřina Lojdrová

Prostředí současných subkultur – punk

Ústav pedagogických věd
FF MU

Příspěvek odkazuje k jednomu z témat sociální pedagogiky, kterým je prostředí subkultur. Kromě sociálně pedagogického pozadí tvoří teoretický rámec také sociologické teorie a výzkumy, zejména pojetí subkultur v práci Chicagské školy a Birminghamského centra. Na základě kvalitativního výzkumu mezi přívrženci této subkultury příspěvek hledá odpověď na otázku, jak je utvářena subkultura punk a jaký význam jí její přívrženci přikládají. Bylo realizováno 6 rozhovorů s respondenty, kteří se sami k punku hlásí. Rozhovory byly přepsány a kódovány technikou otevřeného kódování. První výsledky ukazují na dvojí pojetí subkultury – na proud konstruktivní, v němž je subkultura vnímána jako prostor pro tvořivost, a proud destruktivní, v němž je subkultura spojována se sociálně patologickými jevy. Dále je poukázáno na významné faktory ovlivňující cestu subkulturou, tedy subkulturní kariéru. Výsledky jsou součástí disertační práce.

Kateřina Pevná

Sociálně vyloučení v procesu mezigeneračního učení

Ústav pedagogických věd
FF MU

Předkládaný přehledový příspěvek je dílčím výstupem mého disertačního projektu, který je zacílen na popis a analýzu mezigeneračního učení u sociálně vyloučených osob. Téma sociálního vyloučení jakožto konceptu, který je v dnešní době jedním z hlavních témat diskusí o sociálních systémech napříč celou Evropskou unií, se zde propojuje s tématem mezigenerační transmise jakožto tématu, které se na českém vědeckém poli teprve rodí. Příspěvek bude zaměřen na strukturované představení domácích, ale především zahraničních teoretických konceptů a výzkumných šetření, které se s tímto tématem pojí a jsou základem pro mou výzkumnou činnost.

Příspěvek se zaměřuje na oblast sexuální výchovy v rodině jako součást vzájemného mezigeneračního působení a přenosu. Výchozími jsou zejména koncepty všeživotního, celoživotního učení a mezigeneračního učení. Cílem je prozkoumat mezigenerační transmisi v oblasti sexuální výchovy. Zaměřuji se na to, jakým způsobem rodiče chápou pojem sexuální výchova, jak vnímají svoji vlastní výchovnou aktivitu v oblasti sexuální výchovy v rodině a na to, jakým způsobem rodiče komunikují s dětmi o sexuální výchově. Vzhledem ke stanoveným cílům výzkumu a otázkám je užívána kvalitativní metodologie. Hlavní metodou sběru dat je hloubkový polostrukturovaný rozhovor s rodiči.

Lenka Kamanová

**Sexuální výchova
v rodině očima rodičů**

Ústav pedagogických věd
FF MU

ICT ve vzdělávání

Hana Zukalová

Vstup ICT do kultury vysoké školy pohledem studentů

Ústav pedagogických věd
FF MU

Do prostředí vysokých škol, a tedy i studia a učení vstoupily poměrně razantně moderní informační a komunikační technologie (srov. Zounek, 2009). Tato implementace bývá často dávana do souvislosti s proměnou školy a inovačními procesy. Kennewell (2000) chápe ICT jako klíčovou subkulturu školy, která podněcuje změny ve fungování a podporuje výuku a učení. Vycházím z toho, že ICT představují vlivnou dimenzi kultury školy, a cílem mého výzkumu je přinést empiricky podložené zjištění o jejich působení a vlivu pohledem samotných studentů. Předpokládám, že způsob využití ovlivňuje průběh studia a má souvislost s dalšími částmi kultury školy. Výzkumná otázka zní: „Jak studenti FF MU vnímají a hodnotí využívání ICT jako součásti kultury školy?“ V první fázi provádím kvalitativní výzkumné šetření. Sběr dat probíhá formou polostrukturovaných rozhovorů se studenty posledních ročníků Filozofické fakulty a bude zastaven po dosažení teoretické saturace. Data jsou analyzována pomocí programu Atlas.ti. Podle výsledků výzkumu bude následně stanoven další metodologický postup. Zounek, J. (2009). E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti. Brno: Masarykova univerzita. Kennewell, S., Parkinson, J., & Tanner, H. (2000). Developing the ICT-capable school. London: Routledge.

Veronika Švrčinová

Interaktivní tabule versus tradiční výuka v primární škole

Katedra primární
pedagogiky PdF UP
v Olomouci

Příspěvek předkládá výsledky předvýzkumu disertační práce. Předvýzkum je zaměřen na srovnání výsledků didaktického testu z matematiky, který bude uskutečněn ve třídě, která pracuje s interaktivní tabulí, a ve třídě vyučované tradičními metodami. Hlavní výzkumnou otázkou je: Jsou výsledky didaktického testu z matematiky stejné ve třídě vyučované s interaktivní tabulí a ve třídě vyučované tradičními metodami? Předvýzkum navazuje na výsledky výzkumu realizovaného v rámci diplomové práce. Zde byly rozdíly ve výsledcích testu v obou třídách statisticky nevýznamné. V předvýzkumu použijeme U-test Manna a Whitneyho. Očekáváme, že rozdíly ve výsledcích didaktického testu budou rovněž statisticky nevýznamné.

Příspěvek představuje výzkum vnímání online diskusních úkolů VŠ studenty pomocí smíšeného výzkumného designu. Pro kvantitativní vyhodnocení postojů studentů byla použita data z dotazníkového šetření. Kvalitativní složka studie pak analyzuje data z provedených rozhovorů a doplňuje je daty z testů a výsledky obsahových analýz produktů studentů, tj. příspěvků, které v online diskusních aktivitách psali. Online diskusní úkoly byly zařazeny v kurzu neborového anglického jazyka s cílem rozvíjet komunikační kompetenci v oblasti psaní na úroveň A2 dle SERRJ (2002). Studenti formou textové komunikace v malých skupinách řešili zadaný úkol prostřednictvím asynchronního diskusního fóra. V pilotní studii se potvrdilo, že takto navržené úkoly vedly ke zlepšení komunikační kompetence studentů, a oslovení studenti v rozhovorech vypověděli, že realizované aktivity vnímali pozitivně. Tato studie má za cíl ověřit data získaná v pilotní studii. Po představení teoretických východisek projektu a výzkumné metodologie jsou v příspěvku uvedeny výsledky dotazníkového šetření cíleného na zmapování postojů studentů.

Autorka v příspěvku referuje o částečných výsledcích empirického výzkumu, který sledoval proměnu narativu u multimediálního artefaktu podbarveného různou zvukovou stopou. Základní otázkou výzkumu bylo, zda a do jaké míry mohou multimediální obrazy ovlivňovat kultivaci vizuální gramotnosti a proces poznávání. Výzkum byl založen na kvalitativní analýze výpovědi respondentů, kteří popisovali, jak se lišil jejich zážitek po zhlédnutí dvou animací, jejichž vizuální forma byla totožná, ale zvuková stopa se změnila. Tento výzkumný projekt navazuje na zahraniční publikace týkající se konceptu multimodalit (např. in Jewitt, 2009) a rozmanité gramotnosti (multiliteracy) spojené zejména s mediální realitou. V prostředí české výtvarné výchovy v napojení na uměleckou oblast je tento projekt ojedinělý. Výsledky kvalitativní analýzy prováděné s oporou v zakotvené teorii Strausse a Corbinové (Strauss & Corbin, 1999) a na bázi kódování v programu Atlas.ti ukázaly, že narativ spojený s verzemi artefaktu se podstatně liší, a to jak na úrovni významové, tak prožitkové (Slavík, 2001). V současnosti se ukazuje, že design výzkumu je třeba

František Tůma

Postoje studentů k online diskusním aktivitám při výuce neborového anglického jazyka

Katedra anglického jazyka
FP TU v Liberci

Vladimíra Zikmundová

Formální odlišnost v multimediálním artefaktu a s ním spojená proměna narativu díla

Katedra výtvarné kultury
FPE ZČU v Plzni

ÚTERÝ, 6. 9. 2011, SEKCE C5, 12:30–14:00, MÍSTNOST 39

vhodně doplnit také kvantitativními metodami, které budou schopny popsat výsledky výzkumu z hlediska četnosti používaných pojmů a odlišností v preferencích (analýza rozptylu).

Historiografický výzkum v pedagogice

Příspěvek ukazuje možnosti využití smíšené metodologie v kombinaci údajů z kvalitativního a kvantitativního přístupu pro poznávání minulé podoby skutečnosti v oblasti dějin pedagogického myšlení a vývoje školství. Autor poskytuje informace o slabých a silných stránkách tohoto přístupu, např. v míře zobecňování nebo využití pro metodu typických příkladů vzniku a zániku jevů, a nastavuje diskusní otázky, do jaké míry je možné použít pro poznávání sledovaných témat v dějinách každodennosti krokovaní tzv. smíšené metodologie. Příspěvek ukazuje na řadě příkladů z vlastních výzkumů autora použití výše uvedených metodologických přístupů a technik historikovy práce, včetně využití tzv. evidence based research. Příspěvek uvádí příklady z oblasti vlivu působení osobnosti (psychologická analýza externích důsledků), dějin institucí (kvantitativní přístupy statistické, empirické „evidence based research“ v kombinaci s přístupem jedinečnosti případové sondy) a myšlenkových proudů (vnitřní a vnější analýza pramenů).

Pojem reformní pedagogika je stále velmi často skloňován nejen v české pedagogické literatuře. Reformní pedagogika je často vzývána v pedagogických kruzích jako epocha, která otevřela zásadní změny pedagogické teorie a praxe a radikálně změnila podobu vnitřního chodu škol. Oproti tomu významná studie Jürgena Oelkerse z Univerzity Curych „Reformpädagogik. Eine kritische Dogmengeschichte“ (1989) definuje, že reformní pedagogiku je chybné chápat jako epochu dějin pedagogiky specifickou systematickou teorií. Síla reformní pedagogiky dle Oelkerse nespočívala v nové pedagogické teorii, ale v její proklamativní síle diskursu, který odsuzoval předcházející diskusi jako nereformní či stagnující, polarizoval pedagogickou diskusi na reformní a stagnující. Oelkersova práce založená na „novém čtení“ pramenů se ostře postavila proti tezí duchovědně laděných studií Wilhelma Flitnera (1931), Hermanna Nohla (1949) či proti studii Hermanna Röhrse „Die Reformpädagogik“ (1980). Pokud byla

Karel Rýdl

Využití smíšené metodologie s ohledem na historiografický výzkum v pedagogice a dějinách školství

Katedra věd o výchově FF
UPa

Tomáš Kasper

K dějinám pojmu reformní pedagogika – metodologické přístupy

Katedra pedagogiky
a psychologie FP TU
v Liberci

reformní pedagogika nezdravě mytizována jako epocha, která stavěla proti staré škole a výchově novou školu a výchovu, která polarizovala pedagogickou teorii a zejména praxi na dobrou a špatnou, nabízí se otázka, jak byla strukturována pedagogická diskuse před „počátkem“ reformní pedagogiky? Jak byla česká pedagogická diskuse rozvržena po zásadní reformě školství v roce 1869, respektive před platností novely v roce 1883? Jednalo se o období bez reformních změn školství a pedagogické teorie? Byla pedagogická diskuse mezi roky 1869–1883 v českých zemích reformním proudům uzavřena? Je platná teze, že období před reformní pedagogikou bylo reformou netknuté, jak často reformně pedagogické texty deklarovaly? Diskursivně analyzovány budou primární časopisecké prameny z daného období – zejména časopisy Komenský, Beseda učitelská, Posel z Budče.

Petr Knecht,
Eduard Hofmann

**Zeměpis v české škole:
Vývoj cílů a obsahů na
pozadí kurikulárních
reform**

Institut výzkumu školního
vzdělávání PdF MU,
Katedra geografie PdF MU

V příspěvku je stručně představen vývoj vyučovacího předmětu zeměpis na našich školách. Vývoj zeměpisu je rozdělen do etap, které jsou vymezeny klíčovými kurikulárními reformami. Na základě analýzy kurikulárních dokumentů a dalších dobových odborných textů jsou stručně popsány proměny cílů a obsahů geografického vzdělávání. Autoři se zabývají důvody těchto proměn a kladou si otázku, zda a jakým způsobem byly zamýšlené proměny implementovány do praxe. Analýza ukázala, že geografické vzdělávání bylo v minulosti předmětem mnoha reform, jejichž cíle se většinou nepodařilo zcela naplnit. To zřejmě souvisí s tím, že implementace reformních myšlenek do praxe závisí především na akceptaci a pochopení těchto myšlenek učiteli, což je mnohdy podceňováno.

Příspěvek přináší vybrané výsledky z výzkumu zaměřeného na české obecné menšinové školství v soudním okrese Ústí nad Labem. Po vydání tzv. Metelkova zákona dochází v této oblasti k mohutnému nárůstu českých menšinových škol (zejména obecných). Doprůběhuzřizováníafungovánímenšinovýchškolovšem reálně zasahovaly různé události, které vyplývaly jak ze vzájemného soužití českého a německého obyvatelstva, tak i z měnící se politické a hospodářské situace v této příhraniční oblasti. Jednou z otázek, kterou vzhledem k porozumění celé problematiky nelze pominout, je i otázka postoje německé majority k československému menšinovému školství a jeho projevů. Tato otázka je také hlavním bodem tohoto příspěvku. Tedy jaké byly postoje a projevy německého obyvatelstva soudního okresu Ústí nad Labem v letech První československé republiky? Autor při tom sleduje tři hlavní období. Dobu po vydání tzv. Metelkova zákona, období nástupu hospodářské krize a období vzestupu politické strany SDP Konrada Henleina. Tyto události dle názoru autora formovaly vědomí německého obyvatelstva, které následně mělo určitý vliv i na další události spjaté s fungováním českého menšinového školství ve sledovaném okrese, jak bude prezentováno na konkrétních případech. Autor v tomto výzkumu vychází z kvalitativní metodologie. Opírá se přitom o kombinaci metod využívaných při historickém výzkumu. Pramennou základnou mu jsou zejména archiválie uložené v Archivu města Ústí nad Labem a dobový periodický tisk.

S ekonomickým, politickým a kulturním rozvojem společnosti nabývá na důležitosti potřeba hledání odpovídajících metod vyučování cizím jazykům. Každá nová metoda před sebe klade odlišný cíl a podle toho se různí i prostředky jeho dosažení. Jeden z těchto prostředků představuje text, který může být využíván jako východisko k získání znalostí a dovedností důležitých pro konkrétní vyučovací metodu. Text také vystupuje v roli cíle samotného v podobě produkce vlastních psaných či mluvených textů v cizím jazyce. Příspěvek je věnován analýze role psaného textu, jeho forem, funkcí a míry využití ve vybraných vyučovacích metodách od středověku po současnost.

Michal Šimáně

Postoje a projevy německého obyvatelstva k československému menšinovému školství v okrese Ústí nad Labem v období První československé republiky

Ústav pedagogických věd
FF MU

Julia Gaponenkova
Caltová

Historický vývoj úlohy psaného textu ve vybraných metodách vyučování cizím jazykům

Katedra rusistiky
a lingvodidaktiky PedF UK
v Praze